

**ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

**Μια ανάλυση των θεωρητικών και ιδεολογικών πλαισίων
της μεταρρύθμισης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Η
περίπτωση του Νόμου – πλαίσιο 4009/2011**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Η. Μαυρίδης, Λέκτορας, Επιβλέπων

Σ. Σακελλαρόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής

Ε. Πρόκου, Επίκουρη Καθηγήτρια

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2014

Copyright © Παναγιώτα Αλεξανδρή, 2014.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν το συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Στην οικογένειά μου...

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

ΕΠΕΑΕΚ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Αρχική
Επαγγελματική Κατάσταση

ΠΠΣ: Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών

ΠΜΣ: Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

ΑΕΙ: Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

ΤΕΙ: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

ΕΣΠΑ: Εθνικό Συμβούλιο Ποιότητας για την Ανάπτυξη

ΝΠΙΔ: Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου

ΙΜΚ: Ιδεολογικοί Μηχανισμοί του Κράτους

ΑΔΙΠ: Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης Ποιότητας στην
Ανώτατη Εκπαίδευση

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κο Μαυρίδη Ηρακλή, επιβλέποντα της παρούσας εργασίας, Λέκτορα, για την υπομονή, τη βοήθεια και τις χρήσιμες υποδείξεις και διορθώσεις του, καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Την κα Πρόκου Ελένη, Επίκουρη Καθηγήτρια, για την καθοδήγηση της ως προς την εύρεση της βιβλιογραφίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την πολύ καλή μου φίλη Μαρία Θεοδωράκη, για την πολύτιμη βοήθεια της στη μετάφραση των αγγλικών άρθρων.

Κλείνοντας, ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου που με στήριξε για ακόμη μια φορά σ' αυτή μου την προσπάθεια.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Λόγος και ιδεολογία.....	10
1.1 Περί Ανάλυσης Λόγου	10
1.2 Περί ιδεολογίας	13
1.2.1 Ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους.....	16
1.2.2 Ιδεολογία και νέο μοντέλο διοίκησης.....	18
1.3 Νέο μοντέλο διοίκησης	21
1.4 Μη παραγωγικό Πανεπιστήμιο	25
1.5 Κοινωνία της γνώσης	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η νέα μορφή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σύμφωνα με το Νόμο 4009/2011.....	31
2.1 Η τριτοβάθμια εκπαίδευση υπό την αιγίδα της νεοφιλελεύθερης πολιτικής.....	31
2.2 Ανάλυση – Προσέγγιση του Νόμου 4009/2011	33
2.3 Μετάλλαξη της θέσης των καθηγητών σύμφωνα με το νόμο 4009/2011	37
2.4 Μετάλλαξη της θέσης των φοιτητών σύμφωνα με το Νόμο 4009/2011	41
2.5 Χρηματοδότηση των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Εκπαιδευτική πολιτική και Ελληνικό Πανεπιστήμιο	48
3.1 Έννοια της εκπαιδευτικής πολιτικής.....	48
3.1.1 Η πάλη των λέξεων στην εκπαιδευτική πολιτική.....	48
3.2 Ποιότητα και διεθνοποίηση των σπουδών	51
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	55
ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	57
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	58
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	61
ABSTRACT.....	82

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο στόχος της διπλωματικής εργασίας είναι να εξετάσουμε και να αναλύσουμε τις θεωρητικές και ιδεολογικές βάσεις στις οποίες στηρίχθηκε η πρόσφατη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και από την άλλη μεριά να αναφερθούμε συγκεκριμένα στο πρόσφατο Νόμο – πλαίσιο για την παιδεία και τις ανατροπές που πρόκειται να φέρει. Πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη περίπτωση θα εξετάσουμε με βάση ποια ιδεολογική στρατηγική και ποιες ευρύτερες θεωρητικές αντιλήψεις μετατρέπεται ένα δημόσιο αγαθό, στην προκειμένη περίπτωση τα Α.Ε.Ι και τα Τ.Ε.Ι., σταδιακά σε ιδιωτικό (ενστερνίζεται τις λογικές της αγοράς) και εν συνεχεία πώς αυτή η λογική που ακολουθείται, αποτυπώνεται στο Νόμο μέσω των συγκεκριμένων αλλαγών που αυτός επιφέρει.

Στη προσπάθεια αυτή τα μεθοδολογικά εργαλεία τα οποία θα χρησιμοποιηθούν προέρχονται από το χώρο της θεωρίας της ιδεολογίας, της πολιτικής θεωρίας και της κριτικής ανάλυσης λόγου. Θα πρέπει δηλαδή να εξετάσουμε το θεωρητικό - ιδεολογικό υπόβαθρο των προτάσεων αυτών (Νόμος 4009/2011) και των σημαντικών ανατροπών που φέρνουν στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αλλαγών το οποίο αφορά συνολικά την αντίληψη των δημόσιων αγαθών και της διαχείρισής τους στην παρούσα φάση της ηγεμονίας του νεοφιλελευθερισμού στην Ελλάδα και αλλού.

Λέξεις κλειδιά:

λόγος, ιδεολογία, τριτοβάθμια εκπαίδευση, Νόμος 4009/2011, εκπαιδευτική πολιτική, Α.Ε.Ι., Τ.Ε.Ι., νεοφιλελευθερισμός.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γνωστό πλέον σε όλους μας ότι ο χώρος της παιδείας, και πόσο μάλλον της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έχει υποστεί αρκετές μεταρρυθμίσεις τα τελευταία χρόνια. Με την πάροδο του χρόνου η εκάστοτε κυβέρνηση προσπαθούσε να εκσυγχρονίσει είτε το σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είτε την ίδια την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Η γνώση πλέον ανάγεται σε παράγοντα της οικονομίας, ενώ ο έλεγχος της γνώσης και των προϊόντων της έρευνας αποτελούν πολύ σημαντικό πολιτικό ζήτημα της κοινωνίας. Σε αυτή τη συγκυρία μεγάλα κράτη, αλλά και διεθνείς οργανισμοί που ελέγχονται από αυτά, αναμένεται κάτω από το βάρος των οικονομικών και τεχνολογικών εξελίξεων, να εντείνουν τις πιέσεις για την αναδιοργάνωση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης προς ένα νέο ανταγωνιστικότερο μοντέλο στο οποίο οι μάνατζερ θα έχουν τον πρώτο ρόλο.¹

Όλες αυτές οι συνεχείς και συνάμα πολύ μεγάλες μεταβολές της κοινωνίας, της οικονομίας, της παραγωγής και της επιστήμης επιβάλλουν στο σημερινό πανεπιστήμιο συνεχείς αλλαγές σε πολλά επίπεδα όπως: στη θεματολογία, στις επιστήμες, στη δομή και στις μεθόδους διοίκησης, στη χρηματοδότηση, στη μεθοδολογία, στην συνεχώς ανανεωνόμενη διδακτέα ύλη και στο τρόπο διδασκαλίας.² Ο βασικός εκπαιδευτικός στόχος πλέον στις μέρες μας είναι να εφοδιαστεί ο σπουδαστής με προσόντα και δεξιότητες που θα του επιτρέψουν να αντιμετωπίσει τις απαιτήσεις της αγοράς. Το πρακτικό αποτέλεσμα αυτής της αναδιάρθρωσης είναι σε πρώτη φάση η αύξηση του χάσματος του πεδίου της γνώσης και της πληροφορίας και στη συνέχεια το χάσμα (που ήδη υπάρχει) μεταξύ πλούσιων και φτωχών κοινωνιών, αλλά και μεταξύ «εχόντων» και «μη εχόντων» κάθε κοινωνίας.³

Με άλλα λόγια, το σημερινό πανεπιστήμιο έχει βρεθεί μπροστά σε μια κατάσταση κατά την οποία προσπαθεί να προσαρμοστεί στις συνθήκες ανταγωνισμού της αγοράς, ενώ συγχρόνως αναζητεί τρόπους για να μην κάνει συμβιβασμούς ως προς την ποιότητα των σπουδών.

¹ Τσαμασφύρος Γ., Μπασαντής Δ. (επιμ.), *Το Πανεπιστήμιο στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα (Παπαζήση) 2000, 9.

² Στο ίδιο.

³ Στο ίδιο.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε τον πρόσφατο νόμο για την παιδεία 4009/2011. Συγκεκριμένα, θα αναφερθούμε τόσο στο ιδεολογικό όσο και στο θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο στηρίχθηκε ο συγκεκριμένος Νόμος προκειμένου να ψηφισθεί και εν συνεχεία να εφαρμοστεί. Ο στόχος της διπλωματικής εργασίας είναι να εξετάσουμε και να αναλύσουμε τις θεωρητικές και ιδεολογικές βάσεις στις οποίες στηρίχθηκε η πρόσφατη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και από την άλλη μεριά να αναφερθούμε συγκεκριμένα στο πρόσφατο Νόμο – πλαίσιο για την παιδεία και τις ανατροπές που πρόκειται να φέρει.

Η εργασία αποτελείται από τρία κεφάλαια. Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας θα αναφερθούμε τόσο στο θεωρητικό όσο και στο ιδεολογικό υπόβαθρο στο οποίο στηρίχθηκε ο νόμος και συνάμα θα εξηγήσουμε το νέο μοντέλο διοίκησης που κυριαρχεί στα ελληνικά πανεπιστήμια και Τ.Ε.Ι.. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε τη νέα μορφή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και συνάμα θα αναδείξουμε ορισμένα ζητήματα τα οποία έχουν υποστεί αλλαγές με την εφαρμογή του νόμου. Τέλος στο τρίτο κεφάλαιο, θα κάνουμε μια αναφορά σε ζητήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τα οποία έχουν προβληθεί πολύ, τόσο στο νόμο 4009/2011 όσο και στο κείμενο διαβούλευσης, συγκεκριμένα αναφερόμαστε στη ποιότητα και τη διεθνοποίηση των σπουδών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Λόγος και ιδεολογία

1.1 Περί Ανάλυσης Λόγου

Ένα από τα ιδιαίτερα προνόμια του ανθρώπου είναι η ικανότητα της χρήσης του λόγου, στοιχείο το οποίο του επέτρεψε, όχι μόνο την υπεροχή και μοναδικότητα έναντι των άλλων όντων αλλά και εξωτερίκευση των συναισθηματικών του καταστάσεων. Ο Pierre Bourdieu⁴ θεωρεί πως οι γλωσσικές ανταλλαγές δεν είναι μόνο σχέσεις επικοινωνίας αλλά ταυτόχρονα και συμβολικές σχέσεις εξουσίας. Η γλωσσική επικοινωνία εντάσσεται στο πλαίσιο των συγκεκριμένων σχέσεων εξουσίας που συνδέουν τον παραγωγό του μηνύματος, ως κάτοχο ενός ορισμένου γλωσσικού κεφαλαίου, και τον δέκτη του μηνύματος που μπορεί λόγω χάρη, να ταυτίζεται με την αγορά εργασίας.⁵

Εδώ θα ήταν χρήσιμο να αναφέρουμε ότι επειδή παρατηρείται, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, η χρήση της λέξης «λόγος» αλλά και «ανάλυση λόγου» να χρησιμοποιείται ολόένα και περισσότερο με αποτέλεσμα ο καθένας να δίνει τη δική του ερμηνεία αναλόγως με τον τρόπο που τις χρησιμοποιεί. Για κάποιους, ανάλυση λόγου μπορεί να περιορίζεται μόνο σε μια εκφορά του λόγου ή σε ένα διάλογο ανάμεσα σε κάποια άτομα. Ενώ κάποιοι άλλοι θεωρούν ότι ο λόγος είναι συνώνυμο ολόκληρου του κοινωνικού συστήματος, όπου μέσω του λόγου συγκροτείται ο κοινωνικός και πολιτικός κόσμος.⁶ Σύμφωνα, με το Foucault «οι λόγοι είναι, λοιπόν, πρακτικές που σχηματίζουν συστηματικά τα αντικείμενα για τα οποία μιλούν και αποτελούνται από ιστορικά καθορισμένους κανόνες συγκρότησης, οι οποίοι ορίζουν τη διαφορά μεταξύ των δηλώσεων που είναι καλά διαμορφωμένες από γραμματικής απόψεως και αυτού που συνήθως λέγεται σε συγκεκριμένες στιγμές και χώρους.⁷

Για να γίνουμε πιο σαφείς, ας αναφέρουμε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα, την παρουσίαση μιας επικείμενης αλλαγής στο χώρο της παιδείας. Κάποιοι άνθρωποι και ορισμένες ομάδες ενδιαφερομένων για την εκπαίδευση αντιλαμβάνονται ως δημιουργική αλλαγή την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση ενώ άλλοι τη θεωρούν ως επίφαση αλλαγής χωρίς πρακτικό αντίκρισμα, ή και καταστροφική – αποδομητική

⁴ Σακαλάκη Μ., *Επικοινωνία, Συνεργασία, Πληροφορία. Όψεις της έρευνας και διακυβεύματα για τις κοινωνίες της γνώσης*, Αθήνα (Παπαζήση) 2008, 143.

⁵ Στο ίδιο, σ.143.

⁶ Howarth D., *Η έννοια του λόγου*, Αθήνα (Πολύτροπον) 2008, 19.

⁷ Στο ίδιο, σ.19.

αλλαγή.⁸ Οι ομάδες όμως που επιθυμούν να πραγματοποιηθεί η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση συνδιαλέγονται με την πολιτική εξουσία και με τον κρατικό μηχανισμό, τα θεσμοθετημένα όργανα και τις κοινωνικές δομές.⁹ Μ' αυτό τον τρόπο προσπαθούν να προσανατολίσουν και το λόγο με τον οποίο θα στηρίζουν τις επικείμενες μεταρρυθμίσεις.

Στη συνέχεια, θα αναπτύξουμε τις ιδέες μας σύμφωνα με τη θεωρία του λόγου, του Laclau και της Mouffe και την κριτική ανάλυση λόγου. Η έννοια του λόγου στη θεωρία του Laclau και της Mouffe βασίζεται στην ιδέα ότι όλα τα αντικείμενα και οι δράσεις έχουν κάποιο νόημα το οποίο αποδίδεται από συγκεκριμένα συστήματα σημαντικών διαφορών¹⁰.

Παρακάτω θα αναφέρουμε τα πέντε κοινά χαρακτηριστικά της κριτικής ανάλυσης λόγου προκειμένου να δούμε στη συνέχεια πώς αυτά τα χαρακτηριστικά του λόγου εμπλέκονται στο Νόμο – πλαίσιο για την παιδεία. Σύμφωνα με τους Fairclough και Wodak διακρίνονται πέντε κοινά χαρακτηριστικά της κριτικής ανάλυσης λόγου: 1) ο χαρακτήρας των κοινωνικών και πολιτικών διαδικασιών και δομών είναι εν μέρει γλωσσικός – ρηματικός, 2) ο λόγος συγκροτεί και συγκροτείται, 3) η χρήση της γλώσσας πρέπει να αναλύεται εμπειρικά στα κοινωνικά της συμφραζόμενα, 4) ο λόγος λειτουργεί ιδεολογικά και 5) η κριτική έρευνα¹¹. Στην προσπάθεια μας λοιπόν να εξηγήσουμε το πρώτο χαρακτηριστικό πρέπει να επισημάνουμε ότι τα κείμενα και η χρήση του λόγου στην καθημερινή μας ζωή, στις καθημερινές μας κοινωνικές σχέσεις συμβάλουν σημαντικά στη διαμόρφωση αλλά και στην αλλαγή τόσο της κοινωνικής όσο και της πολιτισμικής αναπαραγωγής. Ο λόγος είναι ο κόσμος του νοήματος, ο οποίος μας χρησιμεύει στο να μιλάμε και να γράφουμε.¹² «Στην κριτική ανάλυση του λόγου, η γλώσσα-ως-λόγος είναι μία μορφή δράσης με την οποία οι άνθρωποι μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο, αλλά ταυτόχρονα και μία μορφή δράσης που είναι κοινωνικά και ιστορικά καθορισμένη και βρίσκεται σε διαλεκτική σχέση με άλλες διαστάσεις του

⁸ Παπαδάκης Ν., *Εκπαιδευτική Πολιτική. Η εκπαιδευτική πολιτική ως κοινωνική πολιτική* (:), Αθήνα (Ελληνικά Γράμματα) 2003, 105.

⁹ Στο ίδιο, σ.105.

¹⁰ Howarth David, *Η έννοια του λόγου*, μτφρ. Σοφία Καναούτη, επιμ. Γιάννης Σταυρακάκης, Αθήνα (Πολύτροπον) 2008, 145.

¹¹ Phillips L., Jorgensen M., *Ανάλυση λόγου θεωρία και μέθοδος*, μτφρ. Αλέξανδρος Κιουπκιολής, επιμ. Γιάννης Σταυρακάκης, Αθήνα (Παπαζήσης) 2009, 116.

¹² Η κριτική ανάλυση λόγου (όπως και η ανάλυση λόγου εν γένει) έχει την τάση να αναλύει τις εικόνες σαν να ήταν γλωσσικά κείμενα, βλ. Στο ίδιο, σ. 117.

κοινωνικού».¹³ Στη συνέχεια ο Fairclough υποστηρίζει ότι αν ο λόγος είναι η μόνη πηγή προκειμένου να συγκροτήσουμε την πραγματικότητα κατά συνέπεια η κοινωνική πραγματικότητα κατασκευάζεται από τους ανθρώπους, γεγονός το οποίο βρίσκει σύμφωνους τον Laclau και τη Mouffe. Όσον αφορά το τρίτο χαρακτηριστικό και το οποίο θα μπορούσαμε να πούμε ότι θα μας φανεί αρκετά χρήσιμο στη συνέχεια της εργασίας, αναφέρεται στην ιδιότητα της κριτικής ανάλυσης λόγου που ασχολείται με την κειμενική ανάλυση της χρήσης της γλώσσας στις διάφορες κοινωνικές διαδράσεις.

Στη συνέχεια, όταν λέμε ότι ο λόγος λειτουργεί ιδεολογικά εννοούμε κατά πόσο συμβάλει η κριτική ανάλυση λόγου και οι διάφορες ρηματικές πρακτικές στην αναπαραγωγή των άνισων σχέσεων της εξουσίας ανάμεσα σε διάφορες κοινωνικές ομάδες. Με άλλα λόγια η κριτική ανάλυση λόγου ενδιαφέρεται να εξετάσει τις πρακτικές του λόγου με τις οποίες κατασκευάζεται η πραγματικότητα, οι παραστάσεις του κόσμου και συνάμα μέσα απ' αυτή τη διαδικασία επιδιώκει να μάθει τις πρακτικές που χρησιμοποιούνται προκειμένου να προωθηθούν τα συμφέροντα συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων.

Σ' αυτό το σημείο θα ήταν ωφέλιμο να κάνουμε μια αναφορά στην έννοια της κοινωνικής πραγματικότητας.

Η κοινωνική πραγματικότητα αποτελεί τον πιο συνηθισμένο και κοινό ορίζοντα ύπαρξης και δράσης των ατόμων στην καθημερινή τους ζωή αλλά και ένα από τους πιο συνήθεις τόπους που επικαλείται ο καθημερινός λόγος¹⁴ για παράδειγμα όταν λέμε «έτσι» ή «αυτή» είναι η κοινωνική μας πραγματικότητα. Όταν λοιπόν μιλάμε για την κοινωνική πραγματικότητα της εκάστοτε κοινωνικο-ιστορικής συγκυρίας αναφερόμαστε κατά κύριο λόγο σε ένα κόσμο νοημάτων, πρακτικών και σχέσεων ο οποίος αποτελεί προϋπόθεση κάθε μορφής συλλογικότητας και επικοινωνίας. Έτσι, η ιδέα μιας «κατασκευής της κοινωνικής πραγματικότητας» δεν μπορεί να αφορά κάτι το απλώς υποκειμενικό, κάτι που απλώς κάποιος φαντάζεται, ονειρεύεται ή, με άλλους τρόπους, πιστεύει προσωπικά (γνώμη, ιδέα, κοσμοθεωρία) αφορά κάτι το οποίο για τους περισσότερους ανθρώπους εμφανίζεται έξω απ' αυτούς και απέναντι το φως του αντικειμενικού». Το επιχείρημα εδώ είναι ότι η αντικειμενικότητα αυτή πράγματι υπάρχει αλλά στοιχειοθετείται, όπως και η

¹³ Στο ίδιο, σ. 118.

¹⁴ Δεμερτζής Ν., *Πολιτική Επικοινωνία: Διασύνδεση, Δημοσιότητα, Διαδίκτυο*, Αθήνα (Παπαζήσης) 2002.

υποκειμενικότητα, ως μια κοινωνική κατασκευή, άρα ως μια ρηματική/ νοηματική κατασκευή.¹⁵ Σ' αυτό το σημείο πρέπει να επισημάνουμε ότι η κοινωνική πραγματικότητα ως μια ιστορική, διυποκειμενική κατασκευή επιβάλλεται στους κατασκευαστές της με άλλα λόγια επιβάλλεται στα επιμέρους υποκείμενα ως μια εξωτερική δύναμη, ως δομές και σχέσεις ιστορικά καθορισμένες οι οποίες διαμορφώνουν και συνάμα περιορίζουν την ατομική δράση, αποτελεί δηλαδή όχι μόνο όρο αλλά και όριο της δράσης των υποκειμένων.¹⁶

Κατά συνέπεια μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η επίδραση του νέου τρόπου διοίκησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει πάρει πολύ μεγαλύτερη διάσταση απ' ότι μια απλή αλλαγή στη γλώσσα που χρησιμοποιείται προκειμένου να περιγράψει και ταυτόχρονα να συζητήσει το νέο εκπαιδευτικό μοντέλο διοίκησης.¹⁷

1.2 Περί ιδεολογίας

Ο όρος ιδεολογία χρησιμοποιείται ευρέως στις κοινωνικές επιστήμες. Ο ορισμός του Gouldner είναι χαρακτηριστικός προκειμένου να γίνει κατανοητή η σχέση ιδεολογίας – λόγου « η ιδεολογία είναι ένα ορθολογικά αρθρωμένο συμβολικό σύστημα το οποίο στοχεύει στην εξουσία πείθοντας, μεταξύ άλλων, τους ανθρώπους δια του ορθού λόγου»¹⁸. Ο όρος ιδεολογία διέρχεται μια βαθιά κρίση προσδιορισμού και ταυτότητας στην κοινωνική θεωρία στο βαθμό που σύγχρονες απόψεις έχουν αμφισβητήσει τόσο την αξία της ως εργαλείο κοινωνικής/πολιτικής ανάλυσης όσο και τη διακριτικότητά της σε σχέση με άλλα είδη λόγου.¹⁹

Η έννοια της ιδεολογίας περιλαμβάνεται και χρησιμοποιείται σε όλα σχεδόν τα ευρωπαϊκά λεξικά άρα είναι «ζωντανός όρος»²⁰ και απασχολεί εντόνως θα μπορούσαμε να πούμε τους κοινωνικούς επιστήμονες σε διεθνές επίπεδο. «Κάτι που εξαρχής πάντως πρέπει να ειπωθεί είναι ότι η ιδεολογία δεν είναι απλώς ένα

¹⁵ Στο ίδιο.

¹⁶ Fuller S., «Social Epistemology», Source: Rom Harre Nous, Vol. 25, No. 5 (Dec. 1991), pp.732-733, Published by: Wiley, Article Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2215645>, (πρόσβαση στις 01/04/2014).

¹⁷ Δεμερτζής Ν., *Πολιτική Επικοινωνία: Διασύνδεση, Δημοσιότητα, Διαδίκτυο*, Αθήνα (Παπαζήσης) 2002.

¹⁸ Λίποβατς Θ. , Δεμερτζής Ν. , *Δοκίμιο για την ιδεολογία, ένας διάλογος της κοινωνικής θεωρίας με την ψυχανάλυση*, Αθήνα (Παπαζήση) 1998, 96.

¹⁹ Μαυρίδης Η., «Σύγχρονες τάσεις στη θεωρία της ιδεολογίας: Κριτική της ιδεολογίας και αποδόμηση», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 18 (2001) 33-70.

²⁰ Λίποβατς Θ. , Δεμερτζής Ν. , *Δοκίμιο για την ιδεολογία, ένας διάλογος της κοινωνικής θεωρίας με την ψυχανάλυση*, Αθήνα (Παπαζήση) 1998,96.

αντικείμενο της κοινωνιολογίας της γνώσης αλλά, κυρίως, ένα κρίσιμο όριο αυτοκατανόησης της ίδιας της κοινωνικής θεωρίας»²¹.

Παρακάτω θα αναλύσουμε τον τρόπο με τον οποίο εκλαμβάνει και συνάμα ερμηνεύει τόσο ο Fairclough όσο και ο Althusser την έννοια της ιδεολογίας. Ο Fairclough θεωρεί ότι η ιδεολογία σημαίνει «νόημα στην υπηρεσία της εξουσίας»²² ακόμα πιο συγκεκριμένα συλλαμβάνει την ιδεολογία ως μια κατασκευή νοήματος η οποία με τη σειρά της συμβάλει στην παραγωγή, αναπαραγωγή και τον μετασχηματισμό των σχέσεων κυριαρχίας. Αυτή τη προσέγγιση όμως που ακολουθεί ο Fairclough, που εντάσσει με άλλα λόγια την ιδεολογία στις πρακτικές του λόγου, στηρίζεται ουσιαστικά και στη προσέγγιση του John Thompson, «που συλλαμβάνει την ιδεολογία ως διαδικασία παραγωγής νοήματος στην καθημερινή ζωή, η οποία με τη σειρά της αξιολογεί τις σημασίες για την αναπαραγωγή των σχέσεων εξουσίας».²³

Από την άλλη μεριά ο Althusser, από την κοινωνιολογική πλευρά ισχυρίζεται ότι η ιδεολογία δεν αποτελείται από διασκορπισμένες ιδέες οι οποίες ούτε αντικατοπτρίζουν κάποια πραγματικότητα αλλά ούτε διαχωρίζονται από τον υπόλοιπο κοινωνικό κόσμο. Αντιθέτως, ο Althusser υποστηρίζει ότι η ιδεολογία είναι ζωτικής σημασίας και «πρέπει να θεωρείται κοινωνική πρακτική της οποίας η λειτουργία είναι να μετατρέπει τα άτομα σε υποκείμενα»²⁴, με άλλα λόγια τα υποκείμενα πλέον αποκτούν μια ταξική αντίληψη και μια πολιτική ταυτότητα.

Σ' αυτό το σημείο είναι ωφέλιμο να αναφερθούμε στις λεγόμενες λειτουργίες της ιδεολογίας και τι μπο ρ έ ν μέσα απ' αυτές να πράξο υ ο ι άνθρωποι. Πρώτη λειτουργία της ιδεολογίας είναι η δικαίωση ή νομιμοποίηση των εξουσιαστικών ή κυριαρχικών σχέσεων. Είναι κατανοητό ότι επικρατεί μία σύγκρουση για το ποια από τις παραπάνω ιδεολογίες θα επικρατήσει και επειδή η κυριαρχία είναι ένα σχεσιακό μέγεθος «υφίσταται δηλαδή μόνο ως σχέση (εξουσιαστική και επικοινωνιακή) ανάμεσα σε δύο αντιθετικούς και αντιφατικούς κοινωνικούς φορείς δράσης»²⁵, ουσιαστικά δεν υπάρχει ένας κυρίαρχος κάθε φορά, «εκείνο που

²¹ Στο ίδιο, σ. 27.

²² Phillips L., Jorgensen M., *Ανάλυση λόγου θεωρία και μέθοδος*, μτφρ. Αλέξανδρος Κιουπκιολής, επιμ. Γιάννης Σταυρακάκης, Αθήνα (Παπαζήσης) 2009, 140.

²³ Στο ίδιο, σ. 141

²⁴ Howarth David, *Η έννοια του λόγου*, μτφρ. Σοφία Καναούτη, επιμ. Γιάννης Σταυρακάκης, Αθήνα (Πολύτροπον) 2008, 133.

²⁵ Λίποβατς Θ., Δεμερτζής Ν., *Δοκίμιο για την ιδεολογία, ένας διάλογος της κοινωνικής θεωρίας με την ψυχανάλυση*, Αθήνα (Παπαζήσης) 1998, 93.

υπάρχει είναι μια συστηματική ασυμμετρία στην κατανομή των εξουσιαστικών πόρων και μια συνεχής διαδικασία ηγεμόνευσης και αντιηγεμόνευσης». ²⁶ Με άλλα λόγια, οι κυρίαρχες ομάδες οφείλουν να ακολουθούν μια στρατηγική και να ενστερνίζονται μια ιδεολογία με την οποία μπορούν να νομιμοποιούν στις υπόλοιπες ομάδες την οικονομική και την πολιτική τους κυριαρχία. Σ' αυτό πάντως που θέλουμε να καταλήξουμε είναι το γεγονός ότι η νομιμοποίηση των ιδεολογιών που επιδιώκουν συγκεκριμένες ομάδες διασφαλίζεται μέσα από μια σειρά συγκεκριμένων ιδεολογικών στρατηγικών. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι ιδεολογικές στρατηγικές είναι οι εξής: 1) η ενοποίηση, 2) η κατάτμηση κοινωνικών ομάδων και 3) η συγκάλυψη.

Ας περάσουμε τώρα στη δεύτερη λειτουργία των ιδεολογιών που είναι η κινητοποίηση. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Gouldner «η ιδεολογία εγκυβόρει σε μια ενότητα θεωρίας και πρακτικής με σκοπό την αλλαγή (ή τη διατήρηση) μιας δεδομένης κοινωνικής κατάστασης». ²⁷ Εδώ πρέπει να διευκρινίσουμε ότι τόσο οι συντηρητικές όσο και οι ριζοσπαστικές ιδεολογίες πέρα από τα χαρακτηριστικά που έχουν αλλά και τις ποικίλες διαφορές μεταξύ τους αυτό που επιδιώκουν τόσο οι μεν όσο και οι δε είναι στην αλλαγή του κόσμου και όχι στην ερμηνεία του λειτουργώντας ως άξονες πολιτικής κινητοποίησης. Βασικά αυτό που θέλουμε να τονίσουμε είναι ότι η ιδεολογία αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα πολιτικής και κοινωνικής κινητοποίησης στις σύγχρονες κοινωνίες. Είναι σαφές ότι όλες οι ιδεολογίες έχουν τη δυνατότητα να κινητοποιήσουν ενεργά όλα τα άτομα μιας κοινωνίας, όχι απλώς και μόνο επειδή πίσω απ' αυτές κρύβονται κάποια συμφέροντα, αυτό είναι ένα γεγονός το οποίο συνέβαινε ανέκαθεν.

Καταλήγοντας, ας αναφερθούμε και στην τρίτη λειτουργία της ιδεολογίας η οποία είναι αρκετά σημαντική, καθώς συμβάλει στον σχηματισμό τόσο ατομικών όσο και συλλογικών ταυτοτήτων. Όλες οι στρατηγικές της ιδεολογίας θα ήταν αδύνατο να εφαρμοστούν εάν δεν ήταν τα άτομα δεκτικά στα μηνύματα που λαμβάνουν από τις επιμέρους ιδεολογίες. ²⁸ Από τη στιγμή που οι ίδιες οι ιδεολογίες είναι προσανατολισμένες στην κοινωνική πραγματικότητα επιχειρούν να προσανατολίσουν προς αυτή την κατεύθυνση και τα άτομα. Μ' αυτό τον τρόπο τα άτομα αποκτούν μια άλλη στάση και συμπεριφορά απέναντι στην πραγματικότητα

²⁶ Στο ίδιο, σ.93.

²⁷ Στο ίδιο, σ. 95.

²⁸ Στο ίδιο, σ.97.

ακόμα και απέναντι στον ίδιο τους τον εαυτό, καθώς πλέον έχουν μετατραπεί σε προσωπικότητες. Με άλλα λόγια έχουν μετατραπεί σε φορείς εξουσίας και σε υποκείμενα ηθικής ευθύνης. Όταν η ιδεολογία έχει ως απώτερο σκοπό την παρέμβαση στις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των ατόμων αυτό προϋποθέτει την παρέμβαση στον εσωτερικό εαυτό του κάθε ατόμου ξεχωριστά.

1.2.1 Ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους

Με τον όρο Ιδεολογικοί Μηχανισμοί του Κράτους (ΙΜΚ), εννοούμε ορισμένες πραγματικότητες, που εμφανίζονται στον άμεσο παρατηρητή με τη μορφή διακριτών και ειδικευμένων θεσμών.²⁹ Μπορούμε να θεωρήσουμε για την ώρα, σαν ΙΜΚ τους ακόλουθους θεσμούς: το θρησκευτικό ΙΜΚ (το σύστημα των διαφόρων εκκλησιών), το σχολικό ΙΜΚ (το σύστημα διαφόρων σχολείων, δημόσιων και ιδιωτικών), τον οικογενειακό ΙΜΚ, το νομικό ΙΜΚ, τον πολιτικό ΙΜΚ (το πολιτικό σύστημα, που τμήμα του είναι τα διάφορα πολιτικά κόμματα), το συνδικαλιστικό ΙΜΚ, τον ΙΜΚ των μέσων ενημέρωσης (τύπος, ραδιοτηλεόραση, κλπ.) και τον πολιτιστικό ΙΜΚ (γράμματα, τέχνες, σπόρ κλπ.),³⁰ επίσης, αυτό που είναι ωφέλιμο να επισημάνουμε είναι ότι οι ΙΜΚ λειτουργούν με βάση την ιδεολογία.

Αυτό που μας ενδιαφέρει να εστιάσουμε την προσοχή μας είναι το γεγονός ότι ανάμεσα σ' αυτούς τους μηχανισμούς περιλαμβάνεται και το σχολείο. Κατά συνέπεια και αυτό λειτουργεί με βάση κάποια ιδεολογία και στηρίζεται σ' αυτή.

Πέρα όμως από το γεγονός ότι το σχολείο και κατ' επέκταση η εκπαιδευτική πολιτική, στηρίζονται σε κάποια ιδεολογία, είναι εξίσου σημαντικό να δούμε τα ιδεολογικά στοιχεία των ρητορικών τρόπων τα οποία χρησιμοποιούνται με απώτερο σκοπό να πεισθεί η κοινωνία για την ορθότητα των (πολιτικών) επιλογών στα ζητήματα των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων.³¹

Μια από τις συνηθέστερες ιδεολογικές στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για τη νομιμοποίηση των επιλογών αυτών είναι, πρώτον ότι υποτίθεται ότι αποτελούν ένα προϊόν συναίνεσης μεταξύ πολιτικών κομμάτων, εκπαιδευτικών φορέων,

²⁹ Αλτουσέρ Λ., *Θέσεις*, Αθήνα (Θεμέλιο) 1999, 83.

³⁰ Στο ίδιο, σ. 83-84.

³¹ Μαυρίδης Η., «Εκπαίδευση και ιδεολογία: Για μια επανεξέταση των θεωρητικών προβλημάτων», 1-24.

συνδικαλιστικών οργανώσεων³² αποκρύπτοντας το γεγονός ότι αυτή η συναίνεση συνήθως είναι η συναίνεση που επιβάλλει ο εκάστοτε κυρίαρχος του πολιτικού παιχνιδιού. Επίσης, αγνοείται το γεγονός ότι μπορεί να υπάρχουν κάποιες φωνές, έστω και μειοψηφικές οι οποίες αρθρώνουν έναν (αντι)λόγο και αντιθετικό ως προς τον κυρίαρχο εκπαιδευτικό λόγο.³³ Εν συνεχεία, είναι αρκετά συνηθισμένο αυτοί οι λόγοι να παρουσιάζονται ως πολιτικά «ουδέτεροι» και άρα ως καθαρά «τεχνοκρατικές» επιλογές, αποκρύπτοντας μ' αυτό τον τρόπο το γεγονός ότι όλοι οι λόγοι και συνάμα οι πολιτικές γύρω από την εκπαίδευση αποτελούν πολιτικές επιλογές και όχι κάποια ιστορική αναγκαιότητα,³⁴ που συνήθως επικαλούνται οι πολιτικοί που υποστηρίζουν την εκάστοτε εκπαιδευτική μεταρρύθμιση προκειμένου να γίνει πιο πειστικός ο λόγος τους. Είναι κατανοητό ότι οι πολιτικές που θα μπορούσαν να ασκηθούν θα μπορούσαν να ήταν διαφορετικές αλλά πολλές φορές η επίκληση του ότι «αυτή είναι η πραγματικότητα» και άρα η επιλογή αυτή αποτελεί μια «αναγκαιότητα», είναι το ιδεολογικό στοιχείο που χρησιμοποιείται για να νομιμοποιήσει αυτές τις επιλογές.³⁵

Πάντως αυτό που θέλουμε να τονίσουμε με τη σύντομη αναφορά μας στους ΙΜΚ είναι ότι από τη στιγμή που ένας από τους ΙΜΚ είναι και η εκπαίδευση, μπορούμε να βγάλουμε το συμπέρασμα ότι η εκπαίδευση είναι φορέας και μηχανισμός διάχυσης της κυρίαρχης ιδεολογίας. Μαζί όμως με τα παραπάνω, είναι σημαντικό να αναπτύξουμε και ένα ακόμη ζήτημα το οποίο αφορά τη «γνώση» και κατά πόσο έχουν μεταλλαχθεί τα χαρακτηριστικά της, από τη στιγμή που οι κανόνες της αγοράς έχουν παρεισφρήσει στο πανεπιστήμιο.

Η ανάπτυξη της προσωπικότητας, η πνευματική καλλιέργεια και η διαμόρφωση μιας στάσης κριτικής αμφισβήτησης στους σπουδαστές έχουν αρχίσει να υποχωρούν ως στόχοι του πανεπιστημιακού έργου.³⁶ Αυτό συμβαίνει γιατί η έρευνα και η διδασκαλία στα πανεπιστήμια πλέον αμφισβητείται και από άλλους φορείς με αποτέλεσμα η ίδια η γνώση να αποκτά ολοένα και διαφορετικά χαρακτηριστικά.

³² Στο ίδιο, σ. 1-24.

³³ Στο ίδιο, σ. 1-24.

³⁴ Στο ίδιο, σ. 1-24.

³⁵ Στο ίδιο, σ. 1-24.

³⁶ Ματθαίου Δ., *Το πανεπιστήμιο στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας. Συγκριτική μελέτη της ιδεολογικής και θεσμικής μεταλλαγής του*, Αθήνα (εργαστήριο Συγκριτικής Παιδαγωγικής, διεθνούς Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Επικοινωνίας) 2008, 388.

Αξιολογείται με βάση τη χρησιμότητα της και τις δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει στον φοιτητή για μελλοντική επαγγελματική απασχόληση, συνεπώς η γνώση δεν αποτελεί πλέον «τροφή» για κριτική σκέψη και δημιουργία. Η κουλτούρα και οι παραδόσεις της πανεπιστημιακής ζωής αμφισβητούνται και δυστυχώς όλες αυτές οι ραγδαίες αλλαγές δεν είναι άμοιρες συνεπειών.³⁷ Η κριτική αμφισβήτηση και σκέψη, πολύτιμη κατάκτηση του Διαφωτισμού³⁸ υπήρξε η δημιουργική δύναμη που οδήγησε στην εντυπωσιακή πρόοδο των τελευταίων αιώνων την εξέλιξη των επιστημών, τη διάχυση της γνώσης και την έρευνα μέσα στα Α.Ε.Ι.

Ωστόσο στις μέρες μας είναι χρήσιμη διότι θα μπορέσει να βοηθήσει τον άνθρωπο να κατανοήσει και να ελέγξει τις εξελίξεις σε έναν κόσμο που συνεχώς αλλάζει. Δυστυχώς, όμως παρατηρείται ότι στα «νέα» πανεπιστήμια η κριτική σκέψη και η αμφισβήτηση δεν θα έχουν θέση, μιας και θα έχουν αντικατασταθεί από ιδιωτικοποιημένες εργαλειακές αντιλήψεις για τη γνώση.³⁹ Πέρα όμως από την αντικατάσταση τους (σε ιδιωτικοποιημένες εργαλειακές αντιλήψεις), η εχθρότητα θα μπορούσαμε να πούμε των κρατούντων προς την κριτική σκέψη είναι εμφανής. Αυτό συμβαίνει διότι η κριτική σκέψη υπόσχεται μια πιο βαθιά κατανόηση της κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας. Γεγονός που φοβίζει την άρχουσα τάξη σε περίπτωση που κάποιες κρίσιμες μάζες ανθρώπων αρχίσουν να σκέπτονται κριτικά και μήπως αυτό οδηγήσει σε μια αμφισβήτηση της ταξικής κυριαρχίας που υπομένουν.⁴⁰

Συνεπώς, χωρίς κριτική σκέψη εξυπηρετούνται τα συμφέροντα της καθυπόταξης και της υποταγής της κοινωνίας στην άρχουσα τάξη.

1.2.2 Ιδεολογία και νέο μοντέλο διοίκησης

Παρόλο που τα τελευταία χρόνια έχει κάπως εκλείψει⁴¹ η έννοια του λόγου του Foucault, η έννοια της ιδεολογίας συνεχίζει να κατέχει ένα κεντρικό κομμάτι στις

³⁷ Στο ίδιο, σ.388.

³⁸ Στο ίδιο, σ.388-389.

³⁹ Γιάννης Πανούσης στο Γράβαρης Δ. και Παπαδάκης Ν. (επιμ.), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική – μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 167.

⁴⁰ Σταμάτης Κ., *Η αβέβαιη «Κοινωνία της γνώσης»*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 201.

⁴¹ Deem Rosemary and Brehony K., «Management as ideology: The case of 'New Managerialism' in Higher Education», Source: Oxford Review of Education, Vol. 31, No. 2 (Jun., 2005), pp. 217-235,

κοινωνικές επιστήμες. Ωστόσο η αμφιλεγόμενη φύση της έννοιας σε συνδυασμό με την ασάφεια της, έχει ως αποτέλεσμα όποτε την χρησιμοποιούμε να σχετίζεται είτε με διαφωνία είτε με άρνηση. Δυστυχώς, η ιδεολογία αρκετές φορές εκλαμβάνεται ως αρνητική έννοια και είναι δύσκολο να ξεφύγει απ' αυτή.⁴² Αυτό συμβαίνει διότι η ιδεολογία σ' αυτό το σημείο αφορά την ιστορικά καθορισμένη, ιδεολογική – πολιτισμική ηγεμονία της αστικής (ή εκάστοτε κυρίαρχης) τάξης η οποία έχει διαποτίσει σε τέτοιο βαθμό τη συνείδηση και τις καθημερινές πρακτικές των ανθρώπων μέσα στην καπιταλιστική κοινωνία που είναι πλέον πολύ δύσκολο να σκεφθούμε πέρα και έξω απ' αυτή, αποτελεί με απλά λόγια τον ιστορικό ορίζοντα μέσα στον οποίο υπάρχουμε και σκεφτόμαστε.

Η έννοια της ηγεμονίας εισάγει ένα πολύ δυναμικό στοιχείο, καθώς η ιδεολογία δεν θεωρείται μια μορφή διαστρέβλωσης, παραγνώρισης ή χειραγώγησης αλλά έναν ολόκληρο κόσμο νοημάτων, αξιών και πρακτικών⁴³ που έχουν διαποτίσει βαθιά τη συνείδηση των ατόμων. Αυτή η ηγεμονία εμφανίζεται αρκετές φορές υπό τη μορφή της κοινής λογικής, δηλαδή υπό τη μορφή κοινότοπων αληθειών που θεωρούνται κοινώς αποδεκτές. Κατά συνέπεια, η ιδεολογική φόρτιση της εκπαίδευσης αφορά κυρίως το γεγονός ότι τα περιεχόμενα της όπως τα αναλυτικά προγράμματα, η διδασκομένη ύλη ανήκουν σ' αυτή την ηγεμονική κουλτούρα η οποία κατ' επέκταση εξυπηρετεί τα συμφέροντα των κυρίαρχων τάξεων.⁴⁴ Για παράδειγμα, τα μαθήματα που πρέπει να διδαχθούν στους φοιτητές δεν μπορούν παρά να εκφράζουν ιδεολογικά αυτή την ηγεμονική κουλτούρα.⁴⁵

Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να ερευνήσουμε κατά πόσο οι ιδέες του «management» ή του «νέου μοντέλου διοίκησης» έχουν κυρίαρχο ρόλο στη μεταρρύθμιση της ανώτερης εκπαίδευσης. Θα προσπαθήσουμε να εστιάσουμε σε ποιο βαθμό οι έννοιες του «management» εφαρμόζονται ως ιδεολογία στην πράξη⁴⁶ και στις αξίες που δίνονται από τους ακαδημαϊκούς που κατέχουν σημαντικές

Published by: Taylor & Francis, Ltd. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/4618615>, (πρόσβαση στις 01/04/2014).

⁴² Στο ίδιο, σ.217-235.

⁴³ Μαυρίδης Η., «Εκπαίδευση και Ιδεολογία: Για μια επανεξέταση των θεωρητικών προβλημάτων», 1-24.

⁴⁴ Στο ίδιο, σ.10.

⁴⁵ Στο ίδιο, σ.10.

⁴⁶ Deem Rosemary and Brehony K., «Management as ideology: The case of 'New Managerialism' in Higher Education», Source: Oxford Review of Education, Vol. 31, No. 2 (Jun., 2005), pp. 217-235, Published by: Taylor & Francis, Ltd. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/4618615>, (πρόσβαση στις 01/04/2014).

θέσεις – ρόλους σ' αυτό το νέο μοντέλο διοίκησης. Περισσότερο, μας ενδιαφέρει το νέο αυτό φαινόμενο του «νέου μοντέλου διοίκησης» και κάποιες σχετικές έννοιες όπως το «νέο δημόσιο management».

Έχει παρατηρηθεί ότι αυτές οι νέες ορολογίες έχουν οδηγήσει σε μια αξιολογή, προσεκτική και μελετημένη πολιτισμική αλλαγή τους οργανισμούς δημοσίων υπηρεσιών και ιδιαίτερα στη Δύση. Το ερώτημα όμως που τίθεται είναι εάν αυτό το φαινόμενο του «νέου μοντέλου διοίκησης» ή η εναλλακτική έννοια του ως «νέα δημόσια διοίκηση», μπορεί να περιγραφεί ως ιδεολογικό.⁴⁷ Είναι αξιοσημείωτο να αναφέρουμε πως η ηγεμονικές ιδεολογίες, όπως αναφέραμε και παραπάνω, έχουν παρεισφρήσει σ' αυτό το «νέο δημόσιο τρόπο διοίκησης» με αποτέλεσμα όλες οι αλλαγές και οι μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιούνται στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να θεωρούνται αναγκαίες. Και αυτό συμβαίνει, καθώς όπως είναι γνωστό η λογική του νεοφιλελευθερισμού είναι μια σύγχρονη παραλλαγή του κοινωνικού Δαρβινισμού που συνεπάγεται την επιβίωση του ισχυρότερου σε μία μη ρυθμιζόμενη από το κράτος καπιταλιστική αγορά – ζούγκλα. Υπό αυτή την έννοια και σύμφωνα με την κυρίαρχη λογική του νεοφιλελευθερισμού, είναι απολύτως λογικό ότι τα πανεπιστήμια πρέπει να ανταγωνίζονται σκληρά σε ένα δύσκολο διεθνές περιβάλλον για τους πόρους τους και ακόμη περισσότερο για την επιβίωσή τους (όπως κάνουν και οι ιδιωτικές εταιρείες). Ο νεοφιλελευθερισμός λατρεύει τον ανταγωνισμό, ο ανταγωνισμός είναι η λέξη κλειδί εδώ, διότι υποτίθεται ότι θα καταφέρει να κάνει τα πανεπιστήμια «αδύνατα» και «σκληρά» μέσω της σκληρής εργασίας που επιβάλλεται από το νεοφιλελευθερισμό, με απώτερο στόχο να σταθούν στα πόδια τους, χωρίς καμία κρατική υποστήριξη, να καταργηθεί ο δημόσιος χαρακτήρας τους και να επιβιώσουν στην καπιταλιστική ζούγκλα της αγοράς. Είναι πλέον φανερό ότι η παιδεία και κατά συνέπεια το πανεπιστήμιο, αντιμετωπίζονται πλέον ως εμπορεύματα ή υπηρεσίες εκπαίδευσης, και ως τέτοια πρέπει να υπόκεινται στους κανόνες της αγοράς. Συνεπώς οι φοιτητές αντιμετωπίζονται ως πελάτες που αγοράζουν αυτές τις υπηρεσίες και οι φορείς που

⁴⁷ Η συγκεκριμένη τοποθέτηση θεωρείται αμφιλεγόμενη. Η ιδεολογία ως έννοια δεν είναι ούτε μονολιθική, ούτε ενοποιημένη και υπάρχουν αρκετές διαφωνίες γι' αυτό. Εδώ εστιάζουμε κυρίως σε διαμάχες που σχετίζονται με την ανάλυση του «νέου μοντέλου διοίκησης» και της ανώτερης εκπαίδευσης, βλ. Deem Rosemary and Brehony K., «Management as ideology: The case of 'New Managerialism' in Higher Education», Source: Oxford Review of Education, Vol. 31, No. 2 (Jun., 2005), pp. 217-235, Published by: Taylor & Francis, Ltd. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/4618615>, (πρόσβαση στις 01/04/2014).

τις παράγουν μετονομάζονται σε επιχειρήσεις.⁴⁸ Οι μεγάλες και συστηματικές παρεμβάσεις στο χώρο των Πανεπιστημίων, αφενός αποτελούν συνέχεια και εμβάθυνση των αλλαγών στην ανώτατη εκπαίδευση που έγιναν τα τελευταία χρόνια αφετέρου επιταχύνουν, με όχημα την οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια, την προσαρμογή των Πανεπιστημίων στην υπηρεσία των στρατηγικών επιλογών πανίσχυρων ιδιωτικών συμφερόντων, με στόχο τη μετάλλαξη του ακαδημαϊκού και δημόσιου χαρακτήρα των ιδρυμάτων.⁴⁹

Μια πρόσφατη έρευνα του Barnet σχετικά με τη διάχυση της ιδεολογίας στα πανεπιστήμια έχει στοιχεία αυτής της αρνητικής προσέγγισης. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι: «Αυτό είναι ακριβώς γιατί οι φιλελεύθερες αρετές της ιδέας του πανεπιστημίου υποκύπτουν σ' ένα ασθενές πρόγραμμα και κατά συνέπεια οι ιδεολογίες είναι ικανές να αποκτήσουν μια δυναμική παρουσία στο πανεπιστήμιο»⁵⁰, θα πρέπει να τονίσουμε ότι η αρνητική οπτική της ιδεολογίας αντιμετωπίζει και την ιδεολογική σκέψη ως μια λανθασμένη οπτική.⁵¹

Στη συνέχεια του κειμένου θα αναφερθούμε στα νέα μοντέλα «management» στις αναδιαμορφωμένες δημόσιες υπηρεσίες και το μέγεθος στο οποίο αυτά τα μοντέλα μπορούν να θεωρηθούν ιδεολογικά.

1.3 Νέο μοντέλο διοίκησης

Στο παρακάτω κείμενο θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε τα νέα μοντέλα διοίκησης με τα οποία πρόκειται να διοικούνται όλες οι υπηρεσίες ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγονται και τα πανεπιστήμια. Μ' αυτό τον τρόπο θα κατανοήσουμε ακόμα καλύτερα πώς αλλάζει σταδιακά ο τρόπος διοίκησης των υπηρεσιών και ποια θα είναι η νέα τους μορφή. Γίνεται κατανοητό ότι η εκπαίδευση πλέον θεωρείται ως υπηρεσία, από την παροχή της οποίας δεν πρέπει να αποκλείεται η αγορά.

⁴⁸ Κάτσικας Χ., *Ευρωπαϊκός χώρος ανώτατης εκπαίδευσης και καπιταλιστική αναδιάρθρωση. Η μετάλλαξη του Πανεπιστημίου*, Αθήνα (Gutenberg) 2005, 27.

⁴⁹ Κάτσικας Χ., «Οδηγός επιβίωσης στην ελεύθερη αγορά», <http://www.efsyn.gr/?p=223764> (πρόσβαση στις 10/08/2014)

⁵⁰ Deem Rosemary and Brehony K., «Management as ideology: The case of 'New Managerialism' in Higher Education», Source: Oxford Review of Education, Vol. 31, No. 2 (Jun., 2005), pp. 217-235, Published by: Taylor & Francis, Ltd. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/4618615>, (πρόσβαση στις 01/04/2014).

⁵¹ Στο ίδιο, σ. 217-235.

Από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα μέχρι τις αρχές του 21^{ου} έχει γίνει ένα αξιόλογο αντικείμενο συζήτησης το ερώτημα της αλλαγής στη διοίκηση (management) και την απελευθέρωση των δημοσίων υπηρεσιών στις δυτικές χώρες. Η συζήτηση αυτή εξαρτάται από τη νέα μορφή που έχει πάρει η δημόσια διοίκηση.⁵² Η αντίληψη της «νέας διοίκησης», ή ακόμα καλύτερα ως την πούμε, μια ιδεολογική σύνθεση ιδεών και πρακτικών ήρθαν για να παραμείνουν στους δημόσιους οργανισμούς είτε κατ' επιταγή της κυβέρνησης είτε μέσω κυβερνητικών οργανισμών.

Ο νέος τρόπος διοίκησης των πανεπιστημίων είναι πλέον συνυφασμένος με τον εξορθολογισμό της λειτουργίας των πανεπιστημίων και συνάμα την εισαγωγή μιας διαχειριστικής λογικής σ' αυτά⁵³, όπως συμβαίνει στον ιδιωτικό τομέα. Τα πανεπιστήμια δεν μπορούν πλέον να προσβλέπουν στην κρατική χρηματοδότηση, για το λόγο αυτό θα αναζητήσουν νέους πόρους. Οι αυξανόμενες ανάγκες για ειδικευμένο προσωπικό, η έρευνα, το μεγάλο κόστος της αποκατάστασης κ.ά.⁵⁴ απαιτούν πολύ μεγάλα κεφάλαια. Τα πανεπιστήμια δεν μπορούν να μην ανταποκριθούν σε αυτές τις επενδύσεις, καθώς δέχονται μεγάλες πιέσεις από τον διαρκή ανταγωνισμό της αγοράς.⁵⁵ Όλα τα παραπάνω λοιπόν, οδήγησαν τα πανεπιστήμια να υιοθετήσουν νέες μεθόδους διαχείρισης και συνάμα να αναζητούν οικονομικούς πόρους και από άλλες πηγές. Η αντιμετώπιση του πανεπιστημίου είναι πλέον ίδια όπως μιας βιομηχανικής επιχείρησης ή μιας μεγάλης εταιρείας. Το πανεπιστήμιο έχει «προϊόντα», «πελάτες», «συνεργάτες» και «στελέχη».⁵⁶

Εν συνεχεία, είναι ωφέλιμο να αναφέρουμε ότι κάποιοι θεωρητικοί προτιμούν να χρησιμοποιούν διαφορετική ορολογία για το νέο τρόπο διοίκησης στα πανεπιστήμια. Πολλοί θεωρητικοί χρησιμοποιούν την έννοια του «νέου δημόσιου τρόπου διοίκησης»,⁵⁷ καθώς βλέπουν τη διαδικασία αυτής της μεταρρύθμισης ως

⁵² Deem Rosemary and Brehony K., «Management as ideology: The case of 'New Managerialism' in Higher Education», Source: Oxford Review of Education, Vol. 31, No. 2 (Jun., 2005), pp. 217-235, Published by: Taylor & Francis, Ltd. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/4618615>, (πρόσβαση στις 01/04/2014).

⁵³ Ματθαίου Δ., *Το πανεπιστήμιο στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας. Συγκριτική μελέτη της ιδεολογικής και θεσμικής μεταλλαγής της*, Αθήνα (Εργαστήριο Συγκριτικής Εκπαίδευσης Διεθνούς Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Επικοινωνίας) 2008, 376.

⁵⁴ Τσαμασφύρος Γ., Μπασαντής Δ. (επιμ.), *Το Πανεπιστήμιο στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα (Παπαζήση) 2000, 32-33.

⁵⁵ Στο ίδιο, σ. 32-33.

⁵⁶ Στο ίδιο, σ.33.

⁵⁷ Deem Rosemary and Brehony K., «Management as ideology: The case of 'New Managerialism' in Higher Education», Source: Oxford Review of Education, Vol. 31, No. 2 (Jun., 2005), pp. 217-235, Published by: Taylor & Francis, Ltd. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/4618615>, (πρόσβαση στις 01/04/2014).

μέσο ενός συγκεκριμένου είδους ρυθμιστικής εξουσίας των δημοσίων υπηρεσιών από κρατικούς φορείς (πλέον βέβαια οι φορείς αυτοί είναι ιδιωτικοί) παρά ως ένα ιδεολογικό φαινόμενο. Ο κύριος λόγος που έχει δοθεί από τους θεωρητικούς (που ασχολούνται με το νέο τρόπο διοίκησης) για την απόρριψη της σύνδεσης μεταξύ νέων ειδών δημόσιας διοίκησης (management), και ιδεολογίας είναι ότι η ιδεολογία συνδέεται με την πολιτική θέση του Νέου Δικαίου, ενώ το εύρος των πολιτικών τάσεων των δυτικών κυβερνήσεων υιοθετούσαν νέο δημόσιο τρόπο διοίκησης που είναι πιο εκτεταμένο απ' αυτό.⁵⁸

Σε αντίθεση, οι θεωρητικοί που προτιμούν τον όρο «νέος τρόπος διοίκησης» (new managerialism) τον αντιμετωπίζουν πρώτα και κύρια ως μια ιδεολογική προσέγγιση στη διοίκηση δημόσιων υπηρεσιών συνδεδεμένη με τον κανονισμό της πολιτείας και τη δύναμη των διευθυντών σε τέτοιες υπηρεσίες και των εργαζομένων τους. Αυτό συμβαίνει, καθώς οι υποστηρικτές του «νέου τρόπου διοίκησης» όπως είναι η κυβέρνηση⁵⁹ επιδιώκουν να εγκαθιδρύσουν διοικητικές και πολιτισμικές αλλαγές μέσω του καθεστώτος της διοικητικής πειθαρχίας, με απώτερο σκοπό να ελέγχουν ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών δημόσιων υπηρεσιών. Αυτοί που προτιμούν την έννοια του «νέου δημόσιου τρόπου διοίκησης» υποστηρίζουν στην πλειοψηφία τους, ότι το σύμπλεγμα ή η συγκέντρωση ιδεών, αξιών και πρακτικών έχει εξελιχθεί σε κάτι από μια νέα, διεθνή, τεχνολογική, διοικητική και υπηρεσιακή καθολικότητα (δηλαδή, που ισχύει σε αρκετές χώρες). Οι θεωρητικοί του «νέου τρόπου διοίκησης», ωστόσο ερμηνεύουν το management σαν μια τεχνολογική δραστηριότητα.⁶⁰

Σύμφωνα με όσα αναφέραμε παραπάνω παρατηρείται ότι επικρατεί η αντίληψη ότι ο ιδιώτης μπορεί να ανταπεξέλθει πολύ καλύτερα στον ανταγωνισμό της αγοράς άρα αντί να γίνει μια σωστή εξυγίανση του δημόσιου πανεπιστημίου, χαρακτηρίζεται ως ανίκανο να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις της νέας εποχής με αποτέλεσμα να ιδιωτικοποιηθεί.

Στη συνέχεια της ανάλυσης θα επικεντρωθούμε στο νέο τρόπο διοίκησης και τις ιδεολογικές συσχετίσεις, τόσο για τους διοικούντες σε διάφορους δημόσιους φορείς όσο και για τους διοικούντες στην ανώτερη εκπαίδευση.

⁵⁸ Στο ίδιο, σ.217-235.

⁵⁹ Στο ίδιο, σ.217-235.

⁶⁰ Στο ίδιο, σ.217-235.

Ο νέος τρόπος διοίκησης στους οργανισμούς δίνει έμφαση στην προτεραιότητα του management πάνω από οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα, παρακολουθώντας τη συμπεριφορά των υπαλλήλων, την πραγματοποίηση οικονομικών και άλλων στόχων, ενώ ταυτόχρονα επινοεί τρόπους για δημόσιο ποιοτικό έλεγχο της παροχής υπηρεσιών.

Εν συνεχεία, πρέπει να τονίσουμε ότι ο «νέος τρόπος διοίκησης» (new managerialism) σχετίζεται με νέα είδη επιβαλλόμενης εξωτερικής ευθύνης, συμπεριλαμβάνοντας τη διαδεδομένη χρήση παρουσιαζόμενων δεικτών (δείκτες που δείχνουν την απόδοση) και κατηγοριών που απεικονίζονται σε πίνακα, θέτοντας στόχους και συγκρίνοντας με τα ισχύοντα πρότυπα με στόχο να ερμηνευθεί ο «νέος τρόπος διοίκησης».⁶¹ Με τον τρόπο αυτό τα πανεπιστήμια υποχρεώνονται να ακούν με θετική διάθεση τις επιθυμίες του αποδέκτη του μορφωτικού αγαθού, να αποδίδουν λόγο για τον τρόπο που αξιοποίησαν τους δημόσιους πόρους και τέλος να προσπαθούν να πείσουν τους «πελάτες» για την ποιότητα του έργου που προσφέρουν.⁶² Με απλά λόγια με την παραπάνω συμπεριφορά ουσιαστικά αποδέχονται τις τεχνικές του μάρκετινγκ σύμφωνα με το πρότυπο των επιχειρήσεων και αποδέχονται την επιχειρηματική λογική.⁶³ Οποιοσδήποτε νέος σχηματισμός υπηρεσίας είτε δημόσιας είτε ιδιωτικής ερμηνεύεται ως συνεργασία με την εκάστοτε δημόσια υπηρεσία επίσης περιλαμβάνονται και οι υπηρεσίες από εξωτερικούς συνεργάτες για παράδειγμα, η τροφοδοσία τροφίμων μέσω των «catering» ή ένα ακόμα παράδειγμα από το χώρο των πανεπιστημίων και ΤΕΙ είναι η φύλαξη των κτιρίων που πλέον δίνεται σε ιδιώτες, γνωστό και ως «outsourcing». Επίσης, έχει δοθεί μεγάλη έμφαση στην εξαγωγή τόσο ιδεών αλλά και πρακτικών από τον ιδιωτικό επιχειρηματικό κόσμο στον χώρο των δημόσιων υπηρεσιών, υποστηρίζοντας την «καινοτομία» αυτή στο ότι το ιδιωτικό είναι αποτελεσματικότερο και αποδοτικότερο από αυτό που ίσχυε στο παρελθόν.

⁶¹ Στο ίδιο, σ.217-235.

⁶² Ματθαίου Δ., *Το πανεπιστήμιο στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας. Συγκριτική μελέτη της ιδεολογικής και θεσμικής μεταλλαγής της*, Αθήνα (Εργαστήριο Συγκριτικής Εκπαίδευσης Διεθνούς Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Επικοινωνίας) 2008, 377.

⁶³ Στο ίδιο, σ. 377.

1.4 Μη παραγωγικό Πανεπιστήμιο

Το εκπαιδευτικό σύστημα υφίσταται την ίδια κριτική την οποία έχουν υποστεί όλοι οι δημόσιοι τομείς για παραπάνω από είκοσι χρόνια. Κατηγορείται ότι είναι υπερβολικά γραφειοκρατικό και δαπανηρό σε σχέση με αυτά που εξασφαλίζει στους «χρήστες» του όσο και στην κοινότητα που το χρηματοδοτεί.⁶⁴

Ένας από τους πολλούς λόγους που ακούσαμε ότι χρειάζονται οπωσδήποτε ραγδαίες αλλαγές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν και το γεγονός ότι τόσο τα ΑΕΙ όσο και τα ΤΕΙ της χώρας κρίθηκαν δυσκίνητα και αναποτελεσματικά, διότι ως χώρος επιστημονικής αλλά και τεχνολογικής έρευνας και παροχής παραδοσιακών ειδικεύσεων δε μπόρεσαν να ανταποκριθούν με επιτυχία στις ανάγκες της αγοράς, με απλά λόγια δεν παράγουν εφαρμοσμένη γνώση. Επίσης, η τριτοβάθμια εκπαίδευση θεωρείται και οικονομικά ασύμφορη γιατί δεν παρέχει τις απαιτούμενες επαγγελματικές δεξιότητες σε τέτοιο βαθμό που να δικαιολογείται η προτεραιότητα των ιδρυμάτων στις δημόσιες επενδύσεις.

Αν ανατρέξουμε στην αιτιολογική έκθεση του νόμου 4009/2011, αναφέρεται ότι το πρότυπο για την ανώτατη εκπαίδευση που είχε θεσμοθετηθεί με το νόμο 1268/1982 έχει πλέον εξαντλήσει τη δυναμική του και χρειάζεται ριζική μεταρρύθμιση. Γι' αυτό το λόγο ο νόμος 4009/2011 εξειδικεύει και υλοποιεί βασικές συνταγματικές επιταγές για την οργάνωση των Α.Ε.Ι. και συνάμα διαμορφώνει τις κατάλληλες θεσμικές υποδοχές για το ριζικό μετασχηματισμό του τρόπου παραγωγής και διάχυσης της γνώσης με απώτερο σκοπό την υιοθέτηση διεθνών καταξιωμένων προτύπων ακαδημαϊκής λειτουργίας.⁶⁵

Εν συνεχεία, προκειμένου να πειστεί η κοινή γνώμη ότι αυτές οι αλλαγές πρέπει να γίνουν, ο νεοφιλελεύθερος λόγος ισχυρίζεται ότι οι αλλαγές που εντοπίστηκαν και που δεν μπορούν να αμφισβητηθούν, είναι καινοφανείς, μονοσήμαντες, ριζοσπαστικές, γενικευμένες, αδήριτες και μη αναστρέψιμες. Άρα απαιτούν άμεση, χωρίς καθυστερήσεις και χρονοτριβή, δυναμική δράση, νέες πολιτικές που καμιά σχέση δεν μπορούν να διατηρούν με το παρωχημένο παρελθόν και που μπορούν και πρέπει να εφαρμοστούν ως πανάκεια σε όλο τον κόσμο.⁶⁶

⁶⁴ Charlier J., Moens F. στο Γράβαρης Δ. και Παπαδάκης Ν. (επιμ.), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική – μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 150.

⁶⁵ Σπυριδάκης Ι., *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 171-172.

⁶⁶ Ματθαίου Δημήτρης στο Γράβαρης Δ. και Παπαδάκης Ν. (επιμ.), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική – μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 304.

Από τη στιγμή λοιπόν που θα εφαρμοστούν οι συγκεκριμένες πολιτικές θα βρεθεί η λύση στο πρόβλημα που συνεχώς προβάλλεται με απώτερο σκοπό την υποβάθμιση των πανεπιστημίων, δηλαδή θα υπάρχει πλέον το κατάλληλο εξειδικευμένο προσωπικό προκειμένου να στελεχωθούν οι θέσεις εργασίας στην αγορά. Σ' αυτό το σημείο είναι ωφέλιμο να αναφέρουμε τι είχε δηλώσει σε μια συνέντευξη του ο Guy Hang, διευθύνων σύμβουλος της Ένωσης Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων: « η ποιότητα σχετίζεται με την ανταπόκριση που έχουν οι σπουδές στον πραγματικό κόσμο και το ποσοστό των φοιτητών που καταφέρνουν να μορφωθούν, έτσι ώστε να υπάρχει ανταπόκριση στην αγορά εργασίας. Τελικά, η ποιότητα πρέπει να αποτιμάται με αυτό που οι φοιτητές χρειάζονται και επιθυμούν, και όχι με γνώμονα κάποια αφηρημένη έννοια ακαδημαϊκής γνώσης». ⁶⁷

Επιπλέον, η κοινή γνώμη και πόσο μάλλον οι γονείς των φοιτητών, θεωρούν ως υπεύθυνο το πανεπιστήμιο για το γεγονός ότι τα παιδιά τους αν και πτυχιούχοι αδυνατούν να βρουν εργασία. Αυτό συμβαίνει γιατί πλέον προβάλλεται η άποψη ότι εκείνο που απουσιάζει δεν είναι οι θέσεις στην αγορά εργασίας αλλά το κατάλληλα εξειδικευμένο προσωπικό που θα τις καλύψει, καθώς στις σημερινές συνθήκες της οικονομίας δημιουργούνται θέσεις εργασίας με νέα ποιοτικά χαρακτηριστικά. Βέβαια, αυτή την περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύουμε γίνεται μια γενικότερη υποβάθμιση του πανεπιστημίου ότι δεν κατέχει τα απαραίτητα στοιχεία ανταγωνισμού και άμιλλας (σε σχέση πάντα με την υπόλοιπη Ευρώπη, καθώς είμαστε ένα «παγκόσμιο χωριό») προκειμένου οι πτυχιούχοι να έχουν τα απαραίτητα εφόδια στην αγορά εργασίας. Τονίζεται, δηλαδή ότι το εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορεί να ανταποκριθεί σ' αυτές τις νέες ανάγκες της αγοράς, καθώς έχει δομηθεί πάνω σ' ένα παρωχημένο σύστημα παραγωγής με κουλτούρα τακτοποίησης και όχι απασχόλησης (το θέμα της ανεργίας θεωρείται θέμα των πανεπιστημίων και όχι της αγοράς εργασίας όπως είναι πραγματικά). Επίσης, τα πανεπιστήμια κατηγορούνται για αρχαϊσμό, ότι είναι αποκομμένα από τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας και ως εκ τούτου είναι φυσικό να παράγουν ανέργους ⁶⁸. Άλλωστε σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση η μεταρρύθμιση ήταν αναγκαία διότι ανάμεσα στις βασικές πολιτικές επιλογές που

⁶⁷ Κάτσικας Χ., Σωτήρης Π., *Η αναδιάρθρωση του ελληνικού πανεπιστημίου : από την Μπολόνια στην Πράγα και στο Βερολίνο*, Αθήνα (Σαββάλας) 2003, 107.

⁶⁸ Στο ίδιο, σ.108.

καθόρισαν τη σύνταξη του νομοσχεδίου ήταν και η σύνδεση με την κοινωνία και την οικονομία και η ενίσχυση της διεθνούς παρουσίας των Ελληνικών Α.Ε.Ι..

Τέλος, οι φοιτητές θα έχουν την έμπρακτη στήριξη, με γενικά και με ειδικά μέτρα προκειμένου να αποκτήσουν τα εφόδια γνώσης και τις ικανότητες που είναι απαραίτητες για ένα σχέδιο ζωής επιτυχίας και καταξίωσης.⁶⁹

⁶⁹ Σπυριδάκης Ι., *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 173.

1.5 Κοινωνία της γνώσης

Η κοινωνία της γνώσης η οποία χαρακτηρίζεται από την τεχνολογική έκρηξη, την παγκοσμιοποιημένη ή παγκοσμιοποιούμενη⁷⁰ οικονομία και τη διόγκωση του όγκου της πληροφορίας, επηρεάζει και μεταβάλλει ριζικά και συνάμα απορρυθμίζει τις μορφές εργασίας και τις εργασιακές σχέσεις.⁷¹ Η εργασιακή ανασφάλεια επιδιώκεται συνειδητά από τις δυνάμεις του κεφαλαίου, με την απορρύθμιση, των προστατευμένων από το εργατικό δίκαιο, εργασιακών σχέσεων.⁷² Αυτός ο στόχος προωθείται με τον κατακερματισμό της εργατικής δύναμης και μία πολυειδή διαστρωμάτωση της,⁷³ με επέκταση της μερικής απασχόλησης ακόμη και στο δημόσιο τομέα, τις λεγόμενες υπεργολαβίες και ενοικιάσεις εργαζόμενων που παρατηρούνται ολοένα και περισσότερο στην αγορά εργασίας τέλος οι απολύσεις που γίνονται αφού πρώτα ιδιωτικοποιηθούν δημόσιες επιχειρήσεις και τομείς κρατικής ευθύνης.

Με απλά λόγια, η λεγόμενη κοινωνία της γνώσης απηχεί μια πραγματική τάση του σύγχρονου καπιταλισμού, την οποία επιβεβαιώνει και ιδεολογικά.⁷⁴ Ουσιαστικά, η γνώση χρησιμοποιείται στην εργασία ως μια παραγωγική δύναμη, στις συνθήκες του ύστερου, τεχνολογικά υπεραναπτυγμένου καπιταλισμού.⁷⁵ Γίνεται κατανοητό λοιπόν ότι για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός πρέπει ο εκπαιδευτικός τομέας, και κατεξοχήν αυτός της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να συμβάλει ουσιαστικά, όσο υπαινίσσεται και η ανάγκη ιδεολογικής μετωνυμίας της καπιταλιστικής κοινωνίας του 21^{ου} αιώνα σε κοινωνία της γνώσης⁷⁶ και της πληροφορίας. Το σχήμα αυτό είναι πολλαπλά μυστικοποιητικό.

⁷⁰ Η έννοια της παγκοσμιοποίησης σηματοδοτεί, μέσα από μία πολυσήμαντη – καιτοι σημασιολογικός κάπως ρευστή- αφαίρεση, μία ιστορική διαδικασία πραγματική όσο και αντιφατική. Ένα από τα βασικά της εναύσματα υπήρξε μια σοβαρή εξέλιξη στο επίπεδο των παραγωγικών δυνάμεων, με τη ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών της πληροφορικής και της ηλεκτρονικής. Η ενσωμάτωση αυτών των τεχνολογικών καινοτομιών στις σχέσεις παραγωγής, ανταλλαγής και επικοινωνίας έχει όντως επαχθεί μία αισθητή άνοδο της τάσης για αλληλεξάρτηση των εθνικών καπιταλιστικών οικονομιών, καθώς και όξυνση στο διεθνή ανταγωνισμό και το διεθνές εμπόριο, βλ. Σταμάτης Κ., *Η αβέβαιη «Κοινωνία της γνώσης»*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 75-76.

⁷¹ Σταμέλος Γ., *Εκπαιδευτική Πολιτική*, Αθήνα (Διώνικος) 2009, 143.

⁷² Σταμάτης Κ., *Η αβέβαιη «Κοινωνία της γνώσης»*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 115.

⁷³ Στο ίδιο, σ.34.

⁷⁴ Στο ίδιο, 115.

⁷⁵ Στο ίδιο, 115.

⁷⁶ Χρύσης Α., *Πανεπιστήμιο – επιχείρηση και κοινωνία της απόγνωσης*, Αθήνα (Γκοβόστης Εκδοτική Α.Β.Ε.Ε.) 2011, 38.

Πρώτον, διαμορφώνει μια εικόνα «άυλης» παραγωγής χωρίς εκμεταλλευτικές σχέσεις όπου το βασικό κριτήριο είναι η επίδοση και η γνώση, μεταφέροντας την ευθύνη για την πραγματική υποβάθμιση της θέσης των εργαζομένων, ως αποτέλεσμα της τροποποίησης του συσχετισμού δύναμης στην υποτιθέμενη ανεπάρκεια τους. Δεύτερον, χρησιμοποιείται σαν μοχλός διάλυσης των όποιων συλλογικών προσδοκιών και ταξικών απαιτήσεων για την εργασία, αφού αυτή θεωρείται αναγκαστικά προσωρινή και υπό συνεχή αίρεση υπό τη νομιμοποίηση της τεχνολογικής άγνοιας, παρότι σε μεγάλο βαθμό η τεχνολογική ανάπτυξη (και η ψηφιακή τεχνολογία) αποτελεί και μια διαδικασία απόσπασης γνώσης και δεξιοτήτων των άμεσων παραγωγών και ενσωμάτωσης τους σε λειτουργίες των πληροφοριακών συστημάτων.⁷⁷ Σ' αυτό το σημείο να τονίσουμε ότι η εργασία θεωρείται αναγκαστικά προσωρινή και υπό συνεχή αίρεση, καθώς έχουν συντελεστεί μια σειρά από εννοιολογικές μετατοπίσεις, όπως για παράδειγμα η μετατόπιση από το επάγγελμα στην απασχόληση για να υποδηλωθεί μ' αυτό τον τρόπο η άρση της μονιμότητας όχι μόνο της εργασιακής σχέσης, αλλά και του είδους της εργασίας.⁷⁸ Επειδή, όμως ούτε αυτή η έννοια ήταν αρκετή για να αποτυπώσει την πραγματικότητα, συντελέστηκε μια ακόμα μετατόπιση από την έννοια της «απασχόλησης» στην έννοια της «απασχολησιμότητας»⁷⁹ Η απασχολησιμότητα προσπαθεί να προσδιορίσει τη συνεχή ικανότητα όλων να παρακολουθούν τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και όχι μόνο, και να μπορούν να τις χρησιμοποιούν είτε στις εφαρμογές τους είτε στο να παράγουν τη συνεχώς ανανεούμενη γνώση.⁸⁰

Εδώ να επισημάνουμε ότι η λεγόμενη απασχολησιμότητα για να κερδηθεί, απαιτεί από τη μια τεράστια εκπαιδευτική προσπάθεια και μορφωτικό αγώνα κι από την άλλη μεγάλο οικονομικό κόστος, το οποίο συνήθως αποσιωπάται, γεγονός που σημαίνει ότι δεν είναι σαφές το ποιος καλείται να το επωμισθεί.⁸¹ Εδώ όμως πρέπει να τονίσουμε ότι το άρθρο 16 παρ. 4 εδ. α' του Συντάγματος κατοχυρώνει όχι μόνο την αξίωση για παροχή δωρεάν παιδείας αλλά και την ελευθερία της παιδείας.

⁷⁷ Κάτσικας Χ. – Σωτήρης Π., *Η αναδιάρθρωση του Ελληνικού Πανεπιστημίου – Από την Μπολόνια στην Πράγα και στο Βερολίνο*, Αθήνα (Σαββάλας) 2003, 32.

⁷⁸ Σταμέλος Γ., *Εκπαιδευτική Πολιτική*, Αθήνα (Διόνικος) 2009, 144.

⁷⁹ Στο ίδιο, σ.144.

⁸⁰ Στο ίδιο, σ.144.

⁸¹ Στο ίδιο, 147.

Πρόκειται δηλαδή για δικαίωμα⁸² μικτής φύσης: κοινωνικό δικαίωμα το οποίο συνίσταται στην αξίωση για παροχή δωρεάν παιδείας αλλά και ατομικό δικαίωμα το οποίο επιβάλλει στην κρατική εξουσία την υποχρέωση αποχής από πράξεις που παρεμποδίζουν την εκπαίδευση του ατόμου.

Την ίδια ώρα η γνώση και οι πληροφορίες εξακολουθούν να κατανέμονται άνισα, ίσως και πιο άνισα απ' όσο συνέβαινε με το κρατικό μονοπώλιο. Σε μια κοινωνία στην οποία η εκπαίδευση, οι πληροφορίες και η γνώση είναι οι κύριες πηγές πλούτου και ισχύος. Το τι εκπαίδευση αποκτά κάποιος καθορίζει και τα χρήματα που έχει άρα και την ταξική του θέση.⁸³

⁸² Μαντζούτσος Α., *Ισότητα και εκπαίδευση. Το δικαίωμα ίσης πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*, Αθήνα (Σάκκουλα) 2008, 64.

⁸³ Δημητρόπουλου Α., «Παιδεία και Σύνταγμα», <http://www.ipaideia.gr/paideia-kai-sintagma.htm>, (πρόσβαση στις 30/09/2014), επίσης Στο πλαίσιο της γενικότερης αποδόμησης του ευρωπαϊκού κράτους πρόνοιας, διαδικασία που επιταχύνθηκε μετά και από την κατάρρευση των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού», η εκπαιδευτική αντιμεταρρύθμιση, που για την Ευρωπαϊκή Ένωση αποτυπώθηκε για πρώτη φορά στη Λευκή Βίβλο για την εκπαίδευση και προωθήθηκε με τη λεγόμενη «στρατηγική της Μπολόνια», έφερε στο προσκήνιο όχι απλά τη συνεργασία επιχειρήσεων και πανεπιστημίων, αλλά την ταξική επιλογή του επιχειρηματικού πανεπιστημίου, βλ. Χρύσης Α., *Πανεπιστήμιο – επιχείρηση και κοινωνία της απόγνωσης*, Αθήνα (Γκοβόστης Εκδοτική Α.Β.Ε.Ε.) 2011.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η νέα μορφή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σύμφωνα με το Νόμο 4009/2011

2.1 Η τριτοβάθμια εκπαίδευση υπό την αιγίδα της νεοφιλελεύθερης πολιτικής

Σ' αυτό το μοντέλο η εκπαίδευση παρουσιάζεται ως ένα εισαγόμενο αποδοτικό σύστημα το οποίο μπορεί να μειωθεί σε μια οικονομική παραγωγική λειτουργία. Οι κύριες διαστάσεις της διοίκησης επιχειρήσεων είναι η προσαρμοστικότητα ή αλλιώς ευελιξία σε σχέση και με τους υπόλοιπους οργανισμούς διαμέσου της χρήσης συμβολαίων, οι καθαροί επεξηγηματικοί στόχοι τόσο οργανωτικοί όσο και προσωπικοί και η προσανατολισμένη έκβαση δηλαδή, η διοικητική υπευθυνότητα του κάθε ιδρύματος προκειμένου να επιτευχθεί ο επιθυμητός στόχος.⁸⁴

Μας κάνει ιδιαίτερη εντύπωση το γεγονός ότι ήδη από το Μάιο του 1998, από την εισαγωγή της Διακήρυξης της Σορβόνης είχε ειπωθεί το εξής: «Προσεγγίζουμε μια εποχή μεγάλων και σοβαρών αλλαγών στην εκπαίδευση και στις συνθήκες εργασίας και μια εποχή διαφοροποίησης του τρόπου που ξετυλίγονται τα στάδια της επαγγελματικής εξέλιξης. Η εκπαίδευση και η επιμόρφωση δια βίου γίνονται μια αυτονόητη υποχρέωση».⁸⁵ Η συγκεκριμένη Διακήρυξη υπογράφηκε προκειμένου να γίνει μια αναμόρφωση των εθνικών συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης και έχοντας ως επιχείρημα το γεγονός ότι πρέπει να υιοθετηθεί ένα ενιαίο πλαίσιο αναφοράς προκειμένου εν όψει των διευρωπαϊκών προγραμμάτων ανταλλαγής φοιτητών και διδασκόντων να καταστεί εφικτή η δυνατότητα αναγνώρισης των επί μέρους εθνικών τίτλων σπουδών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁸⁶ Όμως ο σκοπός της συγκεκριμένης Διακήρυξης, απ' ότι φάνηκε στην πράξη, αποσκοπούσε μόνο στην άμεση σύνδεση των Πανεπιστημίων με την αγορά εργασίας και στην υποταγή της εκπαίδευσης στις επιταγές της αγοράς. Εν συνεχεία, παρατηρούμε ότι

⁸⁴ Olssen Mark, Peters Michael A., «Neoliberalism, higher education and the knowledge economy: from the free market to knowledge capitalism», *Journal of Education Policy*, vol. 20, No. 3 (May 2005), 313-345.

⁸⁵ Από το 1998 μέχρι σήμερα πραγματοποιήθηκαν μια σειρά διασκέψεις σε επίπεδο Πρωθυπουργών, υπουργών Παιδείας, κυβερνητικών παραγόντων και πανεπιστημιακών εντεταλμένων των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων. Το Μάιο του 1998 στη Σορβόνη (25/05/1998) οι υπουργοί Παιδείας της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Αγγλίας και της Ιταλίας υπογράφουν συμφωνία (Διακήρυξη της Σορβόνης) για τον εναρμονισμό της δομής του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ανώτατης Εκπαίδευσης, προκαταλαμβάνοντας τη συνολική στρατηγική για την Ανώτατη εκπαίδευση που διαμορφώθηκε την επόμενη περίοδο στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βλ. Κάτσικας Χ. – Σωτήρης Π., *Η αναδιάρθρωση του Ελληνικού Πανεπιστημίου – Από την Μπολόνια στην Πράγα και στο Βερολίνο*, Αθήνα (Σαββάλας) 2003, 52.

⁸⁶ Στο ίδιο, σ. 86.

τόσο με τη Διακήρυξη της Μπολόνια (19/06/1999) όσο και με τη Σύνοδο της Πράγας (18-19/03/2001) ακολουθείται η ίδια τακτική, δηλαδή η άμεση και χωρίς παρεκκλίσεις προσαρμογή της ανώτατης εκπαίδευσης στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας.⁸⁷

Επίσης, πρέπει να επισημάνουμε ότι υπό την αιγίδα της νεοφιλελεύθερης πολιτικής επικρατεί μια περίπλοκη και συνάμα μια διακριτική αλλαγή σε σχέση με τη φιλοσοφία που διέπει τους εκπαιδευτικούς θεσμούς. Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 του νόμου 4009/2011 στοιχεία γ και δ του ίδιου άρθρου αναφέρονται μεταξύ άλλων «Τα Α.Ε.Ι. έχουν ως αποστολή: γ) να αναπτύσσουν την κριτική ικανότητα και τις δεξιότητες των φοιτητών, να μεριμνούν για την επαγγελματική ένταξη των αποφοίτων και να διαμορφώνουν τις απαραίτητες συνθήκες για την ανάδειξη νέων ερευνητών, δ) να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και των επαγγελματικών πεδίων, καθώς και στις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας, και να προωθούν τη διάχυση της γνώσης, την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και την καινοτομία, με προσήλωση στις αρχές της επιστημονικής δεοντολογίας, της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής.»⁸⁸

Παρατηρούμε ότι έχουν προστεθεί νέα στοιχεία στην αποστολή των Α.Ε.Ι. και αυτό μάλιστα επισημαίνεται και στην αιτιολογική έκθεση όπου κάνει σαφές ότι πλάι στους παραδοσιακούς σκοπούς της αποστολής των Α.Ε.Ι. (εκπαίδευση και έρευνα) προστίθενται νέοι, οι οποίοι αφ' ενός μεν αρμόζουν στη φύση των Α.Ε.Ι. ως νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, αφ' ετέρου δε προκύπτουν από τις σύγχρονες ανάγκες, το διεθνοποιημένο χαρακτήρα (θα κάνουμε εκτενή αναφορά σε επόμενο κεφάλαιο για τη διεθνοποίηση των σπουδών) και το κεντρικό τους ρόλο στην οικοδόμηση μιας ισχυρής οικονομίας που βασίζεται στη γνώση, την καινοτομία και την τεχνολογία.⁸⁹ Αυτές οι νέες λέξεις που εισάγονται, απειλούν πιθανότατα όχι μόνο να μετατρέψουν αλλά και να μεταμορφώσουν τον ακαδημαϊκό ρόλο με την πάροδο του χρόνου, με αποτέλεσμα να εδραιωθούν οι ανταγωνιστικές σχέσεις ως ένας τρόπος ανάπτυξης της παραγωγικότητας, της ευθύνης και του ελέγχου.

Τέλος, η ειδική έκθεση του OECD είχε παρουσιάσει από το 2009 πώς θα μεταλλαχθεί σταδιακά η τριτοβάθμια εκπαίδευση μέχρι το 2030. Ειδικότερα, στην

⁸⁷ Στο ίδιο, σ.63.

⁸⁸ Σπυριδάκης Ι., *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 10-11.

⁸⁹ Στο ίδιο, σ.177.

έκθεση επισημαίνεται το μέλλον μιας ποιοτικής διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης με βάση τα εξής τρία στάδια: πρώτον να υποστεί η τριτοβάθμια εκπαίδευση μια διαφοροποιημένη διεθνοποίηση, δεύτερον η σύγκλιση της προς ένα φιλελεύθερο μοντέλο και τρίτον ο θρίαμβος των πρώην αναδυόμενων οικονομιών.

Γίνεται σαφές ότι τα δύο πρώτα σενάρια έχουν ήδη διαμορφωθεί στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ όσον αφορά το τρίτο σενάριο ο σκοπός του είναι να δημιουργηθούν αγγλόφωνα τμήματα σε χώρες όπως η Ινδία, με απώτερο σκοπό την προσέλκυση ξένων φοιτητών και την εξαγωγή ποιοτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.⁹⁰

2.2 Ανάλυση – Προσέγγιση του Νόμου 4009/2011

Ο νόμος 4009/2011 με τίτλο «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων» που ψηφίστηκε από τη Βουλή στις 30/08/2011⁹¹, θα μπορούσαμε να τον χαρακτηρίσουμε αρκετά ρηξικέλευθο και πρωτόγνωρο για τα ελληνικά δεδομένα.⁹² Εκείνη την περίοδο η Υπουργός Παιδείας Άννα Διαμαντοπούλου είχε αναρτήσει στο προσωπικό της λογαριασμό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης «Σήμερα γράφτηκε ιστορία. Για πρώτη φορά⁹⁴ της Βουλής (250+ βουλευτές) υπερψήφισαν το νομοσχέδιο για την Ανώτατη Εκπαίδευση»⁹³.

Η μεταρρύθμιση στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης κρίθηκε αναγκαία προκειμένου να εκσυγχρονισθεί το εκπαιδευτικό σύστημα και συνάμα να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των καιρών. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να διαμορφωθεί το απαιτούμενο κλίμα στην Ελλάδα έτσι ώστε να επιτρέψει στα ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας να ανταγωνισθούν ισότιμα στον νέο παγκόσμιο χάρτη της εκπαίδευσης και της έρευνας και να παράσχουν στην ελληνική νεολαία σπουδές με

⁹⁰ Centre for Educational research and innovation OECD, «Higher Education to 2030 volume 2 Globalisation», http://cyber.law.harvard.edu/communia2010/sites/communia2010/images/OECD_2009_Higher_Education_to_2030_Volume_2_Globalisation.pdf, (πρόσβαση 08/07/2014).

⁹¹ Χρυσόγονος Κ., *Το Σύνταγμα και ο Νόμος 4009/2011 για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη (Σάκκουλα) 2011, 1.

⁹² Στο ίδιο, σ.1.

⁹³ Ψηφίστηκε με συναίνεση ΠΑΣΟΚ, ΝΔ το νομοσχέδιο για την παιδεία στην Ελλάδα, <http://www.paideia-news.com/index.php?id=109&hid=402> (πρόσβαση στις 24/06/2014).

αξία.⁹⁴ Συγκεκριμένα, στην αιτιολογική έκθεση του νόμου αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του νομοσχεδίου είναι να ενθαρρύνει, να προάγει και να επιβραβεύσει την αριστεία και δίνει τη δυνατότητα σε κάθε Ίδρυμα να παρέχει τίτλους που αντιστοιχούν σε πραγματικές δεξιότητες και σύγχρονη γνώση.⁹⁵

Πριν ξεκινήσουμε με την ανάλυση του νόμου και τις αλλαγές που έχει επιφέρει ή πρόκειται να επιφέρει, ας αναφερθούμε στο ιστορικό της θέσπισης του νόμου. Δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει ότι ο νόμος αυτός σηματοδοτεί την εκ βάθρων ανατροπή του οργανωτικού σχήματος του «πανεπιστημίου». ⁹⁶Ο πρόσφατος νόμος επιφέρει μεταβολές και στην τεχνολογική εκπαίδευση ανατρέποντας ουσιαστικά όλη τη φιλοσοφία των οργανωτικών διατάξεων των ν. 1404/1983 ⁹⁷ και 2916/2001 ⁹⁸ επίσης, το χαρακτηριστικό γνώρισμα του νόμου είναι η μετάβαση από ένα οργανωτικό μοντέλο με κυρίαρχο το δημοκρατικό και συμμετοχικό στοιχείο σ' ένα εντελώς διαφορετικό, με ευδιάκριτα ολιγαρχικά χαρακτηριστικά, στο όνομα της ποιότητας και της διεθνοποίησης των σπουδών (σε επόμενο κεφάλαιο αναλύονται διεξοδικά).⁹⁹

Σύμφωνα με το άρθρο 8 του νόμου, προκειμένου να ενισχυθεί η αυτοδιοίκηση, η αποτελεσματικότητα, η εξωστρέφεια και η αριστεία των Α.Ε.Ι. προτείνεται η θεσμοθέτηση σε κάθε Α.Ε.Ι. ενός οργάνου: του Συμβουλίου.¹⁰⁰ Το Συμβούλιο προβλέπεται να είναι 15μελές ή 11μελές στα μικρότερα Α.Ε.Ι. και αποτελείται από εσωτερικά και από εξωτερικά μέλη. Τα εσωτερικά μέλη αριθμούν 7 ή 5 καθηγητές πρώτης βαθμίδας και ένα φοιτητή (στο σύνολο 8 ή 6 αναλόγως με το Α.Ε.Ι.), ενώ τα εξωτερικά μέλη αριθμούν 7 ή 5. Βασικές προϋποθέσεις για να εκλεγεί ένα πρόσωπο ως εξωτερικό μέλος είναι η ευρεία αναγνώριση του στην επιστήμη, τα γράμματα, την τέχνη, την κοινωνική δραστηριότητα του ή τη σημαντική προσφορά

⁹⁴ Παπάζογλου Βασίλης, «Μεταρρύθμιση στα ΑΕΙ, ένα στοίχημα που πρέπει να κερδηθεί», <http://www.kathimerini.gr/731262/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/metarry8mish-sta-aei-ena-stoixhma-poy-prepei-na-kerdh8ei>, (πρόσβαση στις 24/06/2014).

⁹⁵ Σπυριδάκης Ι., *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 174.

⁹⁶ Χρυσόγονος Κ., *Το Σύνταγμα και ο Νόμος 4009/2011 για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη (Σάκκουλα) 2011, 1.

⁹⁷ «Δομή και λειτουργία των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, Ν. 1404/1983», http://glotta.ntua.gr/posdep/NOMOI/1404-1983_TEI.pdf (πρόσβαση στις 10/08/2014).

⁹⁸ «Διάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης και ρύθμιση θεμάτων του τεχνολογικού τομέα αυτής, Ν. υπ' αριθμ. 2916/2001», <http://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-114-2001-%CF%83%CE%B5%CE%BB-1.html>, (πρόσβαση στις 10/08/2014).

⁹⁹ Χρυσόγονος Κ., *Το Σύνταγμα και ο Νόμος 4009/2011 για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη (Σάκκουλα) 2011, 1.

¹⁰⁰ Σπυριδάκης Ι., *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 187.

του στο κοινωνικό σύνολο από θέση ευθύνης.¹⁰¹ Υποψήφια εξωτερικά μέλη κωλύονται να εκλεγούν αν είχαν οποιαδήποτε οικονομική σχέση με το ίδρυμα την τελευταία πενταετία, καθώς και αν είναι εν ενεργεία καθηγητές του ίδιου ή άλλου Α.Ε.Ι. ή συνταξιούχοι καθηγητές του ίδιου Α.Ε.Ι.¹⁰² Όσον αφορά τις αρμοδιότητες του Συμβουλίου είναι ελεγκτικές και εγκριτικές συγκεκριμένων πράξεων της διοίκησης του ιδρύματος. Είναι ωφέλιμο να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 10 του νόμου 4009/2011 στοιχεία α, β και ζ του ίδιου άρθρου αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι: το Συμβούλιο του ιδρύματος έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες και όσες άλλες προβλέπονται από τις διατάξεις του παρόντος νόμου και του Εσωτερικού Κανονισμού: α) τη χάραξη στρατηγικής για την ανάπτυξη του ιδρύματος σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και τη διαμόρφωση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του στο πλαίσιο της αποστολής και της πορείας του, β) τη γενική εποπτεία και τον έλεγχο της λειτουργίας του ιδρύματος σύμφωνα με τον Οργανισμό και τον Εσωτερικό Κανονισμό και ζ) την έγκριση του ετήσιου τακτικού οικονομικού προϋπολογισμού και των τροποποιήσεων του, του τελικού οικονομικού απολογισμού του ιδρύματος, καθώς και του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων που αφορά το ίδρυμα.¹⁰³

Παρατηρείται λοιπόν ότι ενώ τα όργανα των Α.Ε.Ι. οφείλουν να συγκροτούνται αποκλειστικά και μόνο από πρόσωπα που μετέχουν στο διδακτικό ή ερευνητικό έργο το οποίο επιτελείται σ' αυτά, ως εξαιρέσεις στην παραπάνω τακτική που ακολουθείται αποτελεί η συμμετοχή των εξωτερικών μελών τα οποία δεν εκλέγονται από την κοινότητα. Όπως γίνεται αντιληπτό και μέσα από το άρθρο 8 ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό της αποφασιστικής εξουσίας για τις πανεπιστημιακές υποθέσεις μετατίθεται σε πρόσωπα που δεν ανήκουν στην ακαδημαϊκή κοινότητα, δηλαδή για άτομα που δεν έχουν τις εγγυήσεις ενός ακαδημαϊκού λειτουργού. Επίσης, κάποιο εξωτερικό μέλος υπάρχει περίπτωση να έχει οικονομικές συναλλαγές με το Α.Ε.Ι. και μετά την έλευση των πέντε ετών (όπως ορίζεται από το νόμο, άρθρο 8 παρ. 5 εδ. α) να θέσει υποψηφιότητα ως εξωτερικό μέλος. Σε συνδυασμό, με την άρση της υποχρέωσης του δημοσίου να χρηματοδοτεί συνολικά τη λειτουργία των ιδρυμάτων της ανώτατης εκπαίδευσης, καθώς και σύνδεση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης με τη χρηματοδότηση

¹⁰¹ Στο ίδιο, σ.188.

¹⁰² Στο ίδιο, σ.188.

¹⁰³ Στο ίδιο, σ.24.

των Α.Ε.Ι. με απλά λόγια, το δημόσιο θα χρηματοδοτεί πλέον δράσεις.¹⁰⁴ Κατά συνέπεια, τα εσωτερικά μέλη που εκλεγούν τα εξωτερικά υπό την πίεση αυτών των δυσμενών καταστάσεων, της υποχρηματοδότησης των πανεπιστημίων, θα προτιμήσουν να εκλέξουν ένα άτομο με το οποίο είχαν οικονομικές συναλλαγές στο παρελθόν.

Ωστόσο, τον Ιούλιο του 2010, σε κλίμα μεγάλης πολιτικής έντασης κατατέθηκαν οι άξονες για την αλλαγή στα πανεπιστήμια¹⁰⁵, οι οποίοι δεν άλλαξαν και πολύ από το τελικό κείμενο του νόμου, όπως η εισαγωγή των συμβουλίων διοίκησης, η χρηματοδότηση των ΑΕΙ μόνο υπό όρους και προϋποθέσεις, (παρακάτω γίνεται αναφορά για τη χρηματοδότηση των πανεπιστημίων) έτσι ώστε να δοθεί η δυνατότητα στα πανεπιστήμια να στραφούν στη διδασκαλία αντί στην έρευνα. Οι άξονες αυτοί όπως θα ήταν άλλωστε αναμενόμενο, προκάλεσαν ποικίλες αντιδράσεις από την πανεπιστημιακή κοινότητα που αποδεικνύεται κιόλας και από την καθυστέρηση να δημοσιοποιηθεί τελικά, στις αρχές Ιουλίου 2011, το σχετικό «προσχέδιο νόμου».¹⁰⁶ Το οποίο με τη σειρά του έφερε αρκετές αντιδράσεις στην πανεπιστημιακή κοινότητα και το γεγονός ότι η έκτακτη σύνοδος των Πρυτάνεων των ΑΕΙ, στις 24 Ιουλίου 2011, ζήτησε από τη Βουλή να μη ψηφίσει το νομοσχέδιο στην παρούσα μορφή του, γίνεται κατανοητό ότι με τη ψήφιση του ο παρών νόμος θα δημιουργούσε ραγδαίες και άσχημες αλλαγές στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Κλείνοντας, είναι ωφέλιμο να αναφέρουμε ότι σε άρθρο της, η πρώην Υπουργός Παιδείας, Άννα Διαμαντοπούλου αναφέρει χαρακτηριστικά ότι: «Μέρα με τη μέρα υλοποιείται μία αλλαγή που φέρνει αξιοκρατία και εξωστρέφεια, νέο αίμα με τη συμμετοχή Ελλήνων που διαπρέπουν στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, κοινωνικό απολογισμό, και την ορατή πλέον προοπτική για σύνδεση των ΑΕΙ μας με την οικονομία και το εξαιρετικά σημαντικό για τους φοιτητές, την αγορά εργασίας.»¹⁰⁷

¹⁰⁴ Κάτσικας Χ., *Ευρωπαϊκός χώρος ανώτατης εκπαίδευσης και καπιταλιστική αναδιάρθρωση. Η μετάλλαξη του Πανεπιστημίου*, Αθήνα (Gutenberg) 2005, 121.

¹⁰⁵ Διαμαντοπούλου Άννα, «Να εξαφανίσουμε οριστικά τις αθλιότητες του παρελθόντος», <http://www.kathimerini.gr/733219/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/na-e3afanisoyme-oristika-tis-a8liothtes-toy-parel8ontos>, (πρόσβαση στις 24/06/2014).

¹⁰⁶ Χρυσόγονος Κ., *Το Σύνταγμα και ο Νόμος 4009/2011 για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη (Σάκκουλα) 2011, 2.

¹⁰⁷ Διαμαντοπούλου Άννα, «Να εξαφανίσουμε οριστικά τις αθλιότητες του παρελθόντος», <http://www.kathimerini.gr/733219/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/na-e3afanisoyme-oristika-tis-a8liothtes-toy-parel8ontos>, (πρόσβαση στις 24/06/2014).

Γίνεται για ακόμη μια φορά σαφές ότι η προοπτική ήταν η σύνδεση των πανεπιστημίων με την αγορά εργασίας άρα ο νόμος χρησιμοποιήθηκε ως εφαλτήριο για την υλοποίηση της προοπτικής αυτής. Αυτό άλλωστε επιβεβαιώνεται και από τη συνέχιση αυτού του νόμου με περισσότερες ρυθμίσεις στα θέματα των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων,¹⁰⁸ καθώς και άλλες διατάξεις, σύμφωνα με το νόμο 4076/2012 με Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού τον Κωνσταντίνο Αρβανιτόπουλο.

2.3 Μετάλλαξη της θέσης των καθηγητών σύμφωνα με το νόμο 4009/2011

Έχει γίνει κατανοητό ότι με τον πρόσφατο νόμο μεταλλάσσονται αρκετά χαρακτηριστικά στη διάρθρωση των ΑΕΙ και ΤΕΙ. Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε κάποια καίρια ζητήματα τα οποία έχουν υποστεί αυτή τη μετάλλαξη από τον πρόσφατο νόμο.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2 του νόμου 4009/2011 στοιχεία ε και ζ του ίδιου άρθρου αναφέρεται μεταξύ άλλων «ε) τα ειδικά προσόντα και οι προϋποθέσεις επιλογής και εξέλιξης των καθηγητών του ιδρύματος και ζ) τα καθήκοντα, δικαιώματα και υποχρεώσεις των καθηγητών του ιδρύματος»¹⁰⁹. Οι παραπάνω διατάξεις λοιπόν σε συνδυασμό με εκείνες των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 17, που ορίζουν ότι: «2. Η προϋπόθεση κατοχής διδακτορικού διπλώματος για κατάληψη θέσης καθηγητή δεν ισχύει προκειμένου περί γνωστικών αντικειμένων εξαιρετικής και αδιαμφισβήτητης ιδιαιτερότητας για τα οποία δεν είναι δυνατή ή συνήθης η εκπόνηση διδακτορικής διατριβής, όπως ειδικότερα ορίζεται στο Οργανισμό του ιδρύματος. Στις περιπτώσεις αυτές ο Οργανισμός του ιδρύματος προβλέπει τους ειδικότερους τρόπους αναγνώρισης των υποψηφίων, όπως ιδίως βραβεύσεις σε εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς, συμμετοχή σε διεθνείς εκθέσεις και διεθνή αναγνώριση καλλιτεχνικού έργου. 3. Οι πρόσθετες προϋποθέσεις και τα προσόντα για την κατάληψη θέσης καθηγητή, συμπεριλαμβανομένης και της διδακτικής ικανότητας, καθορίζονται, ανάλογα με τη βαθμίδα, το γνωστικό

¹⁰⁸ Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας – Νόμος υπ' αριθμ. 4076 Ρυθμίσεις θεμάτων ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις, <http://www.aua.gr/media.php?file=docs/anakoinoseis/diavouleusi/N4076.pdf>, (πρόσβαση στις 10/08/2014)

¹⁰⁹ Σπυριδάκης Ι., *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 13.

αντικείμενο της θέσης και τις διδακτικές και ερευνητικές ανάγκες της σχολής, από τον Οργανισμό κάθε ιδρύματος». ¹¹⁰

Από τα παραπάνω καταλαβαίνουμε ότι τα προσόντα, οι υποχρεώσεις, οι διαδικασίες επιλογής αλλά και εξέλιξης των καθηγητών δεν καθορίζονται πλέον από το νόμο αλλά διαφοροποιούνται αναλόγως με τις εκάστοτε ανάγκες του Οργανισμού κάθε ιδρύματος. Με απλά λόγια σύμφωνα με τις παραπάνω διατάξεις αποσυντίθεται η έννοια του καθηγητή ΑΕΙ και διασπάται σε επιμέρους εκδοχές όσα είναι και τα ΑΕΙ της χώρας. Οι καθηγητές όμως των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί σύμφωνα με το άρθρο 16 πα. 6 εδ. α' - γ' του Συντάγματος ¹¹¹, αυτό σημαίνει ότι η έννοια του καθηγητή ανάγεται σε συνταγματική έννοια, ¹¹² οι καθηγητές έχουν μια ιδιαίτερη οργανική και λειτουργική θέση η οποία έχει χαρακτήρα δημόσιου λειτουργού και κατά συνέπεια κατέχει συγκεκριμένες εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας και τέλος έχει σαφή διάκριση από το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό. Σ' αυτό το σημείο όμως θα ήταν ωφέλιμο να εξηγήσουμε λίγο καλύτερα την ιδιότητα των καθηγητών ΑΕΙ ως δημόσιων λειτουργών, αυτό σημαίνει ότι οι καθηγητές λειτουργούν και δρουν υπό ένα ιδιαίτερο, αυτοτελές, διακριτό και διακεκριμένο νομοθετικό καθεστώς. ¹¹³

Εν συνεχεία, σύμφωνα με το νόμο εισάγεται ο Οργανισμός του ιδρύματος, με το επιχείρημα ότι πρέπει να ενισχυθεί ο αυτοδιοίκητος χαρακτήρας των ιδρυμάτων και η αυτοτέλεια τους, ώστε να μπορούν να οργανώσουν τις σχολές τους και να καθορίσουν τα γνωστικά τους αντικείμενα, με σεβασμό προς τις ιδιαιτερότητες του κάθε ιδρύματος. ¹¹⁴

Συγκεκριμένα στο άρθρο 5 παρ. 1 και 2 τα στοιχεία ε και στ αναφέρουν ότι: «1. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Οικονομικών και Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, εγκρίνεται ο Οργανισμός κάθε ιδρύματος ύστερα από πρόταση του υπέρτατη, η οποία διατυπώνεται μετά από γνώμη της Συγκλήτου και εγκρίνεται από το Συμβούλιο» και «2. Με τον οργανισμό καθορίζονται τα θέματα της οργανωτικής δομής και λειτουργίας κάθε ιδρύματος

¹¹⁰ Στο ίδιο, σ.50.

¹¹¹ Χρυσόγονος Κ., *Το Σύνταγμα και ο Νόμος 4009/2011 για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη (Σάκκουλα) 2011, 14.

¹¹² Στο ίδιο, σ.14.

¹¹³ Στο ίδιο, σ.15

¹¹⁴ Στο ίδιο, σ.179.

και ιδίως τα ακόλουθα: ε) τα ειδικά προσόντα και οι προϋποθέσεις επιλογής και εξέλιξης των καθηγητών του ιδρύματος, στ) η διαδικασία προκήρυξης θέσεων, επιλογής και διορισμού των καθηγητών του ιδρύματος»¹¹⁵ παρατηρείται, λοιπόν ότι ο Οργανισμός έχει πολύ σημαντικές αρμοδιότητες τόσο στην οργάνωση της ακαδημαϊκής, διοικητικής και οικονομικής λειτουργίας του ιδρύματος όσο και σε θέματα καθορισμού των ειδικών προσόντων επιλογής και εξέλιξης του προσωπικού του ιδρύματος. Είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι η έγκριση του Οργανισμού στο εκάστοτε πανεπιστήμιο γίνεται από το συμβούλιο διοίκησης.

Επίσης, ο πρόσφατος νόμος προσπαθεί να διασπάσει το ενιαίο των προσόντων έτσι ώστε κάθε ίδρυμα να μπορεί να προσλαμβάνει τους δικούς του «υπαλλήλους» όπως θέλει. Αυτό γίνεται κατανοητό και από το γεγονός ότι ο νομοθέτης μπορεί να θεσπίσει περισσότερες βαθμίδες καθηγητών αλλά δεν επιτρέπεται να προβλέψει ή να επιτρέψει τη διαφοροποίηση είτε της οργανικής είτε της λειτουργικής θέσης καθηγητών της ίδιας βαθμίδας.¹¹⁶ Κατά συνέπεια κάτι τέτοιο καθιστά απευθείας τους καθηγητές σε υπαλλήλους, καθώς το ιδιαίτερο καθεστώς προστασίας τους και η προσωπική και λειτουργική τους ανεξαρτησία που αναφέραμε και παραπάνω εξαρτάται από την θέση την οποία υπηρετεί ο καθένας σύμφωνα με τον οργανισμό του οικείου ΑΕΙ. Από τη στιγμή κιόλας που δίνεται και η δυνατότητα σε κάθε ΑΕΙ να προκηρύσσει θέση για καθηγητή σύμφωνα με τα δικά του κριτήρια, δηλαδή σε άλλα ΑΕΙ να απαιτούνται περισσότερα ακαδημαϊκά κριτήρια ενώ σε άλλα λιγότερα, καταλαβαίνουμε ότι έρχεται σε αντίθεση με τον ακαδημαϊκό χαρακτήρα του καθηγητή, αλλά και τον χαρακτηρισμό του ως δημόσιο λειτουργό.

Όμως, οι καθηγητές δεν μπορούν να υπακούσουν σ' αυτούς τους κανόνες, καθώς από τη βιομηχανική επανάσταση μέχρι τα μέσα περίπου του 20^{ου} αιώνα, οι πανεπιστημιακοί θεωρούνταν αδιαμφισβήτητου κύρους επαγγελματίες. Επίσης, διαπραγματεύονταν ένα σιωπηρό κοινωνικό συμβόλαιο με την ευρύτερη κοινωνία και ήταν ιστορικά απομονωμένοι από την αγορά, περισσότερο απ' ότι άλλοι επαγγελματίες.¹¹⁷ Στην τυπική, ιδανική μορφή της, η χουμπολντιανή ιδέα περιγράφει το πανεπιστήμιο ως ένα αυτόνομο σώμα αυτό-διοικούμενων επαγγελματιών, υπόλογο και ελεγχόμενο από το ίδιο το πανεπιστήμιο. Οι διδάσκοντες και οι καθηγητές

¹¹⁵ Στο ίδιο, σ.12-13.

¹¹⁶ Χρυσόγονος Κ., *Το Σύνταγμα και ο Νόμος 4009/2011 για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη (Σάκκουλα) 2011, 16.

¹¹⁷ Πρόκου Ε., «Πολιτικές αξιολόγησης/διασφάλισης της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση στην Ευρώπη και την Ελλάδα» ΕΛΕΣΕ ΕΣΠΑΙΔΕΠΕ, 11-12 (2008 – 2009) 79.

λειτουργούν ως «ελεύθερη διανόηση» τυπικά υπεράνω κοινωνικής τάξης και οι ενδογενείς αξίες κυριαρχούσαν στην πανεπιστημιακή ζωή. Η ακαδημαϊκή ελευθερία ήταν υψίστης σημασίας και σήμαινε ότι οι πανεπιστημιακοί ήταν οι μόνοι αρμόδιοι να μιλήσουν με συγκεκριμένη εμπειρογνωμοσύνη για εξουσία και γνώση.¹¹⁸ Όμως στις μέρες μας, γίνεται αντιληπτό ότι η ακαδημαϊκή ελευθερία έχει περιοριστεί σε μεγάλο βαθμό και οι καθηγητές – υπάλληλοι δεν θα έχουν λόγο, αλλά θα υπακούουν στις εντολές του εργοδότη.¹¹⁹

Εν συνεχεία, η μέθοδος της αξιολόγησης αφορούσε τη γνώση της επιστήμης και την «κριτική του επιστημονικού έργου από ισάξιους ειδικούς»,¹²⁰ συνεπώς ο πρωταρχικός στόχος ήταν η παραγωγή και αναπαραγωγή της γνώσης και το ακαδημαϊκό ποιόν εξαρτιόταν από την ελευθερία, τη δύναμη της διανόησης, την ακεραιότητα και τη δημιουργικότητα των υποκειμένων.¹²¹

Σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 1 αναφέρεται ότι: «Οι καθηγητές πρώτης βαθμίδας και οι αναπληρωτές καθηγητές, εφόσον δεν έχουν υποβάλει αίτηση για εξέλιξη, των Α.Ε.Ι. αξιολογούνται κάθε πέντε χρόνια ως προς το ερευνητικό, εκπαιδευτικό, διδακτικό και επιστημονικό έργο τους, καθώς και ως προς την εν γένει προσφορά τους στο ίδρυμα, από επιτροπές αξιολόγησης με βάση αντικειμενικά κριτήρια, όπως ιδίως το συγγραφικό έργο, η συμμετοχή σε συνέδρια και ερευνητικά προγράμματα και η ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου, τα οποία καθορίζονται ειδικότερα στον Οργανισμό...»¹²² Γίνεται κατανοητό λοιπόν ότι η ελευθερία και η δύναμη της διανόησης που ήταν προαπαιτούμενα για την αξιολόγηση αντικαθίστανται από αντικειμενικά κριτήρια και μετρήσιμα αποτελέσματα. Η αξιολόγηση της καινούργιας γνώσης, η απονομή πτυχίων στους φοιτητές, η νομιμοποίηση των πανεπιστημιακών δασκάλων, η διατήρηση ευρέως διαδεδομένων κανόνων μέσα στο σύστημα της ανώτατης εκπαίδευσης και η σχολαστική βελτίωση ήταν σημαντικές λειτουργίες της πανεπιστημιακής ζωής. Επίσης, η μέθοδος αξιολόγησης αφορούσε τη γνώση της επιστήμης από ισάξιους ειδικούς και όχι τη ποσοτικοποίηση των επιδόσεων ως εάν να ήταν εταιρεία.¹²³

¹¹⁸ Στο ίδιο, σ.79.

¹¹⁹ Πεσμαζόγλου Στέφανος, «Ένας λόγος για το πανεπιστήμιο», Σύγχρονα Θέματα, 111 (2010) 13-30.

¹²⁰ Πρόκου Ε., «Πολιτικές αξιολόγησης/διασφάλισης της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση στην Ευρώπη και την Ελλάδα» ΕΛΕΣΕ ΕΣΠΑΙΔΕΠΕ, 11-12 (2008 – 2009) 80.

¹²¹ Στο ίδιο, σ.80.

¹²² Σπυριδάκης Ι., *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 56-57.

¹²³ Πρόκου Ε., «Πολιτικές αξιολόγησης/διασφάλισης της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση στην Ευρώπη και την Ελλάδα» ΕΛΕΣΕ ΕΣΠΑΙΔΕΠΕ, 11-12 (2008 – 2009) 80.

Ανάμεσα στις λειτουργίες που δεν επιτελούσε η εσωτερική αξιολόγηση ήταν αυτές της λογοδοσίας¹²⁴ κάτι το οποίο με τον πρόσφατο νόμο καταρρίπτεται, καθώς οι καθηγητές θα οφείλουν να ενημερώνουν τους αξιολογητές για το ακαδημαϊκό τους έργο. Επίσης, σε περίπτωση που κάποιο πρόγραμμα σπουδών δεν ανταποκρίθηκε στους αρχικούς του στόχους τότε πιθανότατα δεν θα υλοποιηθεί ξανά. Θα επικρατεί η λογική ότι εάν κάποιο πρόγραμμα σπουδών δεν είναι κερδοφόρο δεν είναι και απαραίτητο να υπάρξει ξανά, καθώς δεν είναι κακό η γνώση να τεκμηριώνει τη χρησιμότητα της. Συνεπώς, το πανεπιστήμιο νοείται ως επιχείρηση που παράγει γνώση χρηστική και αποδοτική με στενά οικονομικά κριτήρια.¹²⁵

Με τον πρόσφατο Νόμο η θέση του καθηγητή αλλάζει ριζικά, καθώς οι πανεπιστημιακοί μετατρέπονται από αυτόνομα υποκείμενα σε ελεγχόμενους υπαλλήλους και κατά συνέπεια θα πρέπει να εκτελούν τις εντολές που θα τους δίνει η διοίκηση του εκάστοτε πανεπιστημίου, προκειμένου να γίνει με όσο το δυνατόν καλύτερο τρόπο η πώληση των εκπαιδευτικών τους υπηρεσιών και κατά συνέπεια η αξιολόγηση τους.

Αυτό όμως οφείλεται και στο γεγονός ότι οι ευρωπαϊκές οικονομίες άρχισαν να προωθούν με συστηματικό τρόπο το σενάριο της συνολικής υπαγωγής της παιδείας στους νόμους μιας παγκοσμιοποιημένης αγοράς. Η συρρίκνωση των δημοσίων δαπανών για την ανώτατη εκπαίδευση και η υποκατάσταση τους από την πώληση του δημόσιου και δωρεάν αγαθού στην αγορά, δυστυχώς έχουν οδηγήσει στην πλήρη εκτροπή της πανεπιστημιακής αποστολής.¹²⁶

2.4 Μετάλλαξη της θέσης των φοιτητών σύμφωνα με το Νόμο 4009/2011

Ένα ακόμη εξίσου σημαντικό ζήτημα το οποίο μεταλλάσσεται με βάση το νέο νόμο είναι η θέση των φοιτητών στο πανεπιστήμιο. Όταν λέμε θέση εννοούμε τα δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις που θα έχουν από 'δω και στο εξής οι φοιτητές και συνάμα η σχέση τους με τους διευθυντές – διοικητές (manager).

¹²⁴ Henkel M., «Evaluation in Higher Education: Conceptual and Epistemological Foundations», Source: *European Journal of Education* Vol. 33, No. 3, The Evaluative State Revisited: 20th Anniversary Issue of Review of Trends in Higher Education (Sep., 1998), pp. 285-297, Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/1503584>, (πρόσβαση στις 03/07/2014).

¹²⁵ Πεσμαζόγλου Στέφανος, «Ένας λόγος για το πανεπιστήμιο», Σύγχρονα Θέματα, 111 (2010) 13-30.

¹²⁶ Κάτσικας Χ., *Ευρωπαϊκός χώρος ανώτατης εκπαίδευσης και καπιταλιστική αναδιάρθρωση. Η μετάλλαξη του Πανεπιστημίου*, Αθήνα (Gutenberg) 2005 107.

Έχουμε παρατηρήσει ότι στις μέρες μας ενοχοποιείται περισσότερο η συμπεριφορά και η ζωή των φοιτητών, κάνοντας έντονη κριτική γι' αυτό και δίνουμε λιγότερο ενδιαφέρον στη σημασία αλλά και στους υπαινιγμούς που προορίζονται να γίνουν στους ορισμούς των φοιτητών. Το φάσμα των ορισμών είναι ευρύ και κυμαίνεται από μαθητευόμενοι ή νεαροί συνάδελφοι σε πελάτες και καταναλωτές.¹²⁷ Πράγματι έχουν γίνει αρκετοί διάλογοι γι' αυτό το ζήτημα και για τις διάφορες μορφές του φοιτητή στο πανεπιστήμιο.

Οι Silver & Silver¹²⁸ έχουν καταλάβει την άνοδο του «φοιτητή – καταναλωτή» ως ένα προϊόν των διαλόγων και των αναγκών που συμπεριλαμβάνεται στο καταστατικό για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και την ίδια στιγμή επιβεβαιώνουν (ή ακόμα και επιβάλλουν) το φοιτητή ως καταναλωτή. Από την άλλη μεριά, τα ενδιαφέροντα της πολιτικής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση περιορίζονται μόνο στη διοίκηση των πανεπιστημίων και στην επαγγελματική απορρόφηση των πτυχιούχων άρα καταλαβαίνουμε ότι ακόμα και οι φοιτητές υπόκεινται σταδιακά στους νόμους της αγοράς και αποκτούν πλέον τα δικαιώματα ενός καταναλωτή.

Αυτό φαίνεται ακόμα και από το γεγονός ότι τόσο σε πολιτικό όσο και σε διοικητικό επίπεδο επιχειρείται να παρουσιαστεί ο φοιτητής – χρήστης ως καταναλωτής καθιστώντας αναγκαία τη σύνδεση του με τις ανάγκες ενός καταναλωτή. Στη θεωρία, ο καταναλωτής έχει το διπλό δικαίωμα τόσο της έκφρασης όσο και της επιλογής, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 50 του νόμου 4009/2011, παρατηρείται ότι οι φοιτητές δεν έχουν το δικαίωμα της επιλογής. Αν ανατρέξουμε στην αιτιολογική έκθεση του ίδιου νόμου παρατηρούμε ότι αναφέρεται το εξής: «το άρθρο 50 διευρύνει το δικαίωμα των φοιτητών να επηρεάζουν τις αποφάσεις και τη λειτουργία του ιδρύματος στα οποία φοιτούν και, για το σκοπό αυτό, θεσμοθετεί σε κάθε ίδρυμα το συμβούλιο φοιτητικής μέριμνας. Το συμβούλιο φοιτητικής μέριμνας έχει σκοπό τη συζήτηση και τη διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπιση θεμάτων σχετικά με τη διαβίωση των φοιτητών και τη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών φοιτητικής μέριμνας του ιδρύματος, καθώς και τη σωστή εφαρμογή σχετικών αποφάσεων συλλογικών οργάνων. Το συμβούλιο φοιτητικής μέριμνας, αποτελείται κατά 60% από καθηγητές και κατά 40% από φοιτητές, συντάσσει

¹²⁷ Johnson R., Deem R., «Talking of Students: Tensions and Contradictions for the Manager-Academic and the University in Contemporary Higher Education», (2003) σελ.296

Source: Higher Education, Vol. 46, No. 3 (Oct., 2003), pp. 289-314,
Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3447505>, (πρόσβαση στις 03/07/2014).

¹²⁸ Στο ίδιο, σ.289-314.

εκθέσεις, ιδίως κατόπιν μελέτης και φοιτητικής μέριμνας, τις οποίες υποβάλλει στον πρύτανη ή και στο Συμβούλιο του ιδρύματος». ¹²⁹

Από τα παραπάνω μπορούμε να καταλάβουμε ότι πλέον οι φοιτητές δεν έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Το μόνο δικαίωμα που έχουν είναι η σύνταξη εκθέσεων με τα ζητήματα που τους απασχολούν αλλά δεν έχουν το δικαίωμα να αντιδράσουν σε οποιαδήποτε απόφαση τους προσβάλλει κεκτημένα δικαιώματα.

Μας κάνει ιδιαίτερη εντύπωση και αξίζει να το αναφέρουμε ότι σ' ένα διάλογο που πραγματοποιήθηκε με τίτλο «Ο ρόλος των φοιτητών στην πιστοποίηση της ποιότητας», ο Harold Silver ¹³⁰ επισήμανε ότι: «καθ' όλη τη διάρκεια των πρακτικών το λεξιλόγιο που χρησιμοποιήθηκε από τους ομιλητές και τους αντιπροσώπους ή εκπροσώπους για να περιγράψουν το ρόλο των φοιτητών στην πιστοποίηση της ποιότητας έχει διαφοροποιηθεί μεταξύ των ορισμών καταναλωτών, συμμετεχόντων και συνεταίρων» ¹³¹ Από την άλλη μεριά ο Partington ορίζει τον φοιτητή ως «επενδυτή» του οποίου ο ρόλος απέκτησε περισσότερα προνόμια στην πιστοποίηση της ποιότητας και τώρα ασκεί περισσότερη επιρροή. Αυτή η οπτική, θεωρούν οι ειδικοί ότι είναι αληθής εάν η εκπαίδευση θεωρείται ως υπηρεσία και ο φοιτητής κατά συνέπεια ως καταναλωτής ¹³² Αν ανατρέξουμε στην αιτιολογική έκθεση του νόμου 4009/2011, σύμφωνα με το άρθρο 54 αναφέρεται το εξής: «Για πρώτη φορά δίνεται στους φοιτητές το δικαίωμα να λάβουν άτοκο εκπαιδευτικό δάνειο από πιστωτικά ιδρύματα της χώρας με εγγύηση του Ελληνικού δημοσίου, προκειμένου να ενδυναμωθούν οικονομικά και να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους. Η αποπληρωμή του δανείου από τους φοιτητές πραγματοποιείται και σε κάθε περίπτωση μετά την έναρξη απασχόλησης τους ή την απόκτηση ατομικού εισοδήματος.» ¹³³ Άρα, οι σπουδές αντιμετωπίζονται ως προνόμιο, ως επένδυση και δεν πρέπει να είναι δωρεάν για όλους αλλά μόνο για όσους έχουν χρήματα.

Απ' αυτή την οπτική γίνεται κατανοητό ότι όλη η προηγούμενη παραβίαστη συμπεριφορά, θα τη χαρακτηρίζαμε ακόμα και «ελίτ» που δεν έχει καμία σχέση με το

¹²⁹ Σπυριδάκης Ι., *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 218.

¹³⁰ Johnson R., Deem R., «Talking of Students: Tensions and Contradictions for the Manager-Academic and the University in Contemporary Higher Education», Source: Higher Education, Vol. 46, No. 3 (Oct., 2003), pp. 289-314, Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3447505>, (πρόσβαση στις 03/07/2014).

¹³¹ Στο ίδιο, σ.289-314.

¹³² Στο ίδιο, σ.289-314.

¹³³ Σπυριδάκης Ι., *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 221.

τι συμβαίνει στο χώρο της εκπαίδευσης έχει μετατραπεί σε «ανταλλαγή περιουσίας». Οι επενδυτές, οι μέτοχοι έχουν γίνει πλέον όλοι απαραίτητοι κριτές της δικής τους αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας.

Στη συνέχεια, είναι ωφέλιμο να αναφέρουμε ότι η ιδέα του «φοιτητή – καταναλωτή», δημιουργεί και νομιμοποιεί νέες διευκρινίσεις και κατευθύνσεις για τη δουλειά των επαγγελματιών. Η ταυτότητα των φοιτητών, τα δικαιώματά τους και το «status» τους σχετικά με τους επαγγελματίες και συνάμα η σαφήνεια των απαιτήσεων των φοιτητών είναι αντικείμενο αμφισβήτησης μεταξύ των ειδικών – επαγγελματιών και των διευθυντών (manager). Τόσο για το ευρύ κοινό όσο και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης οι φοιτητές αναφέρονται αν όχι πάντα, σχεδόν τις περισσότερες φορές με επαναστατικό και ριζοσπαστικό τρόπο και αρκετές φορές έχουν χαρακτηριστεί και τεμπέληδες ή αιώνιοι φοιτητές. Τέτοιοι χαρακτηρισμοί παρόλο που είναι απαρχαιωμένοι, σπανίως περιγράφουν την ήδη υπάρχουσα κατάσταση που βιώνει ο φοιτητής τόσο όσον αφορά τη μόρφωση του αλλά και το περιβάλλον του γενικότερα. Πράγματι ο φοιτητής γίνεται πιο δελεαστικός για τα Μ.Μ.Ε. όταν έχει πιο επαναστατικό και ριζοσπαστικό βίο παρά όταν κάποια από τα θεμελιώδη δικαιώματά του καταργούνται, όπως το δικαίωμα, του να του παρέχεται δωρεάν παιδεία και να ονομάζεται φοιτητής και όχι οφειλέτης.

Καταλήγοντας, μας κάνει ιδιαίτερη εντύπωση ότι οι φοιτητές δεν εμφανίζονται μόνο με έναν ορισμό αλλά με πολλούς, όπως για παράδειγμα, αριθμοί, η πλευρά που ζητείται από την αγορά, η μονάδα των πόρων ή των πηγών του διοικητικού φόρτου εργασίας.

2.5 Χρηματοδότηση των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων

Ένα ακόμη εξίσου αξιόλογο αλλά και ουσιώδες ζήτημα το οποίο θα επιχειρήσουμε να θίξουμε στην παρούσα εργασία είναι οι αλλαγές που επιφυλάσσει ο πρόσφατος νόμος όσον αφορά τη χρηματοδότηση των πανεπιστημίων.

Σύμφωνα με το άρθρο 58 του νόμου 4009/2011, μπορεί να συνίσταται σε κάθε Α.Ε.Ι. νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας, για την αξιοποίηση και διαχείριση του συνόλου ή μέρους των πόρων που

αναφέρονται στις περιπτώσεις ββ' έως και εε' της περίπτωσης α' ¹³⁴ της παραγράφου 2 του άρθρου 56. Σε συνδυασμό με το άρθρο 63 περί κατανομής της δημόσιας χρηματοδότησης στα Α.Ε.Ι., στην παράγραφο 2 στοιχεία α και αα αναφέρονται τα εξής: «α) πρόσθετη χρηματοδότηση, πέραν αυτής της προηγούμενης παραγράφου, κατανέμεται στα ιδρύματα με βάση τους δείκτες ποιότητας και επιτευγμάτων κάθε ιδρύματος. Οι δείκτες ποιότητας και επιτευγμάτων είναι ιδίως, οι ακόλουθοι: αα) ποιότητα και αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, όπως η αριθμητική σχέση αποφοίτων προς εισερχόμενους φοιτητές, η αξιολόγηση του διδακτικού έργου από τους φοιτητές και ο βαθμός της εν γένει ικανοποίησης των φοιτητών, ο αριθμός Κέντρων Αριστείας στην εκπαίδευση και την οργάνωση της μάθησης, ο αριθμός εγγραμμένων σε προγράμματα δια βίου μάθησης και η πορεία επαγγελματικής ένταξης των αποφοίτων» ¹³⁵ καταλαβαίνουμε, ότι πλέον τα κριτήρια όπως η γνώση, η εμβάθυνση στην εκάστοτε επιστήμη δεν έχουν καμία σημασία, αυτό που μετράει είναι η απόδοση του πανεπιστημίου σε αριθμούς και η κατάταξη του ως προς την ανταγωνιστικότητα σε σχέση με τα άλλα πανεπιστήμια.

Ένα από παράδειγμα είναι η περίπτωση του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών (πρώην Α.Σ.Ο.Ε.Ε.) όπου συνεργάζεται με μεγάλη ιδιωτική επιχείρηση προκειμένου να δημιουργήσουν από κοινού ένα πρωτοποριακό επιστημονικό εργαστήριο που θα εξυπηρετεί κοινές δράσεις. ¹³⁶ Ο πρύτανης του πανεπιστημίου Κωνσταντίνος Γάτσιος σε δήλωση του στο σχετικό άρθρο επισημαίνει μεταξύ άλλων τα εξής: «Η συνεργασία αυτή είναι συνηθέστατη σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπου συνιστά παράδειγμα «καλών πρακτικών» μεταξύ εκπαιδευτικών φορέων και μεγάλων επιχειρήσεων. Μέσα σε όλα αυτά, βέβαια, πληρείται ο γενικότερος στόχος: η αναζήτηση συνεργασιών που θα βοηθήσουν στη χρηματοδότηση του Πανεπιστημίου, εκτός κρατικού προϋπολογισμού. Το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών λαμβάνει ετησίως τέσσερα εκατομμύρια από το υπουργείο Παιδείας. Φτάνουν νομίζετε αυτά για να λειτουργήσει ένα πανεπιστήμιο; Ρωτάει ο κ. Γάτσιος. Θα είχαμε κλείσει από

¹³⁴ α) Πόροι των Α.Ε.Ι. είναι: αα) η κρατική επιχορήγηση σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, ββ) οι πρόσοδοι που προέρχονται από την αξιοποίηση της περιουσίας τους, γγ) χρηματοδοτήσεις από οποιαδήποτε πηγή που σχετίζονται με την επιστημονική έρευνα, την ανάπτυξη και την επιστημονική μελέτη, δδ) δωρεές, κληρονομίες και κληροδοσίες και εε) πόροι από κάθε άλλη πηγή. Σπυριδάκης Ι. (επιμ.), *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα – Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 100.

¹³⁵ Στο ίδιο, 116-117.

¹³⁶ Μάρνη Παπαματθαίου, «Το Οικονομικό Πανεπιστήμιο δίνει... γραμμή στον ΟΤΕ», http://www.uoc.gr/files/items/3/3112/apo.gr_2014_07_06_i_epanastasi_tis_aseoe.pdf?rmd=1404727445, (πρόσβαση στις 25/07/2014).

καιρό...»¹³⁷. Η περίπτωση του Οικονομικού Πανεπιστημίου μας κάνει να προβληματιστούμε και συνάμα να αναρωτηθούμε τι μας επιφυλάσσει το μέλλον. Η κρατική χρηματοδότηση προς τα πανεπιστήμια ολοένα και μειώνεται και αυτό έχει ως αποτέλεσμα είτε να συμβεί κάτι ανάλογο όπως με το Οικονομικό Πανεπιστήμιο είτε να αρχίσουν τα ιδρύματα να βάζουν δίδακτρα στα μεταπτυχιακά προκειμένου να μην κλείσουν. Στην αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου 4009/2011 και ειδικότερα επί του άρθρου 38, αναφέρεται ξεκάθαρα ότι με το παρόν άρθρο ρυθμίζονται τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών. Με σκοπό την ενίσχυση της ποιότητας των σπουδών και της έρευνας τίθενται ουσιαστικοί όροι και διαγράφεται η διαδικασία κατάρτισης των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών, τα οποία επιπλέον υπόκεινται σε πιστοποίηση, προκειμένου να συνδεθούν τα Α.Ε.Ι. με την αγορά εργασίας.¹³⁸ Πέρα από το γεγονός ότι συνδέεται το πανεπιστήμιο με την αγορά εργασίας, με την επιβολή των διδασκτρών για μεταπτυχιακές σπουδές μικρό μέρος μόνο των φορολογουμένων θα έχει πραγματικά την οικονομική δυνατότητα να καταβάλλει δίδακτρα για τις σπουδές των παιδιών του. Στην πραγματικότητα θα πρόκειται μόνο για οικογένειες με υψηλό ετήσιο εισόδημα.¹³⁹ Με αποτέλεσμα να παραβιαστεί η συνταγματική αρχή της ισότητας και συνάμα απομειώνεται το δικαίωμα δωρεάν πρόσβασης όλων των Ελλήνων σε όλες τις βαθμίδες όπου παρέχεται δημόσια εκπαίδευση.¹⁴⁰

Πάντως αυτό που παρατηρούμε είναι ότι όσο και αν επιχειρείται να παρουσιάζονται με καθησυχαστικό τρόπο οι επικείμενες αλλαγές και οι συνέπειες που επιφέρουν για όσους πλήττονται απ' αυτές ο νεοφιλελεύθερος νομιμοποιητικός λόγος δεν είναι πάντοτε πειστικός. Η επιβολή διδασκτρών δεν αποτελεί πράξη κοινωνικής δικαιοσύνης (γιατί θέτει ταξικούς φραγμούς) αλλά έμμεση πλην σαφή αναγνώριση της εμπορικής αξίας που έχει η γνώση.¹⁴¹ Η ίδια η γνώση έχει αρχίσει να αποκτά διαφορετικά χαρακτηριστικά: να αξιολογείται με βάση τη χρησιμότητα της και τις δυνατότητες επαγγελματικής απασχόλησης που προσφέρει.¹⁴² Αυτή η

¹³⁷ Στο ίδιο.

¹³⁸ Σπυριδάκης Ι. (επιμ.), *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα – Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 213.

¹³⁹ Κώστας Σταμάτης, «Κατά των διδασκτρών στα Α.Ε.Ι.», <http://www.avgi.gr/article/2177713/kata-ton-didaktron-sta-aei>, (πρόσβαση στις 31/03/2014).

¹⁴⁰ Στο ίδιο.

¹⁴¹ Ματθαίου Δημήτρης στο Γράβαρης Δ. και Παπαδάκης Ν. (επιμ.), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική – μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 307.

¹⁴² Ματθαίου Δ., *Το πανεπιστήμιο στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας. Συγκριτική μελέτη της ιδεολογικής και θεσμικής μεταλλαγής του*, Αθήνα (Εργαστήριο Συγκριτικής Παιδαγωγικής, διεθνούς Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Επικοινωνίας) 2008, 388.

προτεραιότητα που δίνεται στις προπτυχιακές σπουδές των νέων δεν αποτελεί κάποια εκδήλωση ενδιαφέροντος για μελλοντική αποκατάσταση των νέων αλλά μια προσπάθεια μετασχηματισμού του πανεπιστημίου από αυτόνομο κοινωνικό οργανισμό έλλογης αμφισβήτησης και προόδου σε αμιγώς λειτουργικό υποσύστημα της οικονομικής ζωής.¹⁴³ Παρατηρείται, λοιπόν ότι όλη αυτή η έμφαση που δίνεται στην κοινωνία της γνώσης αποτελεί έναν μανδύα στον οποίο επιχειρείται να καλυφθεί μια νέα διχοτομία στη γνώση¹⁴⁴, στη χρηστική/ αναλώσιμη γνώση και την κεφαλαιουχική. Η πρώτη παρέχεται από τα πανεπιστήμια σε προπτυχιακό επίπεδο και αφορά τους πολλούς, ενώ η δεύτερη αποτελεί το αντικείμενο ενασχόλησης των κέντρων αριστείας και αφορά τους λίγους εκλεκτούς. Στη νέα αυτή αγορά που διαμορφώνεται, ορισμένες επιστήμες (ή μάλλον ορισμένα γνωστικά αντικείμενα) παραμένουν στα διαχρονικά υψηλά επίπεδα (επαγγελματικές σχολές: νομικές, ιατρικές, πολυτεχνικές). Άλλες ανεβαίνουν στο χρηματιστήριο ακαδημαϊκών αξιών (οικονομία, διοίκηση επιχειρήσεων – management, ΜΜΕ) ενώ σε άλλα πεδία σπουδών καταρακυλούν οι μετοχές τους (κοινωνιολογία, πολιτική επιστήμη, κοινωνική ανθρωπολογία) με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται νέες ανισότητες κύρους.¹⁴⁵

Καταλήγοντας, αυτό που μπορούμε να διαπιστώσουμε είναι ότι ο λόγος που χρησιμοποιείται για να υποστηριχθούν όλες αυτές οι αλλαγές στα πανεπιστήμια έχουν άκρως πολιτικά χαρακτηριστικά και συνάμα επιδιώκουν να πείσουν ότι οι πολιτικές αυτές αποτελούν τη μοναδική πραγματιστική επιλογή απέναντι στις προκλήσεις μιας εποχής που τη χαρακτηρίζουν οι βαθιές, εκτεταμένες και αμετάκλητες αλλαγές και συνάμα ότι παρέχουν εγγυήσεις για ένα θεσμικό εξορθολογισμό και εκσυγχρονισμό από τον οποίο τελικά θα προκύψουν οφέλη για όλους.¹⁴⁶

¹⁴³ Ματθαίου Δημήτρης στο Γράβαρης Δ. και Παπαδάκης Ν. (επιμ.), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική – μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 307.

¹⁴⁴ Στο ίδιο, σ.307.

¹⁴⁵ Πεσμαζόγλου Στέφανος, «Ένας λόγος για το πανεπιστήμιο», *Σύγχρονα Θέματα*, 111 (2010) 13-30.

¹⁴⁶ Ματθαίου Δημήτρης στο Γράβαρης Δ. και Παπαδάκης Ν. (επιμ.), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική – μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 307.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Εκπαιδευτική πολιτική και Ελληνικό Πανεπιστήμιο

3.1 Έννοια της εκπαιδευτικής πολιτικής

Η εκπαιδευτική πολιτική ορίζεται ως ο λόγος (discourse) και ως πρακτική (practice) που εκφέρεται σε δύο επίπεδα, ένα κριτικό – θεωρητικό (politics) και ένα εφαρμοσμένο – πολιτικό (policies).¹⁴⁷ Το πρώτο αναφέρεται στην εκφορά του εκπαιδευτικού λόγου σε θεσμικό, εκπαιδευτικό, επιστημονικό και κοινωνικό επίπεδο. Ενώ, το δεύτερο αφορά την εφαρμογή των πολιτικών για την εκπαίδευση και την κατάρτιση τόσο από το κράτος όσο και από άλλους φορείς στο δημόσιο ή στο ιδιωτικό επίπεδο.

Καταλήγοντας, το αντικείμενο της εκπαιδευτικής πολιτικής ορίζεται ως η μελέτη της δομής, της οργάνωσης, της λειτουργίας, των σχέσεων και των αποτελεσμάτων του εκπαιδευτικού συστήματος τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές πλαίσιο, με απώτερο σκοπό να συμβάλει στην κατανόηση της λειτουργίας και των εκροών των εκπαιδευτικών συστημάτων και στον αποτελεσματικό σχεδιασμό και την εφαρμογή των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων.¹⁴⁸

3.1.1 Η πάλη των λέξεων στην εκπαιδευτική πολιτική

Οι λέξεις όχι μόνο κωδικοποιούν νοήματα, εκφράζουν ιδέες και πράγματα αλλά μπορούν ακόμα να ανατρέψουν αντιλήψεις και συμπεριφορές. Άρα τόσο το κύρος του πανεπιστημίου της νεωτερικότητας όσο και η ιδιαίτερη κουλτούρα του και η θεσμική του λειτουργία βασίστηκαν και πρωταρχικά εκφράστηκαν μέσα από τις δυνατές λέξεις – κλειδιά αυτονομία και ακαδημαϊκή ελευθερία. Με τις δύο αυτές θεμελιώδεις έννοιες το πανεπιστήμιο είχε τη δυνατότητα να επιδίεται απερίσπαστο χωρίς δηλαδή έξωθεν παρεμβάσεις από το κράτος και την εκκλησία στο διδακτικό και ερευνητικό του έργο ή από την άλλη μεριά να δέχεται, να επεξεργάζεται και να

¹⁴⁷ Πασιάς Γ., *Ευρωπαϊκή Ένωση και εκπαίδευση, θεσμικό λόγος και εκπαιδευτική πολιτική (1950-1999)*, Αθήνα (Gutenberg) 2006, 76.

¹⁴⁸ Στο ίδιο, σ.76.

διακινεί χωρίς περιορισμούς και απαγορεύσεις νέες και συχνά ρηξικέλευθες και ανατρεπτικές ιδέες.¹⁴⁹

Η ανατροπή λοιπόν αυτής της πανεπιστημιακής αντίληψης, που τα τελευταία χρόνια έχει γίνει ακόμα πιο έντονη, προϋπέθετε μια μάχη ιδεών σε δύο μέτωπα ταυτόχρονα. Στο πρώτο θα επιχειρούνταν η απαξίωση της νομιμοποιητικής βάσης του πανεπιστημίου της νεωτερικότητας και στο δεύτερο η επιβολή στη θέση του, ενός νέου συγκροτημένου και με απήχηση συστήματος αξιών.¹⁵⁰ Καταρχήν, το πανεπιστήμιο ήταν ταγμένο στην υπηρεσία της γνώσης. η κατάκτηση της γνώσης ήταν πρωταρχικά μια πνευματικά άσκηση η οποία οδηγούσε στην καλλιέργεια του νου, στην αισθητική εκλέπτυνση και στην ηθική τελείωση. Η πρακτική χρησιμότητα του αποτελέσματος της προσπάθειας αυτής ήταν κάτι δευτερεύον.¹⁵¹ Στις μέρες μας, η έννοια της παιδείας και της εκπαίδευσης έχει μεταλαχθεί σε μια εργαλειακή και χρησιμοθηρική αντίληψη. Ό,τι αξίζει στην εκπαίδευση είναι ότι παρασκευάζει επαγγελματίες, ικανούς να απορροφηθούν στην αγορά εργασίας και τίποτε άλλο πέραν τούτου. Άρα, πανεπιστημιακό τμήμα που δεν εγγυάται επαρκώς επαγγελματικές προοπτικές στους πτυχιούχους του δεν έχει λόγο ύπαρξης. Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη, η προσδοκία ζήτησης στην αγορά εργασίας είναι το μόνο κριτήριο για την κατάφαση της επιστημονικής γνώσης που αξίζει να καλλιεργείται στην ανώτατη εκπαίδευση.¹⁵²

Ο νέο-φιλελεύθερος λόγος λοιπόν, δεν αμφισβητεί ρητά ούτε την αυτονομία των πανεπιστημίων αλλά ούτε την ακαδημαϊκή τους ελευθερία. Απλά, ο λόγος τους είναι προσχηματικός. Στην πραγματικότητα αφήνει, μετέωρα τα πανεπιστήμια να διαχειριστούν μόνα τους, αυτή την αστάθεια που δημιουργείται από τον περιορισμό της κρατικής χρηματοδότησης. Ωστόσο, η νέα ακαδημαϊκή ελευθερία έχει ως βασικό στοιχείο της την προσαρμογή και όχι την επιλογή. Και την ίδια στιγμή, η αξιολόγηση του ερευνητικού έργου περνά πλέον στα χέρια ημικρατικών οργανισμών, οι οποίοι βαθμολογούν, αξιολογούν και ρυθμίζουν τα ζητήματα του πανεπιστημίου ανάλογα με τη χρηματοδότησή τους. Σ' αυτό το σημείο είναι αξιοσημείωτο να θίξουμε τον τρόπο με τον οποίο ο νεοφιλελεύθερος λόγος παρουσιάζει την αποδόμηση της

¹⁴⁹ Κοτρογιάννος Δ, Παπαδάκης Ν. στο Γράβαρης Δ. και Παπαδάκης Ν. (επιμ.), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική – μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 308.

¹⁵⁰ Στο ίδιο, σ.308.

¹⁵¹ Στο ίδιο, σ.309.

¹⁵² Σταμάτης Κ., *Η αβέβαιη «Κοινωνία της γνώσης»*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 143.

νομιμοποιητικής βάσης του πανεπιστημίου. Αυτό το πετυχαίνει χρησιμοποιώντας τις λέξεις: η απόδοση λόγου, η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα.¹⁵³

Η απόδοση λόγου αναφέρεται στο δικαίωμα που έχουν οι φοιτητές-πελάτες, οι εργοδότες-διευθυντές όσο και η κοινωνία ως σύνολο να γνωρίζουν το έργο που επιτελεί το πανεπιστήμιο. Οι υποψήφιοι σπουδαστές πρέπει να γνωρίζουν ποιο πρόγραμμα σπουδών ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις τους και συνάμα ποιο πανεπιστήμιο μπορεί να τις ικανοποιήσει. Οι εργοδότες πρέπει να γνωρίζουν το επίπεδο των μελλοντικών τους σπουδαστών για να επιλέγουν εκείνους που μπορούν να ανταποκριθούν καλύτερα στις απαιτήσεις τους και τέλος η κοινωνία που πρέπει να γνωρίζει το έργο των πανεπιστημίων, καθώς φορολογούνται και εν μέρει επωμίζονται τα βάρη της λειτουργίας τους. Γι' αυτό το λόγο σύμφωνα με το άρθρο 15 «τα Α.Ε.Ι. οφείλουν να ανταποκρίνονται στην υποχρέωση δημοσιότητας και διαφάνειας, παρέχοντας στο διαδικτυακό τους τόπο, καθώς και με κάθε άλλο πρόσφορο τρόπο, κάθε δυνατή πληροφόρηση σχετικά με τα διοικητικά τους όργανα και τις αποφάσεις τους, τις πηγές και τη διαχείριση των πόρων, την οργάνωση των σπουδών, τον αριθμό των εγγεγραμμένων φοιτητών, το διοικητικό και άλλο προσωπικό με την ιδιότητα του, περιγραφή της θέσης του και τρόπους επικοινωνίας...».¹⁵⁴

Εν συνεχεία, η λέξη ποιότητα που χρησιμοποιείται αρκετές φορές, ειδικά στις μέρες μας πρέπει να μας κάνει να αναρωτηθούμε γιατί αναφέρεται τόσο συχνά. Η νέα της μορφή είναι πλέον ποσοτικά μετρήσιμη. Μπορούν να δημιουργηθούν συγκεκριμένοι δείκτες και εξειδικευμένες τεχνικές που θα εγγυώνται πλέον ποια πανεπιστήμια θα είναι καλά και ποια όχι. Την ποιότητα όμως πλέον καταλαβαίνουμε ότι δεν την καθορίζει η ακαδημαϊκή κοινότητα ούτε οι επιστημονικοί φορείς αλλά αντικειμενικά και εμπειρικά αποτελέσματα μπορούν να μας αποδείξουν τι ισχύει.¹⁵⁵ Με απλά λόγια, η λογική του ανταγωνισμού είναι αυτή που κυριαρχεί.

Η λέξη αποτελεσματικότητα υποδηλώνει ότι το ακαδημαϊκό εγχείρημα πρέπει να φέρνει κάποια χειροπιαστά αποτελέσματα. Δεν ισχύει πλέον ότι η έρευνα αποτελεί μια πνευματική περιπέτεια, μια αβέβαιη έκβαση αλλά το αποτέλεσμα πρέπει να είναι χειροπιαστό, μετρήσιμο με μονάδα μέτρησης την χρησιμότητά του. Η αποτελεσματικότητα πρέπει να αποπνέει ένα αίσθημα εμπιστοσύνης και αισιοδοξίας

¹⁵³ Κοτρογιάννος Δ, Παπαδάκης Ν. στο Γράβαρης Δ. και Παπαδάκης Ν. (επιμ.), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική – μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 310.

¹⁵⁴ Σπυριδάκης Ι. (επιμ.), *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα – Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 45.

¹⁵⁵ Κοτρογιάννος Δ, Παπαδάκης Ν. στο Γράβαρης Δ. και Παπαδάκης Ν. (επιμ.), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική – μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 310.

στον άνθρωπο. Γι' αυτό το λόγο θα πρέπει το «εμπόρευμα» να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της αγοράς προκειμένου να πειστεί ο φοιτητής – πελάτης για τη χρησιμότητα του.

Καταλήγοντας, αυτό που γίνεται κατανοητό από τα παραπάνω είναι ότι, «Και η κοινωνία των πολιτών μετασηματίζεται σε σύναξη μεταπρατών, όπου τις σχέσεις των ανθρώπων και τους θεσμούς καθορίζουν οικονομικοί υπολογισμοί και πραγματιστικές επιδιώξεις». ¹⁵⁶ Από τη μεριά του το πανεπιστήμιο έχει μετατραπεί σ' έναν ενδιάμεσο σταθμό στον οποίο το άτομο αποβλέπει την αποκόμιση ωφελημάτων και όχι τη κατάκτηση της γνώσης.

3.2 Ποιότητα και διεθνοποίηση των σπουδών

Το ελληνικό πανεπιστήμιο βρίσκεται σε διαδικασία μετασηματισμού, καθώς επιχειρείται ο εκσυγχρονισμός του ώστε να ανταποκριθεί στις επιταγές των καιρών, μεταξύ των οποίων είναι και οι επιταγές που θέτει η Διαδικασία της Μπολόνια ¹⁵⁷. Στο επίκεντρο των πρόσφατων αλλαγών βρίσκεται η αξιολόγηση/ διασφάλιση της ποιότητας της ανώτατης εκπαίδευσης, ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα μεταξύ της ακαδημαϊκής κοινότητας, των πολιτικών και των ευρύτερων ομάδων ενδιαφέροντος ¹⁵⁸.

Η έμφαση τόσο στην ποιότητα αλλά και στην αποδοτικότητα του συστήματος της ανώτατης εκπαίδευσης είχε αρχίσει να γίνεται αισθητή από τις αρχές της δεκαετίας του '90, όταν από τότε είχε γίνει λόγος για την ανάγκη σύνδεσης της εκπαίδευσης με την παραγωγική διαδικασία και ταυτόχρονα με την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων. ¹⁵⁹ Στις μέρες μας, η άρχουσα τάξη δηλώνει ότι αδυνατεί να ανταπεξέλθει στο αυξανόμενο κόστος που συνδέεται με την επέκταση της

¹⁵⁶ Στο ίδιο, σ.314.

¹⁵⁷ Ως επακόλουθο της Διακήρυξης της Σορβόνης (1998) από έναν περιορισμένο αριθμό χωρών, η Διακήρυξη της Μπολόνια (1999) σχετικά με τη δημιουργία πλαισίου για την ανώτερη εκπαίδευση δεσμεύει 29 χώρες να αναμορφώσουν τη δομή του συστήματος της ανώτερης εκπαίδευσης έτσι ώστε από τη διαδικασία να επιτευχθεί ευρωπαϊκή σύγκλιση .βλ. Κάτσικας Χ. & Σωτήρης Π., *Η αναδιάρθρωση του ελληνικού πανεπιστημίου : από την Μπολόνια στην Πράγα και στο Βερολίνο*, Αθήνα (Σαββάλας) 2003, 155.

¹⁵⁸ Πρόκου Ε., «Πολιτικές αξιολόγησης/διασφάλισης της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση στην Ευρώπη και την Ελλάδα» ΕΛΕΣΕ ΕΣΠΑΙΔΕΠΕ, 11-12 (2008 – 2009) 77.

¹⁵⁹ Πρόκου Ε., *Κοινωνικές διαστάσεις των πολιτικών στην ανώτατη εκπαίδευση: συγκριτική και διεθνής προσέγγιση*, Αθήνα (Διόνικος) 2011, 175.

παιδείας, κατά συνέπεια αυτή την αδυναμία της πολιτείας έρχεται να την καλύψει η ιδιωτική εκπαίδευση.¹⁶⁰

Η μεταρρύθμιση στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης κρίθηκε αναγκαία προκειμένου να εκσυγχρονισθεί το εκπαιδευτικό σύστημα και συνάμα να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των καιρών. Από την άλλη μεριά όμως αρκετοί ακαδημαϊκοί, και όχι μόνο, έχουν τις ενστάσεις και τις διαφωνίες τους απέναντι στο νόμο.

Ας εξετάσουμε λοιπόν, τι εννοούν με τη λέξη «ποιότητα» και αντίστοιχα με τη φράση «διεθνοποίηση των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων». Σύμφωνα με το άρθρο 14¹⁶¹ ορίζεται η μονάδα διασφάλισης της ποιότητας του ιδρύματος, χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι: «Η ποιότητα των Α.Ε.Ι. και η συνεχής βελτίωση της είναι απαραίτητο να καταστεί καθημερινός τρόπος λειτουργίας κάθε ιδρύματος. Γι' αυτό το λόγο η ευθύνη για τη διασφάλιση της ποιότητας ανατίθεται στα ίδια τα ιδρύματα. Οι ΜΟ.ΔΙ.Π. που ήδη λειτουργούν στα Α.Ε.Ι., αναβαθμίζονται και αναλαμβάνουν πλέον ένα νέο ρόλο που αφορά την καθημερινή λειτουργία και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων των οργάνων της διοίκησης. Στο πλαίσιο όμως των κοινών αρχών και κατευθύνσεων του ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και της ΑΔΠ, οι ΜΟ.ΔΙ.Π. αναπτύσσουν το εσωτερικό σύστημα διασφάλισης της ποιότητας του ιδρύματος».¹⁶²

Η φράση ποιότητα των σπουδών αναφέρθηκε αρκετές φορές τόσο στο κείμενο διαβούλευσης για την ανώτατη εκπαίδευση¹⁶³ όσο και στο νόμο 4009/2011. Συγκεκριμένα, στο κείμενο διαβούλευσης είχε ειπωθεί το εξής: « Το νέο δημόσιο Πανεπιστήμιο, το νέο δημόσιο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα που οικοδομούμε πρέπει να υπηρετεί τον πολίτη και να πρωταγωνιστεί στην ποιότητα, την αριστεία, το κύρος και το σεβασμό στην Ευρώπη και τον κόσμο».¹⁶⁴

Σ' αυτό το σημείο θα ήταν ωφέλιμο να εξηγήσουμε την έννοια αριστεία, όπου στην πράξη γίνεται αντιληπτή μέσα από δείκτες όπου καθιστούν την επιστημονική σκέψη ποσοτικά μετρήσιμη ενώ περιθωριοποιείται η ποιοτική αποτίμηση του

¹⁶⁰ Μπουζάκης Σ. στο Γράβαρης Δ. και Παπαδάκης Ν. (επιμ.), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική – μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 139.

¹⁶¹ Σπυριδάκης Ι., *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 194.

¹⁶² Στο ίδιο, σ.194.

¹⁶³ «Κείμενο διαβούλευσης για την έναρξη διαλόγου: Εθνική στρατηγική για την Ανώτατη Εκπαίδευση» http://www.minedu.gov.gr/publications/docs/keimeno_diaboyleyshs_101023.pdf,

(πρόσβαση στις 24/06/2014)

¹⁶⁴ Στο ίδιο, σ. 9.

περιεχομένου της.¹⁶⁵ Το άριστο είναι αυτό που διαθέτει μεγάλη αξία σε μια αγορά εκκρηματισμένων αγαθών και υπηρεσιών και προφανή χρηστικότητα. Μια τέτοια ταξινόμηση βάζει σε δεύτερη μοίρα την κριτική σκέψη.¹⁶⁶ Εν συνεχεία, ας αναλύσουμε τη λέξη ποιότητα και το νέο ρόλο της σύμφωνα με τον νόμο 4009/2011.

Ο σκοπός της ίδρυσης της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης – ΕΠΕΑΕΚ, που χρηματοδοτείται από το ΕΣΠΑ είναι να αξιολογεί το έργο των πανεπιστημίων. Μ' αυτό τον τρόπο λοιπόν για οποιοδήποτε έργο αναμόρφωσης ΠΠΣ ή ΠΜΣ ή πρακτικής άσκησης των φοιτητών, το κριτήριο αξιολόγησης πέρα από τα τυπικά κριτήρια που αφορούν τόσο την πληρότητα όσο και την ωριμότητα του έργου, δηλαδή την απαιτούμενη σύνδεση που πρέπει να υπάρχει μεταξύ της πράξης που πρόκειται να γίνει με τους στόχους του μέτρου και την επάρκεια του εκάστοτε φορέα να το υλοποιήσει, αυτό που πλέον θα διαφοροποιείται είναι η σκοπιμότητα και η βιωσιμότητα της πράξης αυτής, η σύγκριση κόστους – οφέλους. Η αξιολόγηση με άλλα λόγια του παρατιθέμενου «οικονομικού πλάνου ή οικονομοτεχνικής μελέτης» με τρόπο που να αποδεικνύει ότι το έργο αποτελεί «οικονομικά βιώσιμη δομή», η ποσοτικοποίηση των στόχων απόδοσης του υποέργου.¹⁶⁷ Για ακόμα μια φορά παρατηρείται ότι οποιοδήποτε έργο πρόκειται να πραγματοποιηθεί στο εκάστοτε ΑΕΙ ή ΤΕΙ της χώρας θα εξετάζεται βάσει των όρων της αγοράς και όχι εάν το συγκεκριμένο έργο πρόκειται να επιφέρει κάποια αλλαγή ή κάτι διαφορετικό στην έρευνα ή στην κοινωνία γενικότερα. Σε συνδυασμό, με το άρθρο 70 παρ. 3 αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι: «3. Η επιτροπή πιστοποίησης αξιολογεί την ποιότητα του προγράμματος σπουδών ή του εσωτερικού συστήματος διασφάλισης της ποιότητας του ιδρύματος με βάση τα προκαθορισμένα κριτήρια, μελετά το υλικό και τα στοιχεία που θέτει υπόψη της η Αρχή και επισκέπτεται όταν απαιτείται, την αντίστοιχη μονάδα ή ίδρυμα».¹⁶⁸ Άρα και εδώ καταλαβαίνουμε ότι πίσω από τη λέξη ποιότητα που αρχικά μας ακούγεται πολύ ενδιαφέρουσα και αξιολογη αλλαγή, τελικά ο τρόπος με τον οποίο θα εφαρμοστεί δεν μας επιτρέπει να συνεχίζουμε να πιστεύουμε το ίδιο.

¹⁶⁵ Ευθύμιος Παπαταξιάρχης, «Η λογική των μικρών βημάτων από τον (αυτό)κριτικό απολογισμό στην σύνθεση ενός νέου σχεδίου για τα πανεπιστήμια», Σύγχρονα Θέματα, 111 (2011) 31-41.

¹⁶⁶ Στο ίδιο, σ.31-41.

¹⁶⁷ Κοτρογιάννος Δ, Παπαδάκης Ν. στο Γράβαρης Δ. και Παπαδάκης Ν. (επιμ.), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική – μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 242.

¹⁶⁸ Σπυριδάκης Ι., *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 132-133.

Εν συνεχεία, γίνεται λόγος για διεθνοποίηση των σπουδών, μ' αυτό τον τρόπο υποδηλώνεται γενικά η επιστημονική εξωστρέφεια, η αναφορά στο διεθνές ακαδημαϊκό περιβάλλον και η αποδοχή απ' αυτό.¹⁶⁹ Σύμφωνα με τη διεθνοποίηση των σπουδών οι ερευνητικές προτάσεις της μεταδιδακτορικής έρευνας συντάσσονται αποκλειστικά στα αγγλικά γεγονός το οποίο παρασύρει και την αντίστοιχη επιστημονική παραγωγή και όλα τα στάδια κρίνονται από ανεξάρτητους διεθνείς εμπειρογνώμονες.¹⁷⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ. 1 αναφέρεται το εξής: «1. Προγράμματα σπουδών μπορεί να διδάσκονται, εν όλω ή εν μέρει, κατ' εξαίρεση, σε ξένη γλώσσα, με απόφαση του πρύτανη η οποία εκδίδεται ύστερα από πρόταση της κοσμητείας της οικείας σχολής και εγκρίνεται από τη Σύγκλητο του ιδρύματος».¹⁷¹ Με το άρθρο αυτό θεσμοθετείται η δυνατότητα οργάνωσης προγραμμάτων σπουδών σε γλώσσες άλλες πλην της ελληνικής και αποσκοπεί στη διεθνοποίηση των Α.Ε.Ι. και την προσέλκυση, κυρίως αλλοδαπών φοιτητών. Μ' αυτό τον τρόπο η ελληνική γλώσσα παραμένει στο περιθώριο και συνάμα μέλη της ελληνικής πανεπιστημιακής κοινότητας κρίνονται ακατάλληλα για να επιτελέσουν το ρόλο που τους ανήκει. Από την άλλη μεριά αναδεικνύεται η αγγλική γλώσσα ως η πλέον κατάλληλη στην επιστημονική κοινότητα.

¹⁶⁹ Ευθύμιος Παπαταξιάρχης, «Η λογική των μικρών βημάτων από τον (αυτό)κριτικό απολογισμό στην σύνθεση ενός νέου σχεδίου για τα πανεπιστήμια», *Σύγχρονα Θέματα*, 111 (2011) 31-41.

¹⁷⁰ Στο ίδιο, σ.31-41.

¹⁷¹ Σπυριδάκης Ι., *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα-Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011, 89.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το πανεπιστήμιο φύσει και θέσει ιστορικό υποκείμενο και κοινωνικός οργανισμός έχει μια επίσημη ιστορία εννέα και πλέον αιώνων, όμως σήμερα φαίνεται να κινείται προς τα εμπρός περισσότερο βίαια από ποτέ. Το πανεπιστήμιο μετασχηματίζεται λειτουργώντας πλέον στο πλαίσιο της γνωσιοκεντρικής κοινωνίας και οικονομίας.¹⁷² Κι αυτό δεν αφορά μόνο τις διαδικασίες της διδασκαλίας και της μάθησης, την υλικοτεχνική υποδομή αλλά και τη διαμόρφωση μιας νέας ακαδημαϊκής τεχνο-κουλτούρας. Κυρίως αφορά το ίδιο το περιεχόμενο του, την καταστασιακή σχέση του με τη γνώση και την εξουσία, τις νέες ταξινομίες της γνώσης και την ιεράρχηση των δεξιοτήτων που αυτό οφείλει να αναπτύσσει.¹⁷³

Ειδικότερα, στη παρούσα εργασία στόχος μας ήταν να αναδείξουμε με ποιο τρόπο το πανεπιστήμιο, ως δημόσιο αγαθό έχει υποστεί αυτή την αποδόμηση. Έχει γίνει αρκετές φορές λόγος ότι προκειμένου να εξυγιανθεί το δημόσιο και να λειτουργήσει ορθά, θα ήταν ωφέλιμο να ιδιωτικοποιηθεί, ενώ στη συνέχεια, γίνεται αναφορά ότι το δημόσιο είναι αρκετά δαπανηρό χωρίς να παράγει έργο. Και όλα αυτά καταλήγουν στο ότι θα ήταν σωστό όλες οι δημόσιες επιχειρήσεις ακόμα και τα πανεπιστήμια να ιδιωτικοποιηθούν προκειμένου να λειτουργούν σωστά και στην προκειμένη περίπτωση όσον αφορά τα πανεπιστήμια να είναι πιο ανταγωνιστικά στην αγορά εργασίας. Αν ανατρέξουμε στο άρθρο 58 του νόμου 4009/2011, θα καταλάβουμε ότι και μόνο από το γεγονός ότι Νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου θα λειτουργήσουν μέσα στα Α.Ε.Ι. προκειμένου να διαχειριστούν την περιουσία και τα κονδύλια έρευνας των πανεπιστημίων, γίνεται αντιληπτό ότι η τάση πλέον που επικρατεί είναι ότι το ιδιωτικό μπορεί να το κάνει καλύτερα από το δημόσιο. Γι' αυτό όλες οι πολιτικές αποφάσεις κινούνται προς μια λογική ότι το «άχρηστο» δημόσιο πρέπει να αντικατασταθεί από το «καλό» ιδιωτικό. Αυτή όμως δεν μπορεί να θεωρηθεί ως και η μοναδική λύση απέναντι στο πρόβλημα, καθώς ένας ακόμη τρόπος είναι και η σωστή εξυγίανση του δημοσίου πανεπιστημίου.

Στη παρούσα εργασία θέλαμε να αναδείξουμε τις αλλαγές που επιφέρει ο νόμος αλλά δεν θέλουμε να ισχυριστούμε ότι τα πανεπιστήμια από τη μεριά τους δεν έχουν κανένα πρόβλημα, άρα δεν χρειάζονται μεταρρυθμίσεις. Σαφώς και έχουν

¹⁷² Κλάδης Δ. στο Μπουζάκης Σ. (επιμ.), *Ιστορικο-συγκριτικές προσεγγίσεις*, Αθήνα (Gutenberg) 2000, 463-475.

¹⁷³ Κοτρογιάννος Δ., Παπαδάκης Ν. στο Γράβαρης Δ. και Παπαδάκης Ν. (επιμ.), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική – μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005, 244.

προβλήματα τα πανεπιστήμια και μάλιστα σοβαρά αλλά η λογική ότι όλα είναι αναγκαίο να ιδιωτικοποιηθούν δεν είναι η μόνη λύση.

Είναι ωφέλιμο, να γίνουν αλλαγές στην εκπαίδευση αλλά υπό άλλες προϋποθέσεις. Μια σωστή και ορθή εξυγίανση του δημόσιου πανεπιστημίου θα μπορούσε να συζητηθεί ως μια πιθανή λύση. Βεβαίως, σ' αυτό το διάλογο να συμμετέχουν οι καθηγητές των Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. της χώρας, καθώς και φοιτητές προκειμένου να ειπωθούν τα προβλήματα από τους ανθρώπους που τα βιώνουν στην καθημερινότητά τους. Είναι πολύ δύσκολο άτομα που δεν έχουν καμία σχέση με το πανεπιστήμιο να το βοηθήσουν να γίνει καλύτερο. Εδώ κάνουμε μια σαφή αναφορά στα εξωτερικά μέλη του συμβουλίου διοίκησης που είναι άτομα τα οποία για να εκλεγούν πρέπει να έχουν ευρεία αναγνώριση στην επιστήμη, τα γράμματα, τη τέχνη κ.ά. Σαφώς και είναι ωφέλιμο να υπάρχουν τέτοια άτομα στην πανεπιστημιακή κοινότητα, καθώς από τις εμπειρίες τους μπορούν να βοηθήσουν τους φοιτητές μέσα από σεμινάρια ή εκδηλώσεις, αλλά εδώ θα πρέπει να αναρωτηθούμε κατά πόσο αυτά τα άτομα μπορούν να διεκπεραιώσουν σοβαρά ζητήματα του πανεπιστημίου όταν δεν έχουν βιώσει μέσα στην καθημερινότητά τους τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το πανεπιστήμιο. Από την άλλη μεριά, αναδείξαμε όσο μπορούσαμε στη παρούσα εργασία και τη μετάλλαξη της θέσης των φοιτητών, όπου πλέον δεν έχουν δικαίωμα να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Συγκεκριμένα, θα μπορούν μόνο να αναφέρουν τα προβλήματα τους και από 'κει και πέρα θα αποφασισθεί από τη διοίκηση αν γίνεται δεκτό το αίτημα τους ή όχι.

Καταλήγοντας, αυτό που προσπαθήσαμε να αναδείξουμε στη παρούσα εργασία ήταν οι ιδεολογικές βάσεις στις οποίες στηρίχθηκε ο πρόσφατος νόμος και ποιες αλλαγές έχει επιφέρει σε καίρια ζητήματα. Την ίδια στιγμή, επιχειρήσαμε να εξηγήσουμε κάποιες έννοιες οι οποίες έχουν χρησιμοποιηθεί αρκετά τόσο στο νόμο όσο και στο κείμενο διαβούλευσης έτσι ώστε να κατανοήσουμε και το θεωρητικό υπόβαθρο του νόμου.

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

Α΄ Νόμοι – Αιτιολογική Έκθεση

- Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων Ν. 4009/2011.
- Αιτιολογική Έκθεση Ν.4009/2011.
- Έκθεση επί του Νομοσχεδίου από το Επιστημονικό Συμβούλιο της Βουλής για το Ν. 4009/2011.

Β΄ Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις

- Διαμαντοπούλου Άννα, «Να εξαφανίσουμε οριστικά τις αθλιότητες του παρελθόντος», <http://www.kathimerini.gr/733219/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/na-ezafanisoyme-oristika-tis-a8liothtes-toy-parel8ontos>, (πρόσβαση στις 24/06/2014).
- Δημητρόπουλου Α., «Παιδεία και Σύνταγμα», <http://www.ipaideia.gr/paideia-kai-sintagma.htm>, (πρόσβαση στις 30/09/2014).
- Διάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης και ρύθμιση θεμάτων του τεχνολογικού τομέα αυτής, Ν. υπ' αριθμ. 2916/2001, <http://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-114-2001-%CF%83%CE%B5%CE%BB-1.html>, (πρόσβαση στις 10/08/2014).
- Δομή και λειτουργία των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, Ν. 1404/1983, http://glotta.ntua.gr/posdep/NOMOI/1404-1983_TEL.pdf (πρόσβαση στις 10/08/2014).
- Κάτσικας Χρήστος, «Οδηγός επιβίωσης στην ελεύθερη αγορά», <http://www.efsyn.gr/?p=223764> (πρόσβαση στις 10/08/2014)
- Παπάζογλου Βασίλης, «Μεταρρύθμιση στα ΑΕΙ, ένα στοίχημα που πρέπει να κερδηθεί», <http://www.kathimerini.gr/731262/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/metarry8mish-sta-aei-ena-stoixhma-poy-prepei-na-kerdh8ei>, (πρόσβαση στις 24/06/2014).
- Παπαματθαίου Μάρνου, «Το Οικονομικό Πανεπιστήμιο δίνει... γραμμή στον ΟΤΕ», http://www.uoc.gr/files/items/3/3112/apo.gr_2014_07_06_i_epanastasi_tis_aseoe.pdf?rnd=1404727445, (πρόσβαση στις 25/07/2014).
- Ρυθμίσεις θεμάτων ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις, Ν. υπ' αριθμ.4076/2012, <http://www.aua.gr/media.php?file=docs/anakoynoseis/diavouleusi/N4076.pdf>, (πρόσβαση στις 10/08/2014).
- Σταμάτης Κώστας, «Κατά των διδάκτρων στα Α.Ε.Ι.», <http://www.avgi.gr/article/2177713/kata-ton-didaktron-sta-aei>, (πρόσβαση στις 31/03/2014).
- «Κείμενο διαβούλευσης για την έναρξη διαλόγου: Εθνική στρατηγική για την Ανώτατη Εκπαίδευση», http://www.minedu.gov.gr/publications/docs/keimeno_diabouleushs_101023.pdf, (πρόσβαση στις 24/06/2014)

- «Ψηφίστηκε με συναίνεση ΠΑΣΟΚ, ΝΔ το νομοσχέδιο για την παιδεία στην Ελλάδα», <http://www.paideia-news.com/index.php?id=109&hid=402> (πρόσβαση στις 24/06/2014).
- Centre for Educational research and innovation OECD, «Higher Education to 2030 volume 2 Globalisation», http://cyber.law.harvard.edu/communia2010/sites/communia2010/images/OECD_2009_Higher_Education_to_2030_Volume_2_Globalisation.pdf, (πρόσβαση 08/07/2014).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γράβαρης Διονύσης Ν. (επιμ.), Παπαδάκης Νίκος (επιμ.), Robert Cowen (επίμετρο), *Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική πολιτική, μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005.
- Δεμερτζής Νίκος, *Πολιτική Επικοινωνία: Διασύνδεση, Δημοσιότητα, Διαδίκτυο*, Αθήνα (Παπαζήσης) 2002.
- ΙΣΤΑΜΕ, *Παγκοσμιοποίηση, κράτος – έθνος, κοινωνική αλληλεγγύη, τεχνολογία και πολιτισμός*, Αθήνα (ΙΣΤΑΜΕ) 1998, 189-209.
- Καμτσίδου Ιφιγένεια, Μουδόπουλος Σταύρος, Σταθάκης Γιώργος, *Το δημόσιο πανεπιστήμιο στο στόχαστρο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας*, Αθήνα (Ινστιτούτο Νίκος Πουλιαντζής) 2006.
- Κάτσικας Χρήστος – Σωτήρης Παναγιώτης, *Η αναδιάρθρωση του Ελληνικού Πανεπιστημίου – Από την Μπολόνια στην Πράγα και στο Βερολίνο*, Αθήνα (Σαββάλας) 2003.
- Κάτσικας Χρήστος, Θεοτοκάς Νίκος (πρόλογος), *Ευρωπαϊκός χώρος ανώτατης εκπαίδευσης και καπιταλιστική αναδιάρθρωση. Η μετάλλαξη του Πανεπιστημίου*, Αθήνα (Gutenberg) 2005.
- Λίποβατς Θάνος, Δεμερτζής Νίκος, *Δοκίμιο για την ιδεολογία, ένας διάλογος της κοινωνικής θεωρίας με την ψυχανάλυση*, Αθήνα (Παπαζήσης) 1998.
- Μαντζούτσος Απ. Αλέξανδρος, Αλιβιζάτος Κ. Νίκος (πρόλογος), *Ισότητα και εκπαίδευση. Το δικαίωμα ίσης πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*, Αθήνα (Σάκκουλα) 2008.
- Ματζουφάς Παναγιώτης Γ., *Ακαδημαϊκή ελευθερία: οργανωτική και διαδικαστική θεώρηση, το συνταγματικό πλαίσιο της εξέλιξης των πανεπιστημιακών*, Θεσσαλονίκη (Σάκκουλα) 1997.
- Ματθαίου Δημήτρης, *Το πανεπιστήμιο στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας. Συγκριτική μελέτη της ιδεολογικής και θεσμικής μεταλλαγής του*, Αθήνα (εργαστήριο Συγκριτικής Παιδαγωγικής, διεθνούς Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Επικοινωνίας) 2008.
- Μαυρίδης Ηρακλής, «Σύγχρονες τάσεις στη θεωρία της ιδεολογίας: Κριτική της ιδεολογίας και αποδόμηση», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 18 (2001) 33-70.
- Μαυρίδης Ηρακλής, «Εκπαίδευση και ιδεολογία: Για μια επανεξέταση των θεωρητικών προβλημάτων», *Επιστήμες Αγωγής*, 4 (2006) 1-24.
- Μαυρίδης Ηρακλής, «Για την κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας: Μεταφαινομενολογικές προοπτικές του κοινωνικού κονστρουξιονισμού», *επιστήμη και Κοινωνία*, 15 (2005) 1-29.

- Μπουζάκης Σήφης (επιμ.), *Ιστορικο-συγκριτικές προσεγγίσεις*, Αθήνα (Gutenberg) 2000.
- Παπαδάκης Ε. Νίκος, *Εκπαιδευτική Πολιτική. Η εκπαιδευτική πολιτική ως κοινωνική πολιτική (;)*, Αθήνα (Ελληνικά Γράμματα) 2003.
- Παπαταξιάρχης Ευθύμιος, «Η λογική των μικρών βημάτων από τον (αυτό)κριτικό απολογισμό στην σύνθεση ενός νέου σχεδίου για τα πανεπιστήμια», *Σύγχρονα Θέματα*, 111 (2011) 31-41.
- Πασιάς Γεώργιος Κων., *Ευρωπαϊκή Ένωση και εκπαίδευση – θεσμικός λόγος και εκπαιδευτική πολιτική (1950 – 1999) τόμος Α΄*, Αθήνα (Gutenberg) 2006.
- Πεσμαζόγλου Στέφανος, «Ένας λόγος για το πανεπιστήμιο», *Σύγχρονα Θέματα*, 111 (2010) 13-30.
- Πρόκου Ελένη (επιμ.), *Κοινωνικές διαστάσεις των πολιτικών στην Ανώτατη Εκπαίδευση: συγκριτική και διεθνής προσέγγιση*, Αθήνα (Διόνικος) 2011.
- Πρόκου Ελένη, «Πολιτικές αξιολόγησης/διασφάλισης της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση στην Ευρώπη και την Ελλάδα», *Συγκριτική και Διεθνής εκπαιδευτική επιθεώρηση*, 11-12 (2008-2009) 76-103.
- Σακαλάκη Μαρία, *Επικοινωνία, συνεργασία, πληροφορία – όψεις της έρευνας και διακυβεύματα για τις κοινωνίες της γνώσης*, Αθήνα (Παπαζήση) 2008.
- Σακελλαρόπουλος Σπύρος, *Ο μύθος της παγκοσμιοποίησης και η πραγματικότητα του ιμπεριαλισμού*, Αθήνα (Gutenberg) 2004.
- Σπυριδάκης Σ. Ιωάννης, *Νόμος 4009/2011 για τα Α.Ε.Ι.*, Αθήνα – Κομοτηνή (Σάκκουλα) 2011.
- Σταμάτης Μ. Κώστας, *Η αβέβαιη «Κοινωνία της γνώσης»*, Αθήνα (Σαββάλας) 2005.
- Σταμέλος Γιώργος, *Εκπαιδευτική Πολιτική*, Αθήνα (Διόνικος) 2009.
- Τσαμασφύρος Γιώργος (υπεύθυνος έρευνας), Μπασαντής Διαμαντής (επιμ.), *Το πανεπιστήμιο στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα (Παπαζήση) 2000.
- Χρύσης Αλέξανδρος, *Πανεπιστήμιο – επιχείρηση και κοινωνία της απόγνωσης*, Αθήνα (Γκοβόστης Εκδοτική Α.Β.Ε.Ε.) 2011.
- Χρυσόγονος Χ. Κώστας, *Το Σύνταγμα και ο Νόμος 4009/2011 για τη δομή και τη λειτουργία των Α.Ε.Ι.*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, (Σάκκουλα) 2011.

- Adorno W. Theodor, *Θεωρία της ημιμόρφωσης*, μτφρ. Λευτέρης Αναγνώστου, Αθήνα (Αλεξάνδρεια) 2000.
- Althusser Louis, *Θέσεις*, μτφρ. Ξενοφών Γιαταγάνας, Αθήνα (Θεμέλιο) 1994.
- Deem Rosemary and Brehony Kevin J., «Management as ideology: The case of 'New Managerialism' in Higher Education», Source: Oxford Review of Education, Vol. 31, No. 2 (Jun., 2005), pp. 217-235, Published by: Taylor & Francis, Ltd. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/4618615>, (πρόσβαση στις 01/04/2014).
- Fuller S., «Social Epistemology», Source: Rom Harre Nous, Vol. 25, No. 5 (Dec. 1991), pp.732-733, Published by: Wiley, Article Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2215645>, (πρόσβαση στις 01/04/2014).
- Hasley A.H. – Karabel Jerome, *Power and Ideology in Education*, New York (Oxford University Press) 1977.
- Henkel Mary, «Evaluation in Higher Education: Conceptual and Epistemological Foundations», Source: *European Journal of Education*, Vol. 33, No. 3 (Sep., 1998), pp. 285-297, The Evaluative State Revisited: 20th Anniversary Issue of Review of Trends in Higher

Education, Published by: Wiley Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/1503584>,
(πρόσβαση στις 03/07/2014).

- Howarth David, *Η έννοια του λόγου*, μτφρ. Σοφία Καναούτη, επιμ. Γιάννης Σταυρακάκης, Αθήνα (Πολύτροπον) 2008.
- Kymlicka Will, *Η πολιτική φιλοσοφία της εποχής μας*, μτφρ. Γρηγόρης Μολυβάς, Αθήνα (Πόλις) 2005.
- Muller Steven (επιμ), Whitesell Heidi L. (επιμ.), *Universities in the twenty – first century*, USA (Berghahn Books) 1996.
- Olssen Mark and Peters Michael A., «Neoliberalism, higher education and the knowledge economy: from the free market to knowledge capitalism», *Journal of Education Policy*, vol. 20, No. 3 (May 2005), pp. 313-345, Published by: Taylor & Francis, Ltd.
- Phillips Louise, Jorgensen W. Marianne, *Ανάλυση λόγου θεωρία και μέθοδος*, μτφρ. Αλέξανδρος Κιουπκιολής, επιμ. Γιάννης Σταυρακάκης, Αθήνα (Παπαζήσης) 2009.
- Rachel N. Johnson and Rosemary Deem, «Talking of Students: Tensions and Contradictions for the Manager-Academic and the University in Contemporary Higher Education», *Source: Higher Education*, Vol. 46, No. 3 (Oct., 2003), pp. 289-314, Published by: Springer Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3447505>,
(πρόσβαση στις 03/07/2014).
- Wright Susan and Rabo Annika, «Introduction: Anthropologies of university reform», *Social Anthropology*, vol. 18, No. 1 (2010), pp.1-14 Published by: European Association of Social Anthropologists.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

στο σχέδιο νόμου «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων»

Προς τη Βουλή των Ελλήνων

Α. Γενική παρουσίαση του νομοσχεδίου-Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η μεγάλη ελπίδα του έθνους και θεμέλιο ιστορικών επιτεύξεων του Ελληνικού λαού είναι η παιδεία. Η δομή, η οργάνωση σπουδών και ο διεθνής ρόλος των Α.Ε.Ι. αποτελούν τις βασικές, θεσμικές συνιστώσες για την ποιότητα και πρόοδο στην εκπαιδευτική και αναπτυξιακή φαινομενολογία της χώρας.

Το θεσμικό πλαίσιο

Το πρότυπο για την ανώτατη εκπαίδευση που θεσμοθέτησε ο νόμος 1268/1982 ανταποκρινόταν στις ανάγκες μίας συγκεκριμένης περιόδου της Ιστορίας της Χώρας, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, και συνέβαλε στην ανάπτυξή της. Αυτό το πρότυπο έχει πλέον εξαντλήσει τη δυναμική του και χρειάζεται ριζική μεταρρύθμιση. Μεταρρύθμιση, που λαμβάνει υπόψη και χτίζει πάνω σε ουσιαστικές αλλαγές και παρεμβάσεις που επιχειρήθηκαν ή υλοποιήθηκαν τα προηγούμενα χρόνια.

Το παρόν νομοσχέδιο, εξειδικεύει και υλοποιεί βασικές συνταγματικές επιταγές για την οργάνωση των Α.Ε.Ι., με κυριότερη την πλήρη αυτοδιοίκησή τους, τόσο ως προς την ουσία της συνταγματικά προβλεπόμενης αποστολής τους όσο και ως προς τη διαδικασία ανάδειξης ισχυρών, αποτελεσματικών και υπεύθυνων δομών διοίκησης.

Έτσι, ενσωματώνοντας και τα θετικά σημεία προηγούμενων νόμων, επιχειρεί να απαλλάξει τα Α.Ε.Ι. από υπάρχουσες παθογένειες και να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις μίας νέας εποχής για την Επιστήμη, την Ανάπτυξη, την προοπτική των νέων ανθρώπων και επομένως για ολόκληρη τη χώρα.

Η συγκρότηση ισχυρών αυτοδιοικούμενων ιδρυμάτων, με νέα αντίληψη είναι μία μεγάλη ευκαιρία για την ανώτατη εκπαίδευση στη χώρα μας. Όπως έδειξε η εκτενής μελέτη και αξιολόγηση των αντίστοιχων εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων που έχουν εφαρμοσθεί στις χώρες της Ευρώπης, αλλά και στις Ηνωμένες Πολιτείες και στις αναδυόμενες χώρες της Ασίας, οι θεσμοί που εισάγονται ενισχύουν τις ακαδημαϊκές επιδόσεις και επιταχύνουν τις αναπτυξιακές επιδόσεις, συμβάλλοντας αποφασιστικά στη δημιουργία της κοινωνίας της γνώσης.

Η δύναμη της γνώσης

Με βάση το πολιτικό πρόταγμα των αξιών και της γνώσης για την Ελλάδα του 21ου αιώνα, για την Ελλάδα της εξωστρέφειας, της καινοτομίας, των ευκαιριών, της ποιότητας και της αριστείας, είναι επιτακτική ανάγκη να διαμορφωθούν και οι κατάλληλες θεσμικές υποδοχές για το ριζικό μετασχηματισμό του τρόπου παραγωγής και διάχυσης της γνώσης, για την υιοθέτηση διεθνών καταξιωμένων προτύπων ακαδημαϊκής λειτουργίας και για την ευρύτατη δυνατή αξιοποίηση της προστιθέμενης αξίας της ανώτατης εκπαίδευσης στη χώρα.

Το ε συνδέουν την Ανώτατη Εκπαίδευση με τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα και με την προηγμένη έρευνα σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Στηρίζει τη διεθνοποίηση της έρευνας και της διδασκαλίας και δίνει τη δυνατότητα στα ελληνικά Ιδρύματα να προσελκύσουν αλλοδαπούς φοιτητές και να λειτουργήσουν ως πόλοι αριστείας και ποιοτικής εκπαίδευσης. Ιδίως φιλοδοξεί να επιταχύνει τις διαδικασίες επιτυχούς και αποτελεσματικής ενσωμάτωσης των ελληνικών Α.Ε.Ι. στον Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας και να ενισχύσει την διασύνδεση των παρεχόμενων εκπαιδευτικών και ερευνητικών υπηρεσιών των Α.Ε.Ι. με τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα.

- Ενισχύει την ακαδημαϊκή αυτοδιοίκηση στα Ιδρύματα, τα οποία καλούνται να την οργανώσουν και να εφαρμόσουν με Οργανισμούς και Εσωτερικούς Κανονισμούς που τα ίδια επεξεργάζονται και συντάσσουν.

- Συγκροτεί τη Σχολή ως βασική ακαδημαϊκή μονάδα. Αυτή η καινοτομία αποβλέπει στη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των προγραμμάτων σπουδών, στην ανάπτυξη της διεπιστημονικότητας, στην καλύτερη αξιοποίηση των διδασκόντων, αλλά συγχρόνως και στη διεύρυνση των επιλογών των φοιτητών.

- Εισάγει ένα νέο, δημοκρατικό και συλλογικό πρότυπο διοίκησης, δοκιμασμένο διεθνώς, που κατανέμει τις αρμοδιότητες διοίκησης, εποπτείας, ελέγχου, έγκρισης και στρατηγικού-αναπτυξιακού προγραμματισμού σε τρία όργανα: το Συμβούλιο, τη Σύγκλητο και τον Πρύτανη. Αυτό το πρότυπο διασφαλίζει το αυτοδιοίκητο των Ιδρυμάτων, εισάγει θεσμικά αντίβαρα στις διαπιστωμένες διοικητικές στρεβλώσεις, αποκαθιστά μια ισόρροπη σχέση ανάμεσα σε διοικητικά και ακαδημαϊκά όργανα, και συγχρόνως συνδέει τα Ιδρύματα με τις ενεργές δυνάμεις της κοινωνίας.

Το παρόν νομοσχέδιο αφορά στην ανώτατη βαθμίδα ενός συστήματος εκπαίδευσης το οποίο θεμελιώνεται σε γενικά αποδεκτές αρχές και αξίες της δημοκρατίας και της εκπαίδευσης και το οποίο υποστηρίζεται από διοικητικές, οργανωτικές και θεσμικές ρυθμίσεις που τις υπηρετούν.

Β. Ειδικότερα επί των άρθρων

Με το άρθρο 1 προβλέπεται ότι τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενα. Παράλληλα, προσδιορίζεται και διασφαλίζεται ο εποπτικός ρόλος της Πολιτείας (έλεγχος νομιμότητας και λογοδοσίας για τις δαπάνες και τους στόχους τους). Εν συνεχεία, διευκρινίζεται ότι η ανώτατη εκπαίδευση αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς με διακριτή φυσιογνωμία, σκοπό και αποστολή: πρώτον, τον πανεπιστημιακό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, και δεύτερον τον τεχνολογικό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) και την Ανωτάτη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.).

Με το άρθρο 2 διατυπώνονται βασικοί ορισμοί του νόμου, προκειμένου να διευκολυνθεί ο εφαρμοστής και ο αναγνώστης του νομοσχεδίου.

Το άρθρο 3 αναφέρεται στην ελευθερία της έρευνας, της διδασκαλίας και της διακίνησης ιδεών, η οποία κατά

συνδέουν την Ανώτατη Εκπαίδευση με τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα και με την προηγμένη έρευνα σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Στηρίζει τη διεθνοποίηση της έρευνας και της διδασκαλίας και δίνει τη δυνατότητα στα ελληνικά Ιδρύματα να προσελκύσουν αλλοδαπούς φοιτητές και να λειτουργήσουν ως πόλοι αριστείας και ποιοτικής εκπαίδευσης. Ιδίως φιλοδοξεί να επιταχύνει τις διαδικασίες επιτυχούς και αποτελεσματικής ενσωμάτωσης των ελληνικών Α.Ε.Ι. στον Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας και να ενισχύσει την διασύνδεση των παρεχόμενων εκπαιδευτικών και ερευνητικών υπηρεσιών των Α.Ε.Ι. με τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα.

- Ενισχύει την ακαδημαϊκή αυτοδιοίκηση στα Ιδρύματα, τα οποία καλούνται να την οργανώσουν και να εφαρμόσουν με Οργανισμούς και Εσωτερικούς Κανονισμούς που τα ίδια επεξεργάζονται και συντάσσουν.

- Συγκροτεί τη Σχολή ως βασική ακαδημαϊκή μονάδα. Αυτή η καινοτομία αποβλέπει στη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των προγραμμάτων σπουδών, στην ανάπτυξη της διεπιστημονικότητας, στην καλύτερη αξιοποίηση των διδασκόντων, αλλά συγχρόνως και στη διεύρυνση των επιλογών των φοιτητών.

- Εισάγει ένα νέο, δημοκρατικό και συλλογικό πρότυπο διοίκησης, δοκιμασμένο διεθνώς, που κατανέμει τις αρμοδιότητες διοίκησης, εποπτείας, ελέγχου, έγκρισης και στρατηγικού-αναπτυξιακού προγραμματισμού σε τρία όργανα: το Συμβούλιο, τη Σύγκλητο και τον Πρύτανη. Αυτό το πρότυπο διασφαλίζει το αυτοδιοικητό των Ιδρυμάτων, εισάγει θεσμικά αντίβαρα στις διαπιστωμένες διοικητικές στρεβλώσεις, αποκαθιστά μια ισόρροπη σχέση ανάμεσα σε διοικητικά και ακαδημαϊκά όργανα, και συγχρόνως συνδέει τα Ιδρύματα με τις ενεργές δυνάμεις της κοινωνίας.

Το παρόν νομοσχέδιο αφορά στην ανώτατη βαθμίδα ενός συστήματος εκπαίδευσης το οποίο θεμελιώνεται σε γενικά αποδεκτές αρχές και αξίες της δημοκρατίας και της εκπαίδευσης και το οποίο υποστηρίζεται από διοικητικές, οργανωτικές και θεσμικές ρυθμίσεις που τις υπηρετούν.

Β. Ειδικότερα επί των άρθρων

Με το άρθρο 1 προβλέπεται ότι τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενα. Παράλληλα, προσδιορίζεται και διασφαλίζεται ο εποπτικός ρόλος της Πολιτείας (έλεγχος νομιμότητας και λογοδοσίας για τις δαπάνες και τους στόχους τους). Εν συνεχεία, διευκρινίζεται ότι η ανώτατη εκπαίδευση αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς με διακριτή φυσιογνωμία, σκοπό και αποστολή: πρώτον, τον πανεπιστημιακό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, και δεύτερον τον τεχνολογικό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.).

Με το άρθρο 2 διατυπώνονται βασικοί ορισμοί του νόμου, προκειμένου να διευκολυνθεί ο εφαρμοστής και ο αναγνώστης του νομοσχεδίου.

Το άρθρο 3 αναφέρεται στην ελευθερία της έρευνας, της διδασκαλίας και της διακίνησης ιδεών, η οποία κατά το Σύνταγμα είναι απόλυτη (άρθρο 16). Παράλληλα, αναφέρεται ότι υπεύθυνος για την τήρηση της συνταγματικά

κατοχυρωμένης ακαδημαϊκής ελευθερίας και διδασκαλίας, καθώς και για την προστασία και ασφάλεια του προσωπικού και της περιουσίας του Α.Ε.Ι. είναι ο πρύτανης. Τέλος, διευκρινίζεται το αυτονόητο: ότι, όπως και στην υπόλοιπη Ελληνική επικράτεια, έτσι και εντός των χώρων των Α.Ε.Ι., όσον αφορά τις αξιόποινες πράξεις εφαρμόζεται η κοινή νομοθεσία. Πράγματι, η περί «ασύλου» νομοθεσία ακυρώθηκε στην πράξη, καθόσον δεν εφαρμόστηκε, και «στέγασε» παρανομίες κάθε μορφής, επέτρεψε το δημόσιο εξευτελισμό δασκάλων και εντέλει οδήγησε σε απαράδεκτη συρρίκνωση της ελευθερίας του λόγου, της έρευνας και της διδασκαλίας, εκεί όπου εξ ορισμού θα έπρεπε κατ' εξοχήν να προστατεύεται. Παράλληλα, αποτέλεσε άλλοθι και δικαιολογία για την αστυνομία και τις εισαγγελικές αρχές προκειμένου να μην παρεμβαίνουν, ακόμη και όταν διαπράττονται αυτόφωρα κακοουργήματα.

Στο άρθρο 4 υπογραμμίζεται η αποστολή των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Ειδικότερα, πλάι στους παραδοσιακούς σκοπούς τους (εκπαίδευση και έρευνα) προστίθενται νέοι, οι οποίοι αφ' ενός μεν αρμόζουν στη φύση των Α.Ε.Ι. ως νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, αφ' ετέρου δε προκύπτουν από τις σύγχρονες ανάγκες, το διεθνοποιημένο χαρακτήρα και τον κεντρικό τους ρόλο στην οικοδόμηση μιας ισχυρής κοινωνίας και οικονομίας που βασίζεται στη γνώση, την καινοτομία και την τεχνολογία.

Περαιτέρω, διευκρινίζεται η διακριτή αποστολή και φυσιογνωμία των ιδρυμάτων των δύο τομέων της ανώτατης εκπαίδευσης. Τα πανεπιστήμια δίνουν έμφαση στην εκπαίδευση με βάση τις απαιτήσεις κάθε επιστήμης, της τεχνολογίας και των τεχνών και -όπου απαιτείται- τις απαιτήσεις των επαγγελματικών πεδίων. Τα τεχνολογικά ιδρύματα δίνουν έμφαση στην εκπαίδευση και στις εφαρμογές των επιστημών, της τεχνολογίας και των τεχνών.

Στη συνέχεια δίνεται έμφαση στις αρχές και τους κανόνες βάσει των οποίων οργανώνονται και λειτουργούν τα Α.Ε.Ι. με σκοπό την εκπλήρωση της αποστολής τους. Τέλος, υπογραμμίζεται ότι, στο πλαίσιο του Συντάγματος και του παρόντος νόμου, το κάθε ίδρυμα είναι ελεύθερο να καθορίσει με τον Οργανισμό και τον Εσωτερικό Κανονισμό του τους ειδικότερους στόχους στους οποίους θέλει να εξειδικευθεί (π.χ. την έρευνα και καινοτομία, το διεθνή προσανατολισμό κλπ.), προκειμένου να διαμορφώσει και την ιδιαίτερη ταυτότητά του.

Στο άρθρο 5 προβλέπεται η δυνατότητα έκδοσης Οργανισμού από το κάθε ίδρυμα. Το παρόν νομοσχέδιο δεν είναι, ούτε φιλοδοξεί να είναι, εξαντλητικό. Σε αντίθεση με τους νόμους των τελευταίων δεκαετιών, οι οποίοι ρύθμιζαν τα ζητήματα των Α.Ε.Ι. μέχρι και την τελευταία λεπτομέρεια και με ομοιόμορφο τρόπο για όλα τα ιδρύματα, το παρόν νομοσχέδιο επιχειρεί μια τομή: διαγράφει μόνο τις βασικές κατευθύνσεις στις οποίες οφείλουν να κινηθούν τα Πανεπιστήμια και τα Τ.Ε.Ι.

Τούτο είναι σε απόλυτη συμφωνία με το Σύνταγμα και ειδικότερα με τη θεμελιώδη αρχή που πρέπει να διέπει την οργάνωση και λειτουργία των Α.Ε.Ι., δηλαδή την αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης. Η τελευταία, κατά το άρθρο 16 παράγραφος 5 του Συντάγματος πραγματώνεται από τους «Οργανισμούς» των οικείων ιδρυμάτων που αφορούν και διέπουν τόσο τη «λειτουργία τους», όσο και την «κατάσταση του προσωπικού τους». Υπό την έννοια αυτή, το παρόν νομοσχέδιο είναι λιτό και αναγνωρίζει

στα ιδρύματα μια ευρύτερη «κανονιστική αυτονομία» ως προς την υιοθέτηση των οργανισμών τους.

Δίνεται, ως εκ τούτου, η δυνατότητα σε κάθε ίδρυμα να επιλέξει τον τρόπο οργάνωσης και διοίκησης που ταιριάζει περισσότερο στις ιδιαίτερες συνθήκες λειτουργίας του, τα χαρακτηριστικά του καθώς και τις επιδιώξεις του. Η δυνατότητα που παρέχεται σε κάθε ίδρυμα να συν-διαμορφώσει τους κανόνες οργάνωσης και λειτουργίας του όχι μόνο ενισχύει τη συνταγματική αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησής του, αλλά επιπλέον επιτρέπει ευκολότερα σε αυτό να διαφοροποιείται, να αλλάζει και να προσαρμόζεται στις ιδιαίτερες ανάγκες του και τις εξωτερικές μεταβολές, χωρίς να απαιτείται προς τούτο αλλαγή ολόκληρου του θεσμικού πλαισίου. Έτσι, είναι προφανές, για παράδειγμα, ότι είναι διαφορετικές οι ανάγκες και τα πραγματικά δεδομένα για το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το οποίο λειτουργεί από το 1837, και διαφορετικές για ένα νησιωτικό και νεοουσταθέν Α.Ε.Ι. Επιπλέον, η δυνατότητα διαφοροποίησης που παρέχουν οι Οργανισμοί κάθε ιδρύματος επιτρέπει τη διαμόρφωση ιδιαίτερης ταυτότητας και την ανάπτυξη και διατήρηση της ιδιαίτερης παράδοσης του κάθε ιδρύματος.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του νομοσχεδίου, ο Οργανισμός του κάθε Α.Ε.Ι. εκδίδεται με προεδρικό διάταγμα, με πρόταση των Υπουργών Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Οικονομικών και Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, και καθορίζει τα θέματα της οργανωτικής δομής και λειτουργίας κάθε ιδρύματος, της διαδικασίας ελέγχου της τήρησης των κανόνων δικαίου, καθώς και των κυρώσεων σε περίπτωση πλημμελούς εφαρμογής ή παραβίασής τους.

Ο Οργανισμός του ιδρύματος εισάγεται με το παρόν νομοσχέδιο για να ενισχύσει τον αυτοδιοίκητο χαρακτήρα των ιδρυμάτων και την αυτοτέλειά τους, ώστε να μπορούν να οργανώσουν τις σχολές τους και να καθορίσουν τα γνωστικά τους αντικείμενα, με σεβασμό προς τις ιδιαιτερότητες του κάθε ιδρύματος. Με τον Οργανισμό το κάθε ίδρυμα αποφασίζει για τον τρόπο διοίκησης και οικονομικής διαχείρισης των πόρων του και της περιουσίας του, καθώς και για τον τρόπο ασφάλειας και προστασίας τόσο του προσωπικού του ιδρύματος όσο και της περιουσίας του. Και τούτο στο πλαίσιο του Συντάγματος και του παρόντος νομοσχεδίου.

Ειδικότερα, με τον Οργανισμό του ιδρύματος καθορίζονται η οργάνωση της ακαδημαϊκής, διοικητικής και οικονομικής λειτουργίας του ιδρύματος, οι κανόνες λειτουργίας του Συμβουλίου του, της Συγκλήτου, της κοσμητείας, των γενικών συνελεύσεων των σχολών του και των συνελεύσεων των προγραμμάτων σπουδών, καθώς και των λοιπών συλλογικών οργάνων και επιτροπών του ιδρύματος. Επίσης, καθορίζονται τα ειδικά προσόντα επιλογής και εξέλιξης, καθώς και η διαδικασία προκήρυξης θέσεων, επιλογής και διορισμού, του προσωπικού του ιδρύματος και τα καθήκοντα, δικαιώματα και υποχρεώσεις, των καθηγητών, του λοιπού προσωπικού καθώς και των φοιτητών, προπτυχιακών και μεταπτυχιακών, του ιδρύματος. Στον Οργανισμό του ιδρύματος καθορίζονται τα όργανα ελέγχου για την τήρηση των κανόνων δικαίου στην κοινότητα του ιδρύματος, οι αρμοδιότητές τους και η διαδικασία ελέγχου και επιβολής ποινών στα μέλη της, πλην των καθηγητών, για τους οποίους το πειθαρχικό θα είναι ενιαίο σε όλα τα ιδρύματα.

Με τον Οργανισμό του ιδρύματος καθορίζονται, επίσης, οι βασικές αρχές λειτουργίας των προγραμμάτων

προπτυχιακών, γενικών και ενιαίων για το πρώτο έτος και ειδικών και επιμέρους για τα υπόλοιπα έτη, και μεταπτυχιακών σπουδών. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα στα ιδρύματα, ανάλογα με την οργάνωσή τους σε σχολές, να οργανώσουν ενιαία προγράμματα σπουδών για το πρώτο έτος, ώστε να διευρύνουν τα περιθώρια των εκπαιδευτικών επιλογών των φοιτητών, καθώς επίσης και να αξιοποιήσουν καλύτερα τόσο το διδακτικό προσωπικό του ιδρύματος όσο και τον εξοπλισμό και τις υποδομές του. Με τον Οργανισμό του ιδρύματος καθορίζονται, ακόμη, οι μέθοδοι αξιολόγησης της προόδου των φοιτητών και λήψης πτυχίων και η ίδρυση υπηρεσίας υποστήριξης φοιτητών όπου καθηγητές ασκούν καθήκοντα Συμβούλου σπουδών. Η υπηρεσία υποστήριξης φοιτητών εισάγεται για πρώτη φορά με αυτό το νομοσχέδιο επίσης καθορίζονται η ίδρυση μίας ή περισσότερων μεταπτυχιακών σχολών και για πρώτη φορά η ίδρυση σχολής διά βίου μάθησης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Με τον Οργανισμό του ιδρύματος καθορίζονται και τα όργανα ελέγχου της τήρησης των κανόνων λειτουργίας καθώς και η διαδικασία ορισμού και ανάδειξης εκπροσώπων καθηγητών, φοιτητών και κάθε είδους προσωπικού στα συλλογικά όργανα του ιδρύματος. Αναγνωρίζοντας τις ιδιαίτερες ανάγκες του κάθε ιδρύματος, δίνεται η δυνατότητα με τον Οργανισμό του να καθορίζει τα ειδικότερα προσόντα και τη διαδικασία επιλογής του Γραμματέα του, τη σύσταση τεχνικού συμβουλίου και τεχνικής υπηρεσίας και τα σχετικά με τη διοίκηση, τη διάρθρωση και τη λειτουργία τους, καθώς και τη σύσταση οικονομικού συμβουλίου και νομικής υπηρεσίας για την υποβοήθηση του έργου του πρύτανη και των αναπληρωτών του.

Με τον Οργανισμό καθορίζονται επίσης η διαδικασία για την προστασία και ασφάλεια του προσωπικού και της περιουσίας του ιδρύματος καθώς και οι φορείς φύλαξής τους. Επιπλέον καθορίζονται η διαδικασία κατάρτισης, καθώς και οι προϋποθέσεις και η διαδικασία πρότασης αναθεώρησης, των συμφωνιών προγραμματικού σχεδιασμού και η διαδικασία και οι προϋποθέσεις κατάρτισης του ετήσιου απολογισμού του ιδρύματος.

Με το άρθρο 6 ρυθμίζονται τα ζητήματα του Εσωτερικού Κανονισμού των ιδρυμάτων. Η αυτοδιοίκηση κάθε ιδρύματος, και η δυνατότητά του να συν-διαμορφώνει τις βασικούς κανόνες λειτουργίας του, ενισχύονται περαιτέρω με το άρθρο αυτό, το οποίο θέτει τις βασικές αρχές που πρέπει να περιλαμβάνει ο Εσωτερικός Κανονισμός κάθε ιδρύματος. Ο τελευταίος καταρτίζεται με απόφαση του Συμβουλίου του κάθε ιδρύματος, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση του πρύτανη και σύμφωνη γνώμη της Συγκλήτου, δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και καθορίζει διαδικασίες εσωτερικής λειτουργίας του ιδρύματος. Όπως και ο Οργανισμός του ιδρύματος και ο Εσωτερικός Κανονισμός του αποσκοπεί στην ενίσχυση της αυτοδιοίκησης του ιδρύματος, και στην καλύτερη οργάνωση των σχολών, του βάσει των γνωστικών αντικειμένων που καλύπτει, ώστε τα ιδρύματα με μεγαλύτερη ευελιξία να προσαρμόζουν τα προγράμματα σπουδών στις ανάγκες τους.

Ενδεικτικά, με τον Εσωτερικό Κανονισμό του ιδρύματος καθορίζονται οι οδηγίες προγραμμάτων προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών, ο ειδικότερος τρόπος και διαδικασία εξετάσεων και άλλων μεθόδων αξιολόγησης των φοιτητών καθώς και οι προϋποθέσεις συμμετοχής των φοιτητών στις εξεταστικές περιόδους, οι ειδικότεροι τύποι πτυχίων ή τίτλοι σπουδών ανά σχολή και

πρόγραμμα σπουδών, η διαδικασία ορκωμοσίας των πτυχιούχων και η οργάνωση των γενικών και των ειδικών προγραμμάτων σπουδών.

Με τον Εσωτερικό Κανονισμό του ιδρύματος καθορίζονται, επίσης, ο τρόπος διεξαγωγής των εκλογικών διαδικασιών για την ανάδειξη των συλλογικών οργάνων του ιδρύματος, τα ειδικότερα θέματα λειτουργίας όλων των υπηρεσιών του ιδρύματος, η διαδικασία ελέγχου τήρησης των κανόνων δεοντολογίας από τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας, οι κανόνες λειτουργίας της βιβλιοθήκης, των κλινικών, εργαστηρίων και μουσείων του ιδρύματος.

Καθορίζονται, τέλος, ο τρόπος λειτουργίας της υπηρεσίας υποστήριξης φοιτητών, η διαδικασία χορήγησης των κοινωνικών παροχών στους φοιτητές, οι κανόνες λειτουργίας των σχετικών υπηρεσιών του ιδρύματος, όπως οι υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, στέγασης, σίτισης κ.λπ., καθώς και η διαδικασία χορήγησης ανταποδοτικών υποτροφιών στους φοιτητές.

Με το άρθρο 7 ορίζεται η εσωτερική διάρθρωση των Α.Ε.Ι., προκειμένου να ανταποκρίνονται καλύτερα στην αποστολή τους και στις νέες και μεταβαλλόμενες ανάγκες.

Η πρώτη σημαντική αλλαγή είναι η αναδιοργάνωση Σχολής-Τμήματος. Από το 1982 και έπειτα το Τμήμα αποτέλεσε τη βασική διοικητική μονάδα, η οποία οργάνωνε τις σπουδές και απένειμε πτυχίο. Όμως, ο διοικητικός κατακερματισμός οδήγησε και σε ακαδημαϊκό κατακερματισμό περιορίζοντας την επικοινωνία μεταξύ των επιστημονικών κλάδων, ακόμα και των πλέον συγγενών μεταξύ τους. Οι εκπαιδευτικές επιλογές των φοιτητών περιορίστηκαν χωρίς δυνατότητα κινητικότητας. Τα ανωτέρω είχαν δυσμενείς συνέπειες στην εκπαίδευση και τις επαγγελματικές προοπτικές των φοιτητών. Επιπλέον, η ταύτιση διοικητικών και ακαδημαϊκών λειτουργιών στο επίπεδο του τμήματος ενίσχυσε τη διάχυση ρόλων και ευθυνών, περιορίσε τους μηχανισμούς εξωτερικής λογοδοσίας, δημιούργησε δυσκαμψίες, εμπόδισε την καλύτερη διαχείριση πόρων και υποδομών και ενθάρρυνε την επιστημονική και εκπαιδευτική περιχαράκωση.

Πλέον, αλλάζει η βασική οργανωτική και διοικητική μονάδα: η Σχολή αποτελεί τη βασική διοικητική και ακαδημαϊκή μονάδα του Ιδρύματος. Σε αυτήν υπάγονται, μεταξύ άλλων, τα εργαστήρια, οι κλινικές και τα μουσεία. Η Σχολή συντονίζει και εποπτεύει τη λειτουργία των προγραμμάτων σπουδών και αναθέτει την υλοποίησή τους σε τμήματα που αποτελούν πλέον τη βασική εκπαιδευτική μονάδα. Τα τμήματα που οργανώνει η Σχολή αποτελούνται από τις αντίστοιχες ομάδες διδασκόντων που συμμετέχουν στην εφαρμογή των προγραμμάτων σπουδών, οργανώνουν τη διδασκαλία και επιδιώκουν τη συνεχή βελτίωση της διδασκαλίας και της μάθησης σε αυτά.

Με την αλλαγή αυτή κάθε Α.Ε.Ι. αποκτά την, χωρίς ιστορικό προηγούμενο στην Ελλάδα, ελευθερία να οργανώνει και να αναδιοργανώνει τα προγράμματα σπουδών του, σύμφωνα με τις εξελίξεις των επιστημών, της τεχνολογίας και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, χωρίς τις αναποτελεσματικές και γραφειοκρατικές διαδικασίες και αγκυλώσεις του παρελθόντος. Με την ελευθερία αυτή τα Α.Ε.Ι. έχουν πλέον τη δυνατότητα να ανανεώνουν με πιο ευέλικτο τρόπο την εκπαίδευση που προσφέρουν και να ανταποκρίνονται πιο αποτελεσματικά στις εξωτερικές και διαρκώς μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινω-

νίας και της οικονομίας σε γνώσεις και ικανότητες.

Η δεύτερη σημαντική αναμόρφωση που επιχειρείται με το εν λόγω άρθρο είναι ότι πλέον τα μεταπτυχιακά και διδακτορικά προγράμματα σπουδών (2ος και 3ος κύκλος σπουδών αντίστοιχα) οργανώνονται σε επίπεδο ειδικής προς τούτο Σχολής. Πρόκειται για τη Σχολή μεταπτυχιακών σπουδών, η οποία αποτελεί τη βασική διοικητική μονάδα που συντονίζει και οργανώνει τα προγράμματα μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών του ιδρύματος και αναθέτει την υλοποίησή τους σε ομάδες διδασκόντων. Η μέχρι σήμερα παράλληλη λειτουργία μεταπτυχιακών προγραμμάτων στο επίπεδο των τμημάτων δεν ήταν μόνο οικονομικά προβληματική. Κατά κύριο λόγο, δεν ήταν εκπαιδευτικά ορθή, αφού οδηγούσε σε περιχαράκωση διδασκόντων, φοιτητών και μαθημάτων ανά μεταπτυχιακό πρόγραμμα. Εντέλει, η υπάρχουσα μέχρι σήμερα κατάσταση δεν ευνόησε τη συνεργασία και την επικοινωνία των μεταπτυχιακών προγραμμάτων, ούτε και την καλύτερη διαχείριση των δυνατοτήτων κάθε ιδρύματος.

Για το λόγο αυτό, προβλέπεται η δυνατότητα ίδρυση ειδικής μεταπτυχιακής σχολής σε κάθε ίδρυμα με τον Οργανισμό του, με αντικείμενο την οργάνωση και λειτουργία μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών. Με τον τρόπο αυτό διευκολύνεται και ενισχύεται η απαραίτητη διεπιστημονική συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των διαφορετικών σχολών του ίδιου ιδρύματος και η δημιουργία καινοτόμων διεπιστημονικών προγραμμάτων. Δίνεται, επιπλέον, η δυνατότητα για καλύτερη αξιοποίηση των πόρων και των υποδομών κάθε ιδρύματος, διευκολύνεται ο συντονισμός μεταξύ των μεταπτυχιακών και διδακτορικών προγραμμάτων των διαφορετικών σχολών κάθε ιδρύματος, καθώς και ο στρατηγικός προγραμματισμός κάθε ιδρύματος για την ανάπτυξη τους. Με την αλλαγή αυτή, ανοίγονται νέες δυνατότητες για τα ιδρύματα όχι μόνο για τη ριζική ανανέωση των μεταπτυχιακών τους προγραμμάτων αλλά και για την καλύτερη αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους, καθώς και των ευκαιριών που διαμορφώνονται σε διεθνές επίπεδο στην ανάπτυξη των μεταπτυχιακών σπουδών και την προσέλκυση φοιτητών και νέων επιστημόνων από άλλες χώρες.

Αντίστοιχα, προβλέπεται η δυνατότητα ίδρυσης διακριτής σχολής για την οργάνωση των προγραμμάτων διά βίου μάθησης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Στόχος της σχολής αυτής είναι ο καλύτερος συντονισμός των ειδικών αυτών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και η παροχή μόρφωσης ανωτάτου επιπέδου σε όλες τις ηλικίες και με σύγχρονα μέσα που δίνουν πρόσβαση και σε κατοίκους απομακρυσμένων περιοχών. Με τον τρόπο αυτό διαμορφώνονται οι οργανωτικές και διοικητικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και την διάχυση της γνώσης και την καλλιέργεια της διά βίου μάθησης, ώστε τα Α.Ε.Ι. να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στην εξωτερική ζήτηση, όπως αυτή διαμορφώνεται. Διασφαλίζεται, έτσι ότι η γνώση γίνεται πηγή δύναμης για ένα όλο και πιο αναβαθμισμένο ανθρώπινο δυναμικό, όχι μόνο για τους νέους αλλά για όλες τις ηλικίες. Η ίδρυση των σχολών αυτών στο πλαίσιο των οργανωτικών δομών των ήδη υφιστάμενων ιδρυμάτων αναμένεται ότι θα επιταχύνει την έναρξη της λειτουργίας τους. Εξάλλου η παρέμβαση αυτή έρχεται να συναντήσει και να ενισχύσει ουσιαστικά την προώθηση της πολιτικής δια βίου μάθησης του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμά-

των, σε συνέχεια του νέου θεσμικού πλαισίου που πριν λίγους μόλις μήνες τέθηκε για την εξυπηρέτηση των ανωτέρω στόχων.

Τέλος, ρυθμίζονται οι προϋποθέσεις και τα κριτήρια ίδρυσης, κατάρτησης, αλλαγής έδρας, μετονομασίας, κατάτμησης και συγχώνευσης σχολών ενός Α.Ε.Ι. Προκειμένου να πραγματοποιηθεί οποιαδήποτε από τις ως άνω αλλαγές, απαιτείται προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Οικονομικών και Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων μετά από γνώμη του οικείου Συμβουλίου, της Συγκλήτου και της Α.Δ.Ι.Π.

Τέλος, ρυθμίζεται και η περίπτωση συγχώνευσης, κατάτμησης, μετονομασίας, αλλαγής έδρας και κατάρτησης Α.Ε.Ι., αλλά και ίδρυσης, για πρώτη φορά, παραρτήματος Α.Ε.Ι. στην αλλοδαπή.

Με το άρθρο 8 προβλέπονται τα όργανα του ιδρύματος. Το υφιστάμενο σύστημα ανώτατης εκπαίδευσης είναι αγκιστρωμένο σε παρωχημένες δομές που υπονομεύουν τους στόχους που οφείλει να υπηρετεί. Ειδικότερα, ο τρόπος εκλογής των οργάνων διοίκησης δημιουργεί εξαρτήσεις και αδράνεις που περιορίζουν την αποτελεσματικότητα της διοίκησης των ιδρυμάτων και την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται με ποιότητα στις αυξανόμενες ανάγκες και τις προσδοκίες της κοινωνίας και της οικονομίας.

Στο υφιστάμενο πλαίσιο φαινόμενα κομματισμού και ευνοιοκρατίας δεν αποτρέπονται, ενώ οι διαφορές και συγκρούσεις μεταξύ των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας ευνοούνται. Το σημερινό πρότυπο διοίκησης των Α.Ε.Ι. ευνοεί την εκπαιδευτική και ερευνητική εσωστρέφεια και περιορίζει τις υπαρκτές δυνατότητες των ιδρυμάτων να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τις διαφοροποιημένες τους ανάγκες. Σκόπιμη είναι, ως εκ τούτου, η αλλαγή του τρόπου ανάδειξης της διοίκησης των ιδρυμάτων, η ανασύνθεση των συλλογικών οργάνων καθώς και η ενίσχυση της εξωστρέφειας με τη συμμετοχή σε αυτά διακεκριμένων προσώπων που μπορούν να συνδράμουν στην καλύτερη οργάνωση και λειτουργία των Α.Ε.Ι.

Έτσι, με το παρόν νομοσχέδιο επιχειρείται μια συνολική αναδιοργάνωση του τρόπου διοίκησης και λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης, πάντοτε με γνώμονα τη συνταγματική αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης, σύμφωνα με την οποία τα Α.Ε.Ι. πρέπει να μπορούν να αποφασίζουν με δικά τους όργανα για τις δικές τους υποθέσεις. Στο πλαίσιο αυτό, υπενθυμίζεται ότι ο νομοθέτης δε δεσμεύεται από τις σχετικές απόψεις των ενδιαφερόμενων ιδρυμάτων, ούτε οφείλει να ακολουθεί ορισμένο οργανωτικό και λειτουργικό πρότυπο (ΣτΕ 32/1990). Αρκεί, πάντως, να διασφαλίσει τόσο την πλήρη αυτοδιοίκηση όσο και την ελεύθερη έρευνα και διδασκαλία στα ιδρύματα. Εξάλλου, η οργάνωση των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι θέμα κοινού και όχι συντακτικού νομοθέτη. Αρκεί ο νόμος να σέβεται τις συνταγματικές αρχές της δωρεάν παιδείας, της ακαδημαϊκής ελευθερίας και το δημόσιο χαρακτήρα της ανώτατης εκπαίδευσης. Εν συντομία, η αυτοδιοίκηση δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά το μέσο για την εξυπηρέτηση της συνταγματικής αποστολής των Α.Ε.Ι.

Η παρούσα ρύθμιση αποβλέπει στη βελτίωση του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας των Α.Ε.Ι. και στην προσαρμογή του στις εξελισσόμενες κοινωνικές, οικονομι-

κές και επιστημονικές συνθήκες και απαιτήσεις και, με τον τρόπο αυτό, στη δημιουργία των αναγκαίων όρων για την ανάπτυξη της ανώτατης εκπαίδευσης στη χώρα μας, στο πλαίσιο του σύγχρονου διεθνούς ακαδημαϊκού περιβάλλοντος, που αποτελεί θεμελιώδη συνταγματικό σκοπό, για την εξυπηρέτηση του οποίου κατοχυρώνεται, ως θεσμική εγγύηση, η πλήρης αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι.

Για την ενίσχυση της αυτοδιοίκησης, της αποτελεσματικότητας, της εξωστρέφειας και της αριστείας των Α.Ε.Ι., σύμφωνα και με τη διεθνή τάση και εμπειρία, προτείνεται η θεσμοθέτηση σε κάθε Α.Ε.Ι. ενός οργάνου: του Συμβουλίου. Το Συμβούλιο προβλέπεται να είναι 15μελές (ή 11μελές στα μικρότερα Α.Ε.Ι.) και η πλειοψηφία του αποτελείται από εσωτερικά μέλη (7 ή 5 καθηγητές πρώτης βαθμίδας και ένας φοιτητής). Τα μέλη αυτά επιλέγονται από το σύνολο των καθηγητών όλων των βαθμίδων και από το σύνολο των φοιτητών, αντίστοιχα. Για την εκλογική διαδικασία ανάδειξης των καθηγητών-μελών του Συμβουλίου εισάγεται για πρώτη φορά η εφαρμογή του συστήματος της ταξινόμησης ψήφου, ώστε να διασφαλιστεί η ισόρροπη εκπροσώπηση της κοινότητας του ιδρύματος στο Συμβούλιο, χωρίς αποκλεισμούς ή κυριαρχία επιμέρους αντιλήψεων.

Εν συνεχεία, τα 8 ή 6 εσωτερικά μέλη επιλέγουν τα 7 ή 5 εξωτερικά μέλη. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται η αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης των ιδρυμάτων, η οποία επιβάλλει να επιλέγονται από τα μέλη του ιδρύματος τα πρόσωπα που ορίζονται στα όργανα διοίκησης των ιδρυμάτων. Άλλωστε, το Σύνταγμα δεν αποκλείει τη συμμετοχή εξωτερικών μελών στη σύνθεση των οργάνων των Α.Ε.Ι. Αρκεί αυτά, όπως εν προκειμένω, να επιλέγονται είτε από εκλεγμένα μέλη που ανήκουν στο Α.Ε.Ι. είτε από άλλα αιρετά όργανα του Α.Ε.Ι.

Βασικές προϋποθέσεις για να εκλεγεί ένα πρόσωπο ως εξωτερικό μέλος είναι η ευρεία αναγνώρισή του στην επιστήμη, τα γράμματα, την τέχνη, η κοινωνική δραστηριότητά του ή η σημαντική προσφορά του στο κοινωνικό σύνολο από θέση ευθύνης. Υποψήφια εξωτερικά μέλη κωλύονται να εκλεγούν αν είχαν οποιαδήποτε οικονομική σχέση με το ίδρυμα την τελευταία πενταετία, καθώς και αν είναι εν ενεργεία καθηγητές του ίδιου ή άλλου Α.Ε.Ι. ή συνταξιούχοι καθηγητές του ίδιου Α.Ε.Ι.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι για την επιλογή των εξωτερικών μελών του Συμβουλίου απαιτείται η αυξημένη πλειοψηφία μεταξύ των εσωτερικών μελών. Τούτο προβλέπεται προκειμένου να διασφαλισθεί ότι κάθε φορά θα επιλέγονται πρόσωπα ευρύτερης αποδοχής και αναγνώρισης, η επιλογή των οποίων απαιτεί σοβαρή διερεύνηση, διαβούλευση και συναίνεση με στόχο τη συμμετοχή εξαιρετικών προσωπικοτήτων στη ζωή του ιδρύματος. Η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι η ψηφοφορία θα πρέπει να είναι ακραία επιλογή ώστε να μη δημιουργούνται αντικίνητρα σε προσωπικότητες υψηλού κύρους και με διάθεση προσφοράς.

Οι κύριες αρμοδιότητες του Συμβουλίου είναι ελεγκτικές και εγκριτικές συγκεκριμένων πράξεων της διοίκησης του ιδρύματος. Το Συμβούλιο καθορίζει τις βασικές κατευθύνσεις του ιδρύματος, το στρατηγικό πλαίσιο ανάπτυξης και διαμόρφωσης της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του. Εγκρίνει τον προϋπολογισμό και τον απολογισμό του. Επίσης, ύστερα από διεθνή πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος, εκλέγει τον πρότανη, καθώς και τους κοσμητόρες των σχολών. Με τις αρμοδιότητες αυτές, το Συμβούλιο αποτελεί ένα αποτελεσματικό όργανο επο-

πτείας και λογοδοσίας σε αυτό των λοιπών οργάνων κάθε ιδρύματος.

Ως πρύτανης εκλέγεται καθηγητής αναγνωρισμένου κύρους της ημεδαπής ή της αλλοδαπής με ικανή διοικητική εμπειρία, κατόπιν διεθνούς πρόσκλησης. Λόγω των αρμοδιοτήτων του που συνάπτονται με την άσκηση δημόσιας εξουσίας, ο πρύτανης έχει την Ελληνική ιθαγένεια. Ο πρύτανης εκλέγεται με φανερή ψηφοφορία και με αυξημένη πλειοψηφία των μελών του Συμβουλίου, για θητεία τεσσάρων ετών. Η αυξημένη πλειοψηφία διασφαλίζει ότι κάθε φορά επιλέγονται πρόσωπα ευρύτερης αποδοχής στην κοινότητα του Α.Ε.Ι., με ισχυρή νομιμοποίηση και περιορισμένες εξαρτήσεις στην άσκηση των καθηκόντων τους ως ακαδημαϊκών ηγετών των ιδρυμάτων. Ταυτόχρονα διασφαλίζεται ότι η διοίκηση κάθε ιδρύματος λογοδοτεί στο Συμβούλιο και έτσι δημιουργείται το απαραίτητο θεσμικό αντίβαρο για την εμπέδωση της αναγκαίας εμπιστοσύνης με σκοπό την περαιτέρω ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των ιδρυμάτων και την εκχώρηση σε αυτά αρμοδιοτήτων που μέχρι σήμερα ανήκουν στον Υπουργό Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου, ο πρύτανης είναι ο ακαδημαϊκός ηγέτης του ιδρύματος και έχει την ευθύνη της διοίκησής του. Καταρτίζει τον Οργανισμό, τον Εσωτερικό Κανονισμό, τον ετήσιο τακτικό οικονομικό προϋπολογισμό και τον τελικό οικονομικό απολογισμό του ιδρύματος, καθώς και τον αντίστοιχο του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων, τους οποίους υποβάλλει προς έγκριση στο Συμβούλιο. Προκηρύσσει τις θέσεις καθηγητών, εκδίδει τις πράξεις διορισμού του προσωπικού του ιδρύματος, συγκαλεί οποιοδήποτε συλλογικό όργανο (πλην του Συμβουλίου του ιδρύματος), όταν αυτό παραλείπει παρανόμως να λάβει αποφάσεις και κατανέμει τις πιστώσεις στις εκπαιδευτικές, ερευνητικές και λοιπές δραστηριότητες του ιδρύματος κατά τον αντίστοιχο προγραμματικό σχεδιασμό του.

Αντίστοιχα, η Σύγκλητος αποτελεί, πλέον, το ακαδημαϊκό όργανο, που, κατά κύριο λόγο, γνωμοδοτεί και υποστηρίζει τον πρύτανη και το Συμβούλιο του ιδρύματος. Η νέα Σύγκλητος αποτελείται από μικρότερο αριθμό μελών από τη σημερινή, ώστε να μπορεί με μεγαλύτερη ευελιξία και αποτελεσματικότητα να επικουρεί τον πρύτανη και το Συμβούλιο όχι μόνο στην καθημερινή διαχείριση των θεμάτων, αλλά στη μακροπρόθεσμη χάραξη της στρατηγικής του ιδρύματος. Έχει, επίσης, το δικαίωμα, αποφασίζοντας με πλειοψηφία των τριών τετάρτων του συνόλου των μελών της, να αποκλείσει έως δύο υποψηφιότητες από το σύνολο των υποψηφιοτήτων για τη θέση του πρύτανη, λειτουργώντας ως ανάχωμα σε τυχόν υποψηφιότητες που τελούν σε δυσαρμονία με την ακαδημαϊκή κοινότητα.

Με τη ρύθμιση του άρθρου 9 προβλέπεται ότι όργανα της σχολής είναι η γενική συνέλευση, η κοσμητεία και ο κοσμήτορας. Όπως, συμβαίνει και με τα όργανα του ιδρύματος, βασικό μέλημα και στην περίπτωση της σχολής είναι η διάκριση διοικητικών και ακαδημαϊκών αρμοδιοτήτων και ο περιορισμός των εξαρτήσεων της διοίκησης της σχολής από αυτούς που καλείται να διοικήσει. Με τον τρόπο αυτό, επιδιώκεται η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και της διοικητικής υποστήριξης των ακαδημαϊκών λειτουργιών των οικείων προγραμμάτων σπουδών. Εντέλει, με

τον τρόπο αυτό επιδιώκεται η μεγαλύτερη δυνατή διασφάλιση της συνταγματικής αποστολής των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Η γενική συνέλευση απαρτίζεται από καθηγητές της σχολής όλων των βαθμίδων και έχει, κατά κύριο λόγο, γνωμοδοτικές αρμοδιότητες. Ο αριθμός των καθηγητών και η δυνατότητα εκ περιτροπής συμμετοχής τους καθορίζονται στον Οργανισμό του κάθε Ιδρύματος.

Ο κοσμήτορας της σχολής εκλέγεται από το Συμβούλιο του ιδρύματος, κατά τρόπο ανάλογο με αυτόν του πρύτανη, και με αυξημένη πλειοψηφία ώστε να είναι αναγνωρισμένου κύρους και ευρύτερης αποδοχής καθηγητής της σχολής με διοικητική εμπειρία. Παράλληλα, η γενική συνέλευση της σχολής μπορεί να απορρίψει υποψηφιότητα για την εκλογή συγκεκριμένου κοσμήτορα. Με τον τρόπο αυτό, ο Κοσμήτορας θα είναι ένας καθηγητής ευρύτατης αποδοχής χωρίς «εκλογικές εξαρτήσεις». Ο κοσμήτορας επιβλέπει την εφαρμογή του Οργανισμού και του Εσωτερικού Κανονισμού της σχολής και την εφαρμογή των προγραμμάτων σπουδών της σχολής.

Η κοσμητεία της σχολής απαρτίζεται από τον κοσμήτορα, τους διευθυντές των τμημάτων και έναν (1) εκπρόσωπο των φοιτητών της σχολής. Σε αντίθεση με το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, όπου η κοσμητεία της σχολής είναι αποδυναμωμένη, με την προτεινόμενη ρύθμιση αποκτά σημαντικές αρμοδιότητες και αναλαμβάνει τη γενική εποπτεία της λειτουργίας της σχολής και των τμημάτων της. Ενδεικτικά, η κοσμητεία καθορίζει τη γενική εκπαιδευτική και ερευνητική πολιτική της σχολής, τον προγραμματισμό και τη στρατηγική της πορείας και της ανάπτυξής της, καθώς και τον τακτικό απολογισμό των σχετικών δραστηριοτήτων της. Εισηγείται προς τον πρύτανη την προκήρυξη θέσεων καθηγητών, ύστερα από εισήγηση της συνέλευσης του προγράμματος σπουδών, και είναι υπεύθυνη για την κατάρτιση και τη δημοσίευση των πινάκων εσωτερικών και εξωτερικών κριτών της σχολής. Επίσης, εγκρίνει το περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών και απονέμει τα πτυχία της σχολής.

Με το άρθρο 10 προβλέπονται τα όργανα του τμήματος. Στο πλαίσιο της διάκρισης των ακαδημαϊκών από τις διοικητικές λειτουργίες σε κάθε Α.Ε.Ι, η συνέλευση του τμήματος αναλαμβάνει την εφαρμογή του προγράμματος σπουδών που έχει ανατεθεί στο τμήμα. Εκτός από τη συνέλευση του τμήματος, προβλέπεται η ύπαρξη διευθυντή.

Η συνέλευση του τμήματος απαρτίζεται από καθηγητές όλων των βαθμίδων που διδάσκουν στο οικείο πρόγραμμα σπουδών. Ως εκ τούτου, αν ένας καθηγητής διδάσκει σε περισσότερα προγράμματα σπουδών, μπορεί να συμμετέχει αντιστοίχως και σε συνελεύσεις περισσότερων τμημάτων. Εναπόκειται στα ιδρύματα να καθορίσουν τον ειδικότερο αριθμό των καθηγητών και τον τρόπο συγκρότησης της συνέλευσης ανά τμήμα. Η συνέλευση, μεταξύ άλλων, εφαρμόζει το πρόγραμμα σπουδών και εισηγείται στην κοσμητεία τρόπους για τη βελτίωσή του, ορίζει τους διδάσκοντες των μαθημάτων και εισηγείται για την προκήρυξη θέσεων καθηγητών.

Η συνέλευση εκλέγει τον διευθυντή ο οποίος μεριμνά για την εφαρμογή του προγράμματος σπουδών και διαβιβάζει στην κοσμητεία την ετήσια έκθεση δραστηριοτήτων του προγράμματος και τις απόψεις της συνέλευσης.

Με το άρθρο 11 ορίζονται τα όργανα της σχολής μεταπτυχιακών σπουδών. Όργανα της μεταπτυχιακής σχολής είναι η κοσμητεία, ο κοσμήτορας, ο διευθυντής μεταπτυ-

χιακού ή διδακτορικού προγράμματος σπουδών και η ομάδα διδασκόντων μεταπτυχιακού προγράμματος.

Η κοσμητεία αποτελείται από τον κοσμήτορα της μεταπτυχιακής σχολής, τους διευθυντές των προγραμμάτων μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών και δύο μεταπτυχιακούς φοιτητές. Σε κάθε περίπτωση συνολικός αριθμός δεν μπορεί να υπερβαίνει συνολικά τα 13 μέλη. Μεταξύ άλλων, έχει τη γενική εποπτεία της λειτουργίας των προγραμμάτων μεταπτυχιακών και, όπου υπάρχουν, διδακτορικών σπουδών, αναθέτει την υλοποίηση των προγραμμάτων σπουδών σε ομάδες διδασκόντων, συνεργάζεται με τις κοσμητείες των σχολών του ιδρύματος για την υποστήριξη της υλοποίησης των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών, απονέμει διπλώματα και διατυπώνει γνώμη προς τα αρμόδια όργανα για κάθε ζήτημα που αφορά τη σχολή μεταπτυχιακών σπουδών.

Ο κοσμήτορας της σχολής μεταπτυχιακών σπουδών είναι καθηγητής πρώτης βαθμίδας του ιδρύματος και εκλέγεται από το Συμβούλιο του Ιδρύματος. Μεταξύ άλλων, προϊστάται των υπηρεσιών της, επιβλέπει την εφαρμογή των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών και την τήρηση των νόμων, του Οργανισμού και του Εσωτερικού Κανονισμού και μεριμνά για την εφαρμογή των αποφάσεων της κοσμητείας.

Η ομάδα διδασκόντων μεταπτυχιακού ή διδακτορικού προγράμματος σπουδών απαρτίζεται από καθηγητές των σχολών προπτυχιακών σπουδών, εξασφαλίζει την εφαρμογή του προγράμματος, τη συνεχή βελτίωση της μάθησης σε αυτό και εκλέγει το διευθυντή του μεταπτυχιακού ή του διδακτορικού προγράμματος, αντίστοιχα.

Οι αναγκαίες λεπτομέρειες για την ίδρυση, λειτουργία και οργάνωση της σχολής μεταπτυχιακών σπουδών καθώς και τα κριτήρια και οι διαδικασίες για την έγκριση προγραμμάτων μεταπτυχιακών και, όπου υπάρχουν, διδακτορικών σπουδών θα οριστούν στον Οργανισμό κάθε ιδρύματος.

Με το άρθρο 12 προβλέπεται ο τρόπος οργάνωσης και διοίκησης της σχολής διά βίου μάθησης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, κατ' αναλογία προς τη σχολή μεταπτυχιακών σπουδών του ιδρύματος, ώστε με την αναγκαία ευελιξία να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων διά βίου μάθησης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Με το άρθρο 13 ορίζονται τα άλλα όργανα του ιδρύματος. Για το συντονισμό της έρευνας και της διδασκαλίας μέρους του γνωστικού αντικείμενου του προγράμματος ή των προγραμμάτων σπουδών, που αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο πεδίο της επιστήμης, προβλέπεται ότι μπορούν να συσταθούν ειδικά εκπαιδευτικά όργανα. Πρόκειται για δυνατότητα που το κάθε Α.Ε.Ι. δύναται να υλοποιήσει μέσω του Οργανισμού, ανάλογα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες και παραδόσεις των ιδρυμάτων ή επιμέρους σχολών τους.

Με το άρθρο 14 ορίζεται η μονάδα διασφάλισης της ποιότητας του ιδρύματος. Η ποιότητα των Α.Ε.Ι. και η συνεχής βελτίωσή της είναι απαραίτητο να καταστεί καθημερινός τρόπος λειτουργίας κάθε ιδρύματος. Για το λόγο αυτό, και στο πλαίσιο των κοινών αρχών και κατευθύνσεων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης που ξεκίνησε το 1999 με τη διαδικασία διακρατικής συνεργασίας και την υπογραφή της Διακήρυξης της Μπολόνια και των μετέπειτα αποφάσεων, η ευθύνη για τη διασφάλιση της ποιότητας ανατίθεται στα ίδια τα ιδρύματα και

αποσκοπεί στην εμπέδωση ενός καθημερινού πολιτισμού ποιότητας σε αυτά.

Οι Μονάδες Διασφάλισης της Ποιότητας (ΜΟ.ΔΙ.Π.) που ήδη λειτουργούν στα Α.Ε.Ι., αναβαθμίζονται και αναλαμβάνουν εφεξής ρόλο κομβικής σημασίας στην καθημερινή λειτουργία τους και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων των οργάνων της διοίκησής τους.

Στο πλαίσιο των κοινών αρχών και κατευθύνσεων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και της Ανεξάρτητης Αρχής για τη Διασφάλιση και Πιστοποίηση της Ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΑΔΙΠ), οι ΜΟ.ΔΙ.Π. αναπτύσσουν το εσωτερικό σύστημα διασφάλισης της ποιότητας του ιδρύματος που συνίσταται στην ανάπτυξη και εφαρμογή συγκεκριμένης πολιτικής, στρατηγικής και διαδικασιών για τη βελτίωση της ποιότητας των εκπαιδευτικών, ερευνητικών, αναπτυξιακών δραστηριοτήτων και των διοικητικών υπηρεσιών του ιδρύματος.

Στο πλαίσιο αυτό οι ΜΟ.ΔΙ.Π. οργανώνουν, λειτουργούν και αναθεωρούν το εσωτερικό σύστημα διασφάλισης της ποιότητας του ιδρύματος, καθοδηγούν και υποστηρίζουν τις διαδικασίες εσωτερικής αξιολόγησης των μονάδων και υπηρεσιών του καθώς και τις διαδικασίες εξωτερικής αξιολόγησης και πιστοποίησης της ποιότητάς του.

Με το άρθρο 15 επαναλαμβάνεται η υποχρέωση των Α.Ε.Ι. για δημοσιοποίηση και διαφάνεια. Τα Α.Ε.Ι. της χώρας απαιτείται να λειτουργούν με υποδειγματικό τρόπο και οργανωτικές πρακτικές που αποτελούν το παράδειγμα για τους υπόλοιπους οργανισμούς της διοίκησης του κράτους, της κοινωνίας ή της οικονομίας. Είναι προϋπόθεση για τη διατήρηση ηγετικής θέσης στην κοινωνία. Άλλωστε, βασική αρχή για την αντιμετώπιση των περιπτώσεων κακής διαχείρισης δημόσιου χρήματος, καθώς και των φαινομένων αναξιοκρατίας, είναι η αρχή της διαφάνειας. Αυτή επιτυγχάνεται με τη δημοσιοποίηση όλων των αποφάσεων των μονομελών και συλλογικών οργάνων τόσο του ιδρύματος όσο και των σχολών από τις οποίες αυτό συγκροτείται και οι οποίες αφορούν στη διαχείριση των πόρων του. Είναι αυτονόητο ότι η επίμαχη δημοσιοποίηση θα πρέπει να πραγματοποιείται με τις επιφυλάξεις του νόμου για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Επίσης, με τη δημοσιοποίηση όλων των αποφάσεων, την οργάνωση των σπουδών, τον αριθμό των εγγεγραμμένων φοιτητών, την υλικοτεχνική υποδομή και το σύνολο των παρεχόμενων από τα ιδρύματα υπηρεσιών, παρέχονται όλες οι απαραίτητες πληροφορίες τόσο σε ένα υποψήφιο φοιτητή (ημεδαπό ή αλλοδαπό) όσο και σε κάποιον που φιλοδοξεί να διδάξει στο εν λόγω Α.Ε.Ι.

Με το άρθρο 16 ορίζονται οι κατηγορίες διδακτικού προσωπικού. Το διδακτικό και ερευνητικό έργο στα Α.Ε.Ι. ασκείται σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου αυτού από καθηγητές τριών βαθμίδων. Στην πρώτη (άνωτατη) βαθμίδα είναι οι καθηγητές, οι οποίοι εκλέγονται και διορίζονται ως μόνιμοι. Η δεύτερη βαθμίδα είναι εκείνη των αναπληρωτών καθηγητών. Οι αναπληρωτές καθηγητές εκλέγονται, επίσης, ως μόνιμοι και μπορούν να εξελιχθούν στη βαθμίδα του καθηγητή μετά από παραμονή στη βαθμίδα στην οποία εκλέχθηκαν τουλάχιστον τεσσάρων ετών και εφόσον έχουν αποκτήσει τα ειδικότερα προσόντα που καθορίζονται στον Οργανισμό κάθε ιδρύματος για την αντίστοιχη θέση.

Η τρίτη βαθμίδα είναι εκείνη των επίκουρων καθηγητών, οι οποίοι εκλέγονται μετά από προκήρυξη θέσης και

διορίζονται με τετραετή θητεία με δυνατότητα ανανέωσης αυτής για άλλα τέσσερα έτη. Η εξέλιξη του επίκουρου καθηγητή στη βαθμίδα του αναπληρωτή γίνεται, εφόσον αυτός έχει υπηρετήσει έξι έτη στη βαθμίδα που διορίστηκε, με ανοικτή διαδικασία. Επίκουρος καθηγητής που δεν θα εξελιχθεί στη βαθμίδα του αναπληρωτή καθηγητή αποχωρεί από το ίδρυμα, μετά τη λήξη της θητείας του.

Με τη νέα ρύθμιση καταργείται η βαθμίδα του Λέκτορα από τα Πανεπιστήμια και του Καθηγητή Εφαρμογών από τα Τ.Ε.Ι. Ο περιορισμός των βαθμίδων σε τρεις αποσκοπεί όχι μόνο στην εναρμόνιση με διεθνείς πρακτικές και στη διευκόλυνση της κινητικότητας του προσωπικού σε διεθνές επίπεδο, αλλά επιπλέον περιορίζει ένα εξωγενές κίνητρο που ενδεχομένως δεν ενθαρρύνει τη διαρκή παραγωγή επιστημονικού έργου υψηλής ποιότητας.

Πέραν των τριών ως άνω κατηγοριών εκπαιδευτικού προσωπικού, προβλέπεται και μια νέα κατηγορία: οι ενταταλμένοι διδασκάλιας. Οι συγκεκριμένοι διδάσκοντες συνδέονται με το ίδρυμα με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, διάρκειας ενός έως τριών ακαδημαϊκών ετών με δυνατότητα ανανέωσης αυτής ώστε το συνολικό χρονικό διάστημα υπηρεσίας τους στο συγκεκριμένο ίδρυμα να μην ξεπερνά τα πέντε ακαδημαϊκά έτη. Και τούτο, για την κάλυψη εκπαιδευτικών αναγκών έκτακτου χαρακτήρα των προγραμμάτων σπουδών. Στην κατηγορία αυτή των διδασκόντων στο Α.Ε.Ι. μπορούν να εισαχθούν επιστήμονες, κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος ή μη, ανάλογα με το γνωστικό αντικείμενο της διδασκαλίας τους, καθώς και προσωπικότητες με αναγνωρισμένο επαγγελματικό έργο, οι οποίοι πολλές φορές έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν εξαιρετικές γνώσεις στους φοιτητές λόγω της επαγγελματικής εμπειρίας τους. Τα ειδικότερα προσόντα αυτών και τα σχετικά με την πρόσληψή τους θέματα καθορίζονται με τον Οργανισμό του κάθε ιδρύματος, η δε μηνιαία αποζημίωσή τους είναι ενιαία για όλα τα ιδρύματα και θα καθορισθεί με κοινή απόφαση των αρμόδιων Υπουργών.

Περαιτέρω προβλέπονται οι δυνατότητες πρόσκλησης σε κάθε σχολή επισκέπτες καθηγητές και η συμμετοχή των ομότιμων καθηγητών στη διδασκαλία των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών. Για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των Α.Ε.Ι. και των δημόσιων ερευνητικών φορέων θεσμοθετείται η δυνατότητα πρόσκλησης ερευνητών για την κάλυψη εκπαιδευτικών αναγκών του ιδρύματος καθώς και νέων μεταδιδακτορικών ερευνητών από την ημεδαπή ή την αλλοδαπή.

Με τις διατάξεις του άρθρου 17 καθορίζονται τα απολύτως απαραίτητα τυπικά προσόντα που πρέπει να έχει κάποιος για να καταλάβει θέση καθηγητή Α.Ε.Ι. όπως είναι το διδακτορικό δίπλωμα (εκτός ειδικών εξαιρέσεων που προβλέπονται στην παρ. 2) και η συνάφεια της διδακτορικής διατριβής ή του ερευνητικού έργου του υποψηφίου με το γνωστικό αντικείμενο της προς πλήρωση θέσης, οποιασδήποτε βαθμίδας. Τα υπόλοιπα ειδικά, τυπικά καθώς και ουσιαστικά, προσόντα για κάθε βαθμίδα και θέση αφήνεται να καθορισθούν από τους Οργανισμούς των ιδρυμάτων ανάλογα με τις δυνατότητες που παρέχουν τα γνωστικά αντικείμενα και οι ειδικότερες απαιτήσεις κάθε ιδρύματος για την κάθε βαθμίδα καθηγητή, ενισχύοντας έτσι αφ' ενός μεν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία κάθε Ιδρύματος, αφ' ετέρου δε το σκοπό πρόσληψης εξειδικευμένου προσωπικού και την παροχή καλύτερου επιπέδου γνώσεων στους φοιτητές.

Με το άρθρο 18 καθορίζεται ότι η εκλογή καθηγητή οποιασδήποτε βαθμίδας γίνεται σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που θέτει το παρόν σχέδιο νόμου και ο Οργανισμός του ιδρύματος, με ανοικτή διαδικασία μετά από προκήρυξη νέας θέσης που έμεινε για οποιοδήποτε λόγο κενή. Οι εξελίξεις από τη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή σε αυτή του αναπληρωτή καθηγητή και από του αναπληρωτή καθηγητή σε αυτή του καθηγητή γίνονται με ανοικτή διαδικασία.

Η εξέλιξη από τη βαθμίδα του επίκουρου, με θητεία, καθηγητή σε εκείνη του αναπληρωτή καθηγητή γίνεται με την πάροδο έξι ετών υπηρεσίας αυτού στο ίδρυμα. Αντίθετα, η εξέλιξη από τη βαθμίδα του αναπληρωτή καθηγητή που κατέχει μόνιμη θέση στη βαθμίδα του καθηγητή γίνεται, με τη συμπλήρωση τετραετούς υπηρεσίας αυτού στη θέση του αναπληρωτή.

Επίσης τίθενται δύο κωλύματα για τη συμμετοχή κάποιου ως υποψηφίου για την κατάληψη θέσης καθηγητή οποιασδήποτε βαθμίδας. Το πρώτο είναι να έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον έναν από τους τρεις κύκλους σπουδών εκτός του ιδρύματος στο οποίο θέτει υποψηφιότητα, εκτός εάν έχει υπηρετήσει για μια τριετία σε άλλο Α.Ε.Ι. ή ερευνητικό κέντρο της ημεδαπής ή της αλλοδαπής ή έχει ισόχρονη επαγγελματική δραστηριότητα εκτός του Α.Ε.Ι., και το δεύτερο είναι, στην περίπτωση που έχει λάβει το διδακτορικό του από το ίδρυμα που προκηρύσσει τη θέση να έχει μεσολάβει τριετία από το χρόνο λήψης του διδακτορικού μέχρι την εκλογή του ως καθηγητή στο ίδιο ίδρυμα. Οι διατάξεις αυτές αποσκοπούν στο να διασφαλίσουν ότι όλοι οι καθηγητές έχουν πλούσιες και διαφορετικές ακαδημαϊκές εμπειρίες σε διαφορετικά ιδρύματα και επιστημονικά περιβάλλοντα.

Με τη ρύθμιση του άρθρου 19 επιδιώκεται η διασφάλιση της αξιοκρατίας, της αντικειμενικότητας και αμεροληψίας κατά την επιλογή και εξέλιξη των καθηγητών των Α.Ε.Ι. Πράγματι, η σχετικά πρόσφατη διεύρυνση των εκλεκτορικών σωμάτων με τους αποκαλούμενους «εξωτερικούς» κριτές, έδειξε από τη μία μεριά πόσο χρήσιμο και αναγκαίο είναι να κρίνεται κανείς από επιστήμονες του ίδιου κλάδου και μάλιστα από κριτές με τους οποίους οι κρινόμενοι δε συνδέονται με ιεραρχικές εξαρτήσεις ή προσωπικές οφειλές, ούτε προσδοκούν εύνοια για τη μελλοντική ανέλιξή τους. Από την άλλη, έκανε φανερό πως μπορεί να ακυρωθεί μια καλή ιδέα από τεχνικά εμπόδια στα οποία σκοντάφτει, όπως είναι τα μεγάλα εκλεκτορικά σχήματα, οι χρονοβόρες τυπικές διαδικασίες, οι αποστάσεις και το κόστος της μετακίνησης, ο φόρτος εργασίας για τους εισηγητές, κ.λπ..

Με την παρούσα ρύθμιση επιδιώκεται αφ' ενός μεν η υπερπήδηση των υπαρχόντων εμποδίων της σύνθεσης και λειτουργίας των σημερινών εκλεκτορικών σωμάτων, αφ' ετέρου δε η προσπάθεια ακόμα μεγαλύτερης εξωστρέφειας των Α.Ε.Ι. με τη συμμετοχή στη διαδικασία επιλογής των καθηγητών, όπου τούτο είναι δυνατό, συναδέλφων τους από Α.Ε.Ι. του εξωτερικού. Σκοπός της ρύθμισης είναι η πρόβλεψη μιας απλής, διαφανούς και αντικειμενικής διαδικασίας, η οποία θα αναδείξει τους πλέον αξίους και ικανούς για την άσκηση του λειτουργήματος του καθηγητή Α.Ε.Ι..

Για το σκοπό αυτό, κάθε Α.Ε.Ι. συντάσσει δύο καταλόγους ανά γνωστικό πεδίο: έναν με τους μόνιμους καθηγητές του Α.Ε.Ι. (1ης και 2ης βαθμίδας) και έναν με εξωτερικά μέλη του ιδρύματος. Είναι προφανές ότι σε αντί-

θεση με τον κατάλογο εσωτερικών μελών, ο οποίος θα πρέπει να είναι εξαντλητικός και να περιλαμβάνει όλους ανεξαιρέτως τους μόνιμους καθηγητές του ιδρύματος για το κάθε γνωστικό πεδίο ξεχωριστά, κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατόν να συμβεί με τον κατάλογο των εξωτερικών μελών. Για τον κατάλογο αυτό, εναπόκειται στην κοσμητεία της σχολής να αποφασίσει από ποιους θα αποστελείται. Δεδομένου του διεθνούς χαρακτήρα κάθε επιστήμης, της εξωστρέφειας και της διεθνούς συνεργασίας των ιδρυμάτων κάθε Α.Ε.Ι. επιλέγει ως εξωτερικά μέλη καθηγητές από ιδρύματα της αλλοδαπής, με βάση τα δικά του ακαδημαϊκά κριτήρια. Γνώμονας για την επιλογή των καθηγητών που θα ενταχθούν στον κατάλογο των εξωτερικών μελών, δεν μπορεί παρά να είναι η αριστεία.

Σημειώνεται ότι, προκειμένου να υπάρχει διαφάνεια και αξιοπιστία, οι κατάλογοι θα συντάσσονται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Με την ίδια απόφαση της σύνταξης των καταλόγων θα γίνεται και ο προσδιορισμός των γνωστικών πεδίων. Τα μέλη που αποτελούν τους καταλόγους συνιστούν στοιχείο της ιδιαίτερης ακαδημαϊκής ταυτότητας του ιδρύματος, την οποία και ενισχύουν. Για το λόγο αυτό οι κατάλογοι θα δημοσιοποιούνται.

Τα μέλη της επιτροπής επιλογής ορίζονται με αιτιολογημένη απόφαση του κοσμήτορα από τους εν λόγω καταλόγους. Κριτήριο για την επιλογή αυτή, είναι το έργο του υποψηφίου (ίδιο ή, αν δεν υπάρχει, το πλέον συναφές). Προκειμένου να επιλέξει, ο κοσμήτορας διαβουλεύεται με μέλη της σχολής. Έτσι, εγκαταλείπεται η σημερινή επιλογή του τυχαίου της κλήρωσης, που οδηγούσε σε εκλεκτορικά σώματα με μέλη που δεν είχαν ίδιο γνωστικό αντικείμενο με αυτό της προς πλήρωση θέσης.

Οι επιτροπές επιλογής είναι επταμελείς. Τουλάχιστον τρία από τα μέλη της επιτροπής προέρχονται από τον κατάλογο των εξωτερικών καθηγητών. Η ακριβής σύνθεση των επιτροπών (δηλαδή, η δυνατότητα η επιτροπή να απαρτίζεται από πλειοψηφία εξωτερικών μελών), καθορίζεται στον Οργανισμό του ιδρύματος. Προβλέπεται, μάλιστα, η δυνατότητα διαφοροποίησης μεταξύ των σχολών του ίδιου ιδρύματος. Και τούτο ανάλογα με τη στρατηγική ανάπτυξης και φυσιογνωμίας μεταξύ των διαφόρων ιδρυμάτων και ανάλογα με τα χαρακτηριστικά των επί μέρους γνωστικών πεδίων.

Υπενθυμίζεται ότι η επιτροπή επιλογής που θα συγκροτηθεί βάσει της ως άνω απόφασης (ακόμα και αν σε αυτήν συμμετέχουν εξωτερικά μέλη) παραμένει όργανο ενταγμένο στην οργανωτική δομή του ιδρύματος, δεδομένου ότι τα εξωτερικά μέλη καθίστανται, μετά την επιλογή τους, όργανα του ιδρύματος (ΣτΕ 32/2009), η δε συμμετοχή εξωτερικών μελών, δεν αποκλείεται από την αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. Αντίθετα, ενισχύει τη συνεργασία και την επιστημονική επικοινωνία μεταξύ των Α.Ε.Ι. και την ενεργό και ισότιμη συμμετοχή των Ελληνικών ιδρυμάτων στο διεθνές επιστημονικό γίγνεσθαι. Εντέλει, προάγει τον διάλογο του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού του ιδρύματος που προάγει την επιστήμη και κατά συνέπεια και τα ίδια τα Α.Ε.Ι..

Τα μέλη της επιτροπής επιλογής αφού διαβουλευθούν, επιλέγουν με αιτιολογημένη γνώμη τον πλέον κατάλληλο για την κατάληψη της θέσης ή για την εξέλιξη. Δύναται, επίσης, να υποδείξουν και δεύτερο κατάλληλο για τη θέση, ο οποίος θα την καταλάβει στην περίπτωση που ο πρώτος για οποιονδήποτε λόγο αρνηθεί. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η γρήγορη πλήρωση της θέσης με

κατάλληλο προσωπικό και η κάλυψη των αναγκών του ιδρύματος, με οικονομία χρόνου.

Τέλος, ο κοσμήτορας θα διαβιβάσει την απόφαση στον πρύτανη για τον έλεγχο νομιμότητας και το διορισμό του υποψηφίου που έχει επιλεγεί. Η ειδικότερη διαδικασία και ο τρόπος αξιολόγησης της διδακτικής ικανότητας των υποψηφίων θα καθορισθεί από το κάθε Ίδρυμα.

Τέλος, για πρώτη φορά η οργάνωση, παρακολούθηση και δημοσιοποίηση των διαδικασιών εκλογής και εξέλιξης των καθηγητών των ιδρυμάτων, καθώς και η υποβολή υποψηφιοτήτων θα γίνονται υποχρεωτικά μέσω ηλεκτρονικού συστήματος ολοκληρωμένης διαχείρισης, μέσω του οποίου κάθε ίδρυμα καταρτίζει και τηρεί τα μητρώα εσωτερικών και εξωτερικών κριτών. Με τον τρόπο αυτό τίθεται στη διάθεση του συνόλου των καθηγητών των Α.Ε.Ι., αλλά και των υποψηφίων, μία νέα ολοκληρωμένη ηλεκτρονική υπηρεσία, που θα διευκολύνει και θα επιταχύνει τις διαδικασίες εκλογής και εξέλιξης. Στόχος, επίσης, της ρύθμισης είναι η ενίσχυση της διαφάνειας και της αξιοκρατίας, καθώς και η εμπορεία της συνολικής διαδικασίας εκλογής-ανάδειξης του εκπαιδευτικού προσωπικού μέσω της διασάφησης όλων των παραγόντων που οδηγούν στην επιλογή του διδακτικού προσωπικού. Επίσης, η τυποποίηση των μεθόδων εισαγωγής των προσόντων των υποψηφίων επιτρέπει την ευκολότερη αντιπαραβολή και κρίση τους, ενώ υπολογίζεται ότι θα μειωθούν οι δαπάνες τόσο για τα Α.Ε.Ι. όσο και για τους υποψηφίους, οι οποίοι μέχρι σήμερα για κάθε κρίση τους αναγκάζονταν να διανείμουν σε όλα τα μέλη του εκλεκτορικού το σύνολο του συγγραφικού τους έργου σε έντυπη μορφή.

Με το άρθρο 20 ρυθμίζεται διαδικασία διορισμού εκείνων οι οποίοι εξελέγησαν σε θέση διδακτικού προσωπικού των Α.Ε.Ι..

Με το άρθρο 21, δημιουργείται ουσιαστική ρήξη με το παρελθόν που ήθελε τους καθηγητές να μην αξιολογούνται και να μη λογοδοτούν, παρά μόνο σε περίπτωση εξέλιξης σε ανώτερη βαθμίδα. Στόχος της ρύθμισης είναι η εμπέδωση ενός ισχυρού καθημερινού πολιτισμού ποιότητας στη λειτουργία των Α.Ε.Ι., με την αναγνώριση και την επιβράβευση των καλύτερων. Η ιδιαίτερη ικανότητα και η διάκριση δεν μπορεί παρά να επιβραβεύονται σε ένα θεσμικό κατεξοχήν συνδεδεμένο με την καλλιέργεια των ικανοτήτων και της αριστείας.

Με την προτεινόμενη ρύθμιση οι μόνιμοι καθηγητές (καθηγητές και αναπληρωτές καθηγητές) αξιολογούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα (ανά πέντε έτη). Προκειμένου να αναδειχθούν πραγματικά όσοι επέδειξαν ξεχωριστό έργο, που τους έκανε να διακριθούν και που προέβλεπε το ίδιο το Α.Ε.Ι. στο οποίο αυτοί ανήκουν, οι επιτροπές αξιολόγησης αποτελούνται από καθηγητές πρώτης βαθμίδας άλλων Α.Ε.Ι. (πανεπιστημίων ή Τ.Ε.Ι. αντίστοιχα), του εσωτερικού ή του εξωτερικού, με διεθνώς αναγνωρισμένο έργο, συναφές με το έργο των αξιολογούμενων, και οι οποίοι επιλέγονται από τον κατάλογο εξωτερικών κριτών.

Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης κοινοποιούνται στον αξιολογούμενο και στον οικείο κοσμήτορα. Σε εξαιρετική περίπτωση ενός καθηγητή που διακρίθηκε ιδιαίτερα (λόγω π.χ. ενός σημαντικού επιστημονικού επιτεύγματος, μιας διεθνούς διάκρισης ή συγγραφής ενός βιβλίου που έτυχε ιδιαίτερα θετικών κριτικών) είναι δυνατή η επιβράβευση του αξιολογούμενου. Η επιβράβευση συναρτάται με το εκπαιδευτικό έργο και τις ανάγκες του α-

ξιολογούμενου (π.χ. χρηματικό βραβείο προκειμένου να συμμετέχει σε διεθνή συνέδρια ή για την ενίσχυση των υποδομών του εργαστηρίου στο οποίο προΐσταται ή συμμετέχει με σύγχρονα μηχανήματα, η χορήγηση υποτροφιών σε υποψήφιους διδάκτορες τους οποίους επιβλέπει, κ.λπ.).

Σε περίπτωση, όμως, που κάποιος μόνιμος καθηγητής τύχει εξαιρετικά αρνητικής αξιολόγησης (όταν λ.χ. δεν έχει να επιδείξει κανένα απολύτως συγγραφικό ή ερευνητικό έργο), τότε ο νόμος δίνει δύο δυνατότητες στην οικεία κοσμητεία (το ανώτατο, δηλαδή, συλλογικό-εκπαιδευτικό όργανο της σχολής): πρώτον, να μην επιτρέψει τη συμμετοχή του σε επιτροπές επιλογής ή εξέλιξης άλλων καθηγητών. Δεύτερον, να μην επιτρέψει τη διδασκαλία σε μεταπτυχιακά προγράμματα, την επίβλεψη και εξέταση διδακτορικών διατριβών. Η σχετική απόφαση της κοσμητείας θα αφορά το χρονικό διάστημα μετά την αξιολόγηση του καθηγητή. Στις περιπτώσεις αυτές η διαδικασία αξιολόγησης επαναλαμβάνεται το αργότερο σε τρία (3) χρόνια, εκτός αν ο καθηγητής ζητήσει να αξιολογηθεί νωρίτερα.

Δεδομένης της διαφορετικής φυσιογνωμίας και των αναγκών των ιδρυμάτων, ο νόμος δεν καθορίζει ο ίδιος τις διαβαθμίσεις της αξιολόγησης. Δεν προβλέπει, δηλαδή, ποια είναι εξαιρετικά θετική αξιολόγηση, ποια απλώς καλή ή μέτρια και ποια είναι εξαιρετικά αρνητική. Η πρόβλεψη αυτή, καθώς και κάθε άλλη ειδικότερη λεπτομέρεια εναπόκειται στα ίδια τα Α.Ε.Ι. και στους Οργανισμούς τους να το ορίσουν.

Με το άρθρο 22 δίδεται εξουσιοδότηση να ρυθμιστεί με τον Οργανισμό κάθε ιδρύματος η δυνατότητα και τα κριτήρια καταβολής πρόσθετων παροχών σε μόνιμους καθηγητές του ιδρύματος που διακρίνονται για τις εκπαιδευτικές ή ερευνητικές τους επιδόσεις καθώς και ο καθορισμός των παροχών αυτών. Επίσης, μπορεί να προβλέπονται από τον Οργανισμό πρόσθετες παροχές για νεοδιοριζόμενους καθηγητές ή για την προσέλκυση καθηγητών από Α.Ε.Ι. της αλλοδαπής. Όλες οι πρόσθετες παροχές του άρθρου αυτού θα καταβάλλονται από ίδιους πόρους του ιδρύματος. Σκοπός της παρούσας διάταξης είναι να τονώσει την εκπαιδευτική και ερευνητική πρωτοβουλία των καθηγητών και να επιβραβεύσει την προσπάθεια αυτή.

Το άρθρο 23 ρυθμίζει τις σχέσεις απασχόλησης των καθηγητών στα Α.Ε.Ι. Διατηρεί και εξορθολογίζει το υφιστάμενο καθεστώς των δύο κατηγοριών απασχόλησης και διασφαλίζει ότι οι εξειδικευμένες γνώσεις των καθηγητών και τα αποτελέσματα της επιστημονικής τους έρευνας διαχέονται και εκτός των Α.Ε.Ι. και αξιοποιούνται από την ευρύτερη κοινωνία και οικονομία. Η δυνατότητα των καθηγητών για άσκηση επαγγελματικών δραστηριοτήτων εκτός του Α.Ε.Ι. έχει ως αποτέλεσμα την αμφίδρομη επικοινωνία και μεταφορά γνώσης μεταξύ των Α.Ε.Ι. και του ευρύτερου εξωτερικού περιβάλλοντος.

Στο άρθρο 24 καθορίζονται οι περιπτώσεις ιδιοτήτων ασυμβίβαστων με την ιδιότητα του καθηγητή Α.Ε.Ι. Ειδικότερα, απαγορεύεται η απασχόλησή τους με οποιαδήποτε ιδιότητα σε φορέα παροχής εκπαιδευτικών ή ερευνητικών υπηρεσιών μη υπαγόμενων στο δημόσιο τομέα, η ίδρυση ή συμμετοχή τους σε εταιρείες, κοινοπραξίες κ.λπ. στις οποίες ανατίθενται μελέτες, έργα, προμήθεια υλικών παροχή υπηρεσιών από το Α.Ε.Ι. στο οποίο κατέχουν τη θέση ή από άλλο Α.Ε.Ι. ή από τα εποπτευόμενα από αυτό νομικά πρόσωπα, η κατοχή άλλης, πλην του δι-

καστικού λειτουργού, μόνιμης οργανικής θέσης στον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Με τις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου αυτού καθορίζεται σε ποιες περιπτώσεις ανάληψης καθηκόντων σε κυβερνητική θέση αιρετού εκπροσώπου στη Βουλή κ.λπ. ή σε ειδικές θέσεις δημόσιων λειτουργών οι καθηγητές θα τεθούν σε αναστολή των καθηκόντων τους στο Α.Ε.Ι., όπως καθορίζεται και με το προϊσχύον νομοθετικό καθεστώς. Το νέο στοιχείο στον παρόντα νόμο είναι ότι τίθεται ο χρονικός περιορισμός των οκτώ, το μέγιστο, ετών κατά τα οποία μπορεί ο καθηγητής να τελεί σε αναστολή των καθηκόντων του στο Α.Ε.Ι. Του περιορισμού αυτού εξαιρούνται οι υπαγόμενοι στο άρθρο 56 του Συντάγματος. Στην παράγραφο 5 προβλέπεται ότι είναι δυνατόν το Α.Ε.Ι. να χρησιμοποιήσει τις αποδοχές που δεν λαμβάνουν όσοι τελούν σε άδεια άνευ αποδοχών ή σε αναστολή καθηκόντων, για να καλύψει τις εκπαιδευτικές ανάγκες του αμείβοντας επισκέπτες καθηγητές που θα προσκαλέσει.

Με το άρθρο 25 ορίζεται ότι οι αποδοχές των καθηγητών των ιδρυμάτων πρέπει να είναι ανάλογες του λειτουργήματος που αυτοί επιτελούν και του τόπου απασχόλησής τους στο ίδρυμα και δίδεται εξουσιοδότηση για καθορισμό με κοινή υπουργική απόφαση αναλυτικά των αποδοχών των καθηγητών όλων των βαθμίδων, των πρυτάνεων και των αναπληρωτών τους.

Με το άρθρο 26 του νομοσχεδίου δίνεται για πρώτη φορά η δυνατότητα σε καθηγητές Έλληνες ή αλλοδαπούς του εξωτερικού, που έχουν διεθνή αναγνώριση στο αντικείμενο που διδάσκουν, να εκλεγούν σε θέσεις καθηγητών ενός Α.Ε.Ι. σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού, για θητεία πέντε ετών που μπορεί και να ανανεωθεί. Μετά την εκλογή τους στο Ελληνικό Α.Ε.Ι. δεν υποχρεούνται να παραιτηθούν από τη θέση του καθηγητή στο εξωτερικό αλλά μπορούν να διατηρούν και τις δύο θέσεις παράλληλα αρκεί να απασχολούνται στο ελληνικό ίδρυμα με πλήρη καθήκοντα από τρεις έως έξι μήνες το χρόνο λαμβάνοντας αμοιβή μόνο για το χρονικό διάστημα της απασχόλησής τους. Την ίδια δυνατότητα έχουν και οι καθηγητές των ελληνικών ιδρυμάτων του νόμου αυτού για όσο διάστημα επιτρέπουν τα ξένα Α.Ε.Ι., χωρίς να χάνουν την οργανική τους θέση στο Α.Ε.Ι. του εσωτερικού, όπου έχουν διορισθεί, αρκεί να ασκούν πλήρη καθήκοντα στο ελληνικό ίδρυμα για ένα εξάμηνο και να λαμβάνουν την αμοιβή τους μόνο για το εξάμηνο που ασκούν καθήκοντα στο ελληνικό Α.Ε.Ι. Και οι δύο παραπάνω κατηγορίες καθηγητών, δεν έχουν δικαίωμα συμμετοχής στα όργανα διοίκησης αφού κατά νόμο δεν απασχολούνται στο ίδρυμα καθ' όλη τη διάρκεια των ακαδημαϊκών ετών της θητείας τους.

Με το άρθρο 27 καθορίζονται από το νόμο ενιαία για όλα τα ιδρύματα οι επιστημονικές άδειες, οι άδειες άνευ αποδοχών και οι άδειες για την κατοχύρωση διπλώματος ευρεσιτεχνίας στους μόνιμους καθηγητές όλων των βαθμίδων του ιδρύματος.

Ειδικότερα, με τις διατάξεις των παραγράφων 1-4 οι παραπάνω καθηγητές κατοχυρώνουν δικαίωμα επιστημονικής άδειας με πλήρεις αποδοχές έξι ή δώδεκα μηνών για κάθε τρία ή έξι χρόνια υπηρεσίας τους στο ίδρυμα, αντίστοιχα. Η άδεια δίδεται στον αιτούντα μόνο εφόσον υπάρχει απόφαση της κοσμητείας στην οποία θα αναφέρεται ο τρόπος κάλυψης των εκπαιδευτικών αναγκών του ιδρύματος που θα δημιουργηθούν από την απουσία του αιτούντος. Στο λαβόντα την επιστημονική ά-

δεια καταβάλλονται πλήρεις οι αποδοχές του από το ίδρυμα και στην περίπτωση που κατά τη διάρκειά της ο καθηγητής βρίσκεται στην αλλοδαπή και δεν συνεργάζεται επί αμοιβή με Α.Ε.Ι. του εξωτερικού, οι αποδοχές του από τη θέση του στο ελληνικό Α.Ε.Ι. προσυξάνονται κατά 80%. Τέλος, δημιουργείται στο λαβόντα την επιστημονική άδεια η υποχρέωση υπηρεσίας του στο Α.Ε.Ι. για τέσσερα χρόνια μετά τη λήξη αυτής.

Με τις παραγράφους 5 και 6 καθορίζονται οι όροι χορήγησης άδειας χωρίς αποδοχές σε καθηγητές οποιασδήποτε βαθμίδας, ο συνολικός χρόνος διάρκειας αυτής που δε μπορεί να υπερβαίνει τα τρία έτη και οι όροι λήξης αυτής. Για πρώτη φορά προβλέπεται το δικαίωμα χορήγησης, πλην της επιστημονικής, και άδειας για κατοχύρωση διπλώματος ευρεσιτεχνίας, δηλαδή άδειας για την προετοιμασία της κατάθεσης φακέλου για την κατοχύρωση του ανωτέρω διπλώματος καθώς και οι όροι χορήγησης αυτής.

Με το άρθρο 28 καθορίζονται τα απολύτως απαραίτητα τυπικά προσόντα που πρέπει να έχει ο γραμματέας του ιδρύματος που προΐσταται του διοικητικού του προσωπικού. Ο υποψήφιος θα πρέπει να είναι πρόσωπο εγνωσμένου κύρους, πτυχιούχος Α.Ε.Ι., με πολύ καλή γνώση τουλάχιστον μίας ξένης γλώσσας και αυξημένη διοικητική εμπειρία. Η θητεία του γραμματέα είναι τετραετής, δυνάμει να ανανεωθεί για μία ακόμα τετραετία από το Συμβούλιο του ιδρύματος, ύστερα από σχετική εισήγηση του πρύτανη. Η προκήρυξη της θέσης του γραμματέα γίνεται από τον πρύτανη και ο διορισμός του με πράξη του πρύτανη που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Τα μέλη του διοικητικού προσωπικού ασκούν τη διοικητική και γραμματειακή υποστήριξη όλων των υπηρεσιών του ιδρύματος, όπως αυτές καθορίζονται στον Οργανισμό του κάθε ιδρύματος και επιλέγονται σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2190/1994, όπως εκάστοτε ισχύει και υπάγονται στον Υπαλληλικό Κώδικα. Ο διορισμός του διοικητικού προσωπικού γίνεται με πράξη του πρύτανη.

Στο άρθρο 29 καθορίζονται οι ειδικές κατηγορίες διδακτικού και εργαστηριακού προσωπικού του ιδρύματος. Το Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό (Ε.Ε.Π.) έχει ως τυπικά προσόντα διορισμού την κατοχή πτυχίου Πανεπιστημίου ή ΤΕΙ, σχετικού με το γνωστικό αντικείμενο της θέσης και συναφούς διδακτορικού διπλώματος, και επιτελεί ειδικό εκπαιδευτικό - διδακτικό έργο στα Α.Ε.Ι. Στα μέλη της κατηγορίας αυτής μπορεί να ανατίθεται αυτοδύναμο διδακτικό έργο. Στην κατηγορία αυτή ανήκει το εκπαιδευτικό προσωπικό που διδάσκει ξένες γλώσσες ή την ελληνική ως ξένη, φυσική αγωγή, σχέδιο, καθώς και καλές και εφαρμοσμένες τέχνες. Οι θέσεις του προσωπικού αυτού ανήκουν στο ίδρυμα και κατανέμονται από τον πρύτανη στις σχολές ύστερα από εισήγηση του ή των κοσμητόρων.

Τα τυπικά προσόντα για το διορισμό σε θέσεις της κατηγορίας Εργαστηριακού Διδακτικού Προσωπικού (Ε.ΔΙ.Π.) είναι πτυχίο Πανεπιστημίου ή Τ.Ε.Ι., σχετικό με το γνωστικό αντικείμενο της θέσης και συναφής μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών. Τα μέλη της κατηγορίας του προσωπικού αυτού επιτελούν εργαστηριακό-εφαρμοσμένο διδακτικό έργο στα Α.Ε.Ι., το οποίο συνίσταται κατά κύριο λόγο στη διεξαγωγή εργαστηριακών και κλινικών ασκήσεων, καθώς επίσης και στη διεξαγωγή πρακτικών ασκήσεων στα πεδία εφαρμογής των οικείων επιστημών. Οι θέσεις του προσωπικού αυτού ανήκουν στο ίδρυμα και κατανέμονται από τον πρύτανη στις σχολές ύστερα από εισήγηση του ή των κοσμητόρων.

Τα μέλη του Ειδικού Τεχνικού Εργαστηριακού Προσωπικού (Ε.Τ.Ε.Π.) παρέχουν έργο υποδομής στην εν γένει λειτουργία των Α.Ε.Ι., προσφέροντας εξειδικευμένες τεχνικές εργαστηριακές υπηρεσίες για την αρτιότερη εκτέλεση του εκπαιδευτικού, ερευνητικού και εφαρμοσμένου έργου τους. Και αυτές οι θέσεις του προσωπικού ανήκουν στο ίδρυμα και κατανέμονται από τον πρύτανη στις σχολές μετά από εισήγηση του ή των κοσμητόρων.

Τα τυπικά προσόντα για το διορισμό σε θέσεις Ε.Τ.Ε.Π., ανάλογα με τη θέση που προκηρύσσεται, είναι πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (κλάδου ΠΕ ή ΤΕ), σχετικό με την προς προκήρυξη θέση. Τα ειδικότερα προσόντα καθορίζονται με την προκήρυξη της θέσης.

Ο διορισμός σε θέσεις Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Ε.Π.), Εργαστηριακού Διδακτικού Προσωπικού (Ε.ΔΙ.Π.) και Ειδικού Τεχνικού Προσωπικού (Ε.Τ.Ε.Π.) γίνεται, κατά παρέκκλιση των κείμενων διατάξεων, με προκήρυξη των θέσεων και επιλογή των υποψηφίων από τριμελή επιτροπή αποτελούμενη από δύο καθηγητές και ένα μέλος της αντίστοιχης κατηγορίας προσωπικού, κατά περίπτωση, της ειδικότητας που απαιτείται για την προκηρυχθείσα θέση. Οι όροι και οι προϋποθέσεις για την προκήρυξη των θέσεων αυτών, καθώς και η διαδικασία επιλογής του ανωτέρω προσωπικού, ρυθμίζονται από τον Οργανισμό του ιδρύματος.

Ο διορισμός σε θέσεις προσωπικού των ανωτέρω κατηγοριών γίνεται με πράξη του πρύτανη. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Οικονομικών και Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων καθορίζονται η βαθμολογική και μισθολογική κατάσταση και εξέλιξη των μελών Ε.Ε.Π., Ε.ΔΙ.Π. και Ε.Τ.Ε.Π. και ρυθμίζονται τα σχετικά με τη μονιμοποίηση και τη χορήγηση εκπαιδευτικών αδειών.

Το άρθρο 30 ρυθμίζει την οργάνωση των σπουδών σε τρεις κύκλους καθώς και τις πιστωτικές μονάδες (π.μ.) κάθε κύκλου, σύμφωνα με τις κοινές αρχές και κατευθύνσεις του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης. Η σύγκλιση της διάρθρωσης των σπουδών στην Ελλάδα με εκείνη του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης διασφαλίζει την αναγνώριση των σπουδών στα ελληνικά Α.Ε.Ι. και διευκολύνει την ευρωπαϊκή κινητικότητα φοιτητών, κατά τη διάρκεια των σπουδών, καθώς και τη συνέχιση των σπουδών σε επόμενο κύκλο ή την επαγγελματική ένταξη των αποφοίτων. Δεδομένου ότι την ευρωπαϊκή διάρθρωση των σπουδών σε 3 κύκλους ακολουθούν, πλέον και οι χώρες της Ασίας, της Ωκεανίας, της Αφρικής αλλά και της Αμερικής, με τη σύγκλιση αυτή διασφαλίζεται η διευκόλυνση της αναγνώρισης των σπουδών στα ελληνικά Α.Ε.Ι. σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ αποτρέπεται ο κίνδυνος της εθνικής απομόνωσης των ελληνικών Α.Ε.Ι.

Στην παρ. 2 προβλέπεται, για τη διασφάλιση της ισότητας στην αναγνώριση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων ίδιων ή ομοειδών σχολών ή/και επιστημών, η έκδοση προεδρικού διατάγματος. Για την περαιτέρω διευρύνση των εκπαιδευτικών επιλογών των φοιτητών, τη βελτίωση των επαγγελματικών τους προοπτικών, τον περιορισμό του αριθμού των φοιτητών που εγκαταλείπουν τις σπουδές τους, ιδιαίτερα στα ιδρύματα του τεχνολογικού τομέα, και τη βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου, των γνώσεων, των ικανοτήτων και των δεξιο-

τήτων του ανθρώπινου δυναμικού, δίνεται η δυνατότητα στα Α.Ε.Ι να οργανώνουν και ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα συντομότερης διάρκειας που αντιστοιχούν κατά μέγιστο σε 120 π.μ. Επίσης, με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας των Α.Ε.Ι. και την ενίσχυση της έρευνας με την παρ. 4 θεσμοθετείται η οργάνωση ειδικών προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής.

Προκειμένου να διασφαλισθεί η ποικιλομορφία της ακαδημαϊκής διδασκαλίας, το άρθρο 31 ορίζει περισσότερους τρόπους με τους οποίους αυτή μπορεί να διεξαχθεί.

Το άρθρο 32 ορίζει τα συστατικά στοιχεία και το απαραίτητο περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών που οργανώνουν τα Α.Ε.Ι., σύμφωνα και με τις αρχές του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων Διά Βίου Μάθησης και του Πλαισίου Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, ώστε να διασφαλίζεται η διαφάνεια της διαδικασίας μάθησης και να διευκολύνεται η αναγνώριση των τίτλων σπουδών των Ελληνικών ιδρυμάτων σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Με την παρ. 2 ορίζονται τα όργανα και η διαδικασία κατάρτισης του προγράμματος σπουδών, έτσι ώστε να διασφαλισθεί η ακαδημαϊκή ανεξαρτησία των ιδρυμάτων. Με την παρ. 3 θεσπίζεται η δυνατότητα αναγνώρισης μαθημάτων και των αντίστοιχων ακαδημαϊκών μονάδων μεταξύ διαφορετικών ιδρυμάτων και παρέχεται η δυνατότητα στα ιδρύματα να οργανώσουν τις συνεργασίες τους αυτές με σταθερό τρόπο, καταρτίζοντας μεταξύ τους ειδικά πρωτόκολλα που μπορούν να συμπεριλάβουν και αμοιβαίες ανταλλαγές φοιτητών, κατά τα πρότυπα των ευρωπαϊκών προγραμμάτων συνεργασίας και κινητικότητας μεταξύ των Α.Ε.Ι.

Περαιτέρω, διευρύνεται η δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών σχολών του ίδιου ή διαφορετικών ιδρυμάτων, πολλαπλασιάζονται οι εκπαιδευτικές επιλογές των φοιτητών κάθε προγράμματος σπουδών, επιχειρείται να διασφαλισθεί η γλωσσομάθεια των φοιτητών και η δυνατότητα πρόσβασής τους σε ξενόγλωσσες επιστημονικές πηγές, ευρύτερα δε η απόκτηση των γλωσσικών δεξιοτήτων που απαιτούν οι σύγχρονες και διεθνοποιημένες αγορές εργασίας. Για τη διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών, και με σκοπό τη σύνδεση των Α.Ε.Ι. με την αγορά εργασίας, με το άρθρο αυτό ορίζεται ότι το πρόγραμμα σπουδών υπόκειται στη διαδικασία πιστοποίησης του παρόντος σχεδίου νόμου, η τήρηση της οποίας αποτελεί προϋπόθεση της υλοποίησής του από την οικεία συνέλευση.

Με τις διατάξεις του άρθρου 33 ρυθμίζεται η χρονική διάρκεια των σπουδών και η διαδικασία εξέτασής τους με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία των Α.Ε.Ι. και τη βελτίωση των σπουδών.

Με την παρ. 1 ορίζεται η διάρθρωση, η έναρξη και το τέλος του ακαδημαϊκού έτους, με την παρ. 3 ορίζεται η ελάχιστη διάρκεια κάθε εξαμήνου προκειμένου να καλυφθούν οι διδακτικές ανάγκες καθώς και για να διεξαχθούν οι απαραίτητες εξετάσεις, ενώ περαιτέρω τίθενται οι όροι και διαγράφεται η διαδικασία της, κατ' εξαίρεση, προβλεπόμενης παράτασης της διάρκειας του εξαμήνου και διαγράφεται η διαδικασία της επίσης κατ' εξαίρεση προβλεπόμενης διακοπής του εκπαιδευτικού έργου και της εν γένει λειτουργίας του ιδρύματος.

Ακόμη ορίζονται οι συνέπειες που επέρχονται αν ο αριθμός των ωρών διδασκαλίας που πραγματοποιήθηκαν

κατά τη διάρκεια ενός εξαμήνου σε ένα μάθημα υπολείπεται των αναγκαίων εκπαιδευτικών μέτρων.

Με τον παρόν άρθρο θεσπίζεται η υποχρέωση των φοιτητών να εγγράφονται στην αρχή κάθε εξαμήνου και να δηλώνουν τα μαθήματα που επιλέγουν, υποχρέωση η μη τήρηση της οποίας για δυο συνεχόμενα εξάμηνα οδηγεί στην αυτοδίκαιη διαγραφή τους από τη σχολή. Επίσης παρέχεται στους εργαζόμενους φοιτητές, με σκοπό τη διευκόλυνσή τους με παράλληλη διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών τους, το δικαίωμα να ζητούν να εγγράφονται ως φοιτητές μερικής φοίτησης και ορίζονται οι προϋποθέσεις προς αυτό. Με την παρ. 4 ορίζεται η δυνατότητα διακοπής της φοίτησης, ύστερα από την υποβολή σχετικής αίτησης, και ανατίθεται στους Οργανισμούς των ιδρυμάτων να ρυθμίσουν τον τρόπο εφαρμογής.

Εξάλλου ορίζεται η ελάχιστη διάρκεια κάθε εξαμήνου σε 13 πλήρεις εβδομάδες διδασκαλίας, οι περιπτώσεις και η διαδικασία εξαιρέσεων και ο ελάχιστος αριθμός ωρών διδασκαλίας κάθε μαθήματος. Με την παρ. 8 ορίζονται τα μαθήματα των εξαμήνων (χειμερινού ή εαρινού) στα οποία μπορεί να εξεταστεί ένας φοιτητής σε κάθε μία από τις τρεις εξεταστικές περιόδους. Με την παρ. 9 ορίζεται ο αρμόδιος να καθορίζει τον τρόπο εξέτασης και να προβαίνει σε βαθμολόγηση της επίδοσης του φοιτητή. Με την παρ. 10 παρέχεται, με σκοπό την εξασφάλιση της μεγαλύτερης δυνατής αμεροληψίας, στο φοιτητή που έχει αποτύχει πάνω από τρεις φορές σε ένα μάθημα το δικαίωμα να ζητήσει την εξέτασή του από ειδική επιτροπή που ορίζεται από τον κοσμήτορα. Με την παρ. 11 προσδιορίζεται η ανώτατη διάρκεια σπουδών των φοιτητών καθώς και των φοιτητών μερικής φοίτησης και ανατίθεται στους Οργανισμούς των ιδρυμάτων να καθορίσουν τους όρους συνέχισης πέραν της διάρκειας αυτής. Επίσης, προβλέπεται η δυνατότητα καθορισμού της οικονομικής συμμετοχής αλλοδαπών φοιτητών που προέρχονται από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με τις παρ. 12 και 13 ορίζονται οι προϋποθέσεις ολοκλήρωσης των σπουδών και λήψης του πτυχίου, με τη δε παρ. 14 καθορίζεται ο τρόπος υπολογισμού του βαθμού του πτυχίου.

Με το άρθρο 34 προβλέπονται οι κανονιστικές πράξεις για τις προπτυχιακές σπουδές. Με γνώμονα την αρχή του πλήρους αυτοδιοίκητου των Α.Ε.Ι. και με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία των ιδρυμάτων, τα τελευταία εκδίδουν κανονισμό προπτυχιακών σπουδών, ο οποίος αποτελεί μέρος του εσωτερικού κανονισμού τους.

Με το άρθρο 35 προβλέπονται οι σύμβουλοι σπουδών. Με σκοπό τη σφαιρική στήριξη των φοιτητών μπορεί να ανατίθενται καθήκοντα συμβούλου σπουδών σε καθηγητές σύμφωνα με τον Εσωτερικό Κανονισμό κάθε ιδρύματος.

Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 36, τα ιδρύματα αναλαμβάνουν την υποχρέωση να λαμβάνουν ειδικά μέτρα με σκοπό τη διευκόλυνση των σπουδών των εργαζόμενων φοιτητών. Με την παρ. 2 ρυθμίζονται θέματα φοιτητών που διακινούνται μεταξύ ελληνικών και ομοταγών αλλοδαπών Α.Ε.Ι. στο πλαίσιο εγκεκριμένων προγραμμάτων συνεργασίας με σκοπό την ενίσχυση των δεσμών μεταξύ ιδρυμάτων και τη διεύρυνση των οριζόντων των φοιτητών.

Με το άρθρο 37 ρυθμίζονται θέματα σχετικά με τα συγγράμματα και τον τρόπο διανομής τους. Το καθήκον εκσυγχρονισμού των μεθόδων παραγωγής και του τρό-

που διάθεση της επιστημονικής και εκπαιδευτικής γνώσης στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης αποτελεί το θεμελιώδη παράγοντα επίτευξης υψηλού επιπέδου διδασκαλίας. Επιπλέον, οι κρατούσες δημοσιονομικές συνθήκες και η ανάγκη μείωσης των δαπανών επιβάλλουν τον εξορθολογισμό και τη βελτιστοποίηση της κατανομής των διαθέσιμων πόρων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Με σκοπό την ενίσχυση της ποιότητας των σπουδών και την προαγωγή της κριτικής ικανότητας των φοιτητών μεταρρυθμίζεται η διανομή των διδακτικών συγγραμμάτων και διαμορφώνεται ένα σύγχρονο σύστημα πρόσβασης των φοιτητών στα διδακτικά συγγράμματα. Στην παρ. 1 θεσπίζονται οι διαδικαστικοί και ουσιαστικοί όροι υπό τους οποίους βιβλία, σημειώσεις ή ηλεκτρονικά βιβλία θεωρούνται συγγράμματα, ενώ με την παρ. 2 προβλέπεται η ενίσχυση των βιβλιοθηκών των ιδρυμάτων έτσι ώστε να καλύπτονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες των ιδρυμάτων και να διασφαλισθεί η συνταγματική επιταγή για παροχή δωρεάν παιδείας. Με την παρ. 3 ρυθμίζεται ο τρόπος κοστολόγησης των διδακτικών συγγραμμάτων, ενώ με την παρ. 4 θεσπίζεται η υποχρέωση ανάρτησης στο διαδίκτυο των παραδόσεων των μαθημάτων και με την παρ. 5 ορίζεται ότι κάθε διδάσκων οφείλει να διανείμει αναλυτικό πρόγραμμα μελέτης και διδασκαλίας.

Με το άρθρο 38 ρυθμίζονται τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών. Με σκοπό την ενίσχυση της ποιότητας των σπουδών και της έρευνας τίθενται ουσιαστικοί όροι και διαγράφεται η διαδικασία κατάρτισης των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών, τα οποία επιπλέον υπόκεινται σε πιστοποίηση, προκειμένου να συνδεθούν τα Α.Ε.Ι. με την αγορά εργασίας.

Με την παρ. 1 τίθενται οι σκοποί και διαγράφονται ουσιαστικοί όροι τους οποίους πρέπει να πληρούν τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών. Με την παρ. 2 προσδιορίζεται αναλυτικά το περιεχόμενο των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών, ενώ με την παρ. 3 ορίζεται η διαδικασία κατάρτισής τους. Σύμφωνα με την παρ. 4 είναι δυνατή η κατάρτιση προγράμματος συνεργασίας μεταξύ δύο ιδρυμάτων, το οποίο να προβλέπει τη διδασκαλία μαθημάτων που παρέχονται από μία σχολή του ενός ιδρύματος στο πλαίσιο ενός μεταπτυχιακού προγράμματος μίας σχολής του άλλου ιδρύματος.

Με το άρθρο 39 ρυθμίζονται τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών. Με σκοπό την ενίσχυση της ποιότητας των σπουδών και της έρευνας τίθενται ουσιαστικοί όροι και διαγράφεται η διαδικασία κατάρτισης των προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών, τα οποία επιπλέον υπόκεινται σε πιστοποίηση, προκειμένου να συνδεθούν τα Α.Ε.Ι. με την αγορά εργασίας.

Με την παρ. 2 προσδιορίζεται αναλυτικά το περιεχόμενο των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών, ενώ με την παράγραφο 3 ορίζεται η διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί για την κατάρτιση, οργάνωση και αναθεώρησή τους. Στην παράγραφο 4 προβλέπεται ότι ο Οργανισμός ορίζει τις ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν για την παρακολούθηση προγράμματος διδακτορικών σπουδών. Στην παράγραφο 5 ορίζονται οι ουσιαστικές και τυπικές προϋποθέσεις της συγκρότησης της αρμόδιας -για την επίβλεψη και καθοδήγηση του υποψήφιου διδάκτορα- επιτροπής, στη δε παράγραφο 6 οι ουσιαστικές και τυπικές προϋποθέσεις τις οποίες πρέπει να πληρούν οι αρμόδιοι -για την αξιολόγηση και κρίση της διατριβής- καθηγητές, από τους οποίους ο ένας επιλέγεται από τα μητρώα του άρθρου 19

με σκοπό την ενίσχυση της ποιότητας των Α.Ε.Ι.

Το άρθρο 40 κατοχυρώνει τη δυνατότητα των Α.Ε.Ι. να οργανώνουν και να προσφέρουν προγράμματα σπουδών σε συνεργασία μεταξύ τους, προκειμένου να διευρύνουν τις εκπαιδευτικές επιλογές των φοιτητών και να προσφέρουν σύγχρονες και διεθνώς ανταγωνιστικές σπουδές.

Το άρθρο 41 θεσμοθετεί τη δυνατότητα οργάνωσης διεθνών προγραμμάτων σπουδών με τη συνεργασία, με ισότιμους και συμπεφωνημένους όρους, μεταξύ ιδρυμάτων της ημεδαπής και της αλλοδαπής με σκοπό την αξιοποίηση της γνώσης και της έρευνας στην εκπαίδευση και τον εμπλουτισμό των προγραμμάτων σπουδών των Α.Ε.Ι.

Το άρθρο 42 ρυθμίζει τη δυνατότητα οργάνωσης προγραμμάτων μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών με τη συνεργασία Α.Ε.Ι. και ερευνητικών κέντρων ή ινστιτούτων που υπάγονται στο δημόσιο τομέα της χώρας ή αντίστοιχων ιδρυμάτων της αλλοδαπής, με σκοπό την αξιοποίηση της γνώσης και της έρευνας στην εκπαίδευση και τον εμπλουτισμό των προγραμμάτων σπουδών των Α.Ε.Ι.

Το άρθρο 43 θεσμοθετεί τη δυνατότητα οργάνωσης και προσφοράς ειδικών προγραμμάτων σπουδών για την ανάπτυξη ευκαιριών διά βίου μάθησης σε όλες τις ηλικίες και τη δυνατότητα ανανέωσης και επικαιροποίησης των γνώσεων. Θεσμοθετεί, επιπλέον, τη δυνατότητα οργάνωσης προγραμμάτων σπουδών, με αξιοποίηση των δυνατοτήτων των νέων τεχνολογιών, για εξ αποστάσεως εκπαίδευση και την πρόσβαση σε αυτήν από απομακρυσμένες περιοχές, με εξοικονόμηση κόστους.

Το άρθρο 44 θεσμοθετεί τη δυνατότητα οργάνωσης προγραμμάτων σπουδών σε γλώσσες άλλες πλην της ελληνικής και αποσκοπεί στη διεθνοποίηση των Α.Ε.Ι. και την προσέλκυση, κυρίως, αλλοδαπών φοιτητών.

Το άρθρο 45 εισάγει την εξωτερική αξιολόγηση και πιστοποίηση των προγραμμάτων σπουδών από την Α.Δι.Π. ως προϋπόθεση για την έγκριση της λειτουργίας και της χρηματοδότησής τους από την πολιτεία.

Με το άρθρο 46 προβλέπεται το εθνικό πλαίσιο προσόντων ανώτατης εκπαίδευσης. Η ανάπτυξη του εθνικού πλαισίου προσόντων για την ανώτατη εκπαίδευση έχει ως στόχο την ισότιμη συμμετοχή των Α.Ε.Ι. στην οικοδόμηση του ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης, την ενίσχυση της διαφάνειας, της μάθησης και των προσόντων που αναπτύσσονται στα Ελληνικά Α.Ε.Ι., τη διευκόλυνση της διεθνούς αναγνώρισής τους, την αναγκαία κατανόηση και εμπιστοσύνη στα προσόντα και τη μάθηση που επιτυγχάνονται στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της ευρωπαϊκής ένωσης και στον ευρωπαϊκό χώρο ανώτατης εκπαίδευσης. Αναμένεται να διευκολύνει τη διεθνή κινητικότητα των φοιτητών και αποφοίτων των ελληνικών Α.Ε.Ι.

Το εθνικό πλαίσιο προσόντων ανώτατης εκπαίδευσης είναι ένα νέο εργαλείο διαφάνειας των σπουδών και της μάθησης στα Α.Ε.Ι. της χώρας, το οποίο ενσωματώνει όλα τα προσόντα (γνώσεις, ικανότητες, δεξιότητες) που αποκτά ένας φοιτητής Α.Ε.Ι. σε ένα ενιαίο πλαίσιο. Η ανάπτυξη και η εφαρμογή του θα συμβάλλουν στην αποσαφήνιση των στόχων, του περιεχομένου και των μαθησιακών αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται στα Α.Ε.Ι. της χώρας. Θα αποσαφηνίσει, δηλαδή, τι γνωρίζει (γνώσεις), τι καταλαβαίνει (κατανόηση), και τι είναι ικανός να κάνει (ικανότητες και δεξιότητες) ο κάτοχος ενός τίτλου

σπουδών με την ολοκλήρωση των σπουδών σε Α.Ε.Ι. της χώρας. Η ανάπτυξη του εθνικού πλαισίου προσόντων ανώτατης εκπαίδευσης, σε συνδυασμό με την πλήρη εφαρμογή του ευρωπαϊκού συστήματος μεταφοράς και συσσώρευσης ακαδημαϊκών μονάδων (ECTS) και την έκδοση του συμπληρώματος διπλώματος από τα Α.Ε.Ι. θα συμβάλλουν στη διεθνή διαφάνεια και ανάδειξη των σπουδών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση, την κατανόηση και εμπιστοσύνη σε αυτά, καθώς και την αναγνώρισή του από τις αρχές και τους πολίτες άλλων κρατών.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι με το άρθρο 46 δεν μεταβάλλεται η ισχύουσα νομοθεσία για τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων Α.Ε.Ι., ούτε η πολιτική για την ακαδημαϊκή αναγνώριση των σπουδών. Το εθνικό πλαίσιο προσόντων δεν αποτελεί μέσο εναρμόνισης τους με εκείνα άλλων χωρών, αλλά μέσο ερμηνείας για την αποσαφήνιση της σχέσης μεταξύ προσόντων συστημάτων διαφορετικών χωρών.

Με το άρθρο 47 προβλέπονται οι επώνυμες έδρες. Για πρώτη φορά στην ελληνική έννομη τάξη προβλέπεται η δυνατότητα ίδρυσης και λειτουργίας σε Α.Ε.Ι. των λεγόμενων «επώνυμων εδρών» διδασκαλίας και έρευνας. Πρόκειται για ιδιαίτερα σημαντική πρόβλεψη, ιδιαίτερα στην παρούσα κρίσιμη οικονομικά συγκυρία, καθ' ό μέτρο δίνεται η δυνατότητα, όπως συμβαίνει και σε χώρες του εξωτερικού σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο να δωρίσει ένα ποσό προκειμένου να ιδρυθεί μια έδρα που θα φέρει το όνομά του σε συγκεκριμένη γνωστική περιοχή. Η επίμαχη πρόβλεψη δε θίγει, βέβαια, την ακαδημαϊκή ελευθερία και την αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι. Και τούτο, διότι αφ' ενός μεν το ίδρυμα είναι καθ' όλα ελεύθερο να απορρίψει τυχόν πρόταση που θα γίνει σχετικά (εισήγηση της κοσμητείας, πρόταση του πρύτανη και έγκριση του Συμβουλίου του ιδρύματος), αφ' ετέρου δε ο δωρητής δεν έχει την παραμικρή ανάμιξη τόσο στην επιλογή του διδάσκοντος όσο και το περιεχόμενο του διδασκόμενου μαθήματος που παραμένουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Α.Ε.Ι. Σύμφωνα με το νόμο, όλες οι ειδικότερες προϋποθέσεις για την ίδρυση και λειτουργία της επώνυμης έδρας θα ορισθούν με τον Οργανισμό του κάθε ιδρύματος.

Με το άρθρο 48 ρυθμίζεται η λειτουργία σε κάθε Α.Ε.Ι. ενιαίας κεντρικής βιβλιοθήκης ως αυτοτελούς και αποκεντρωμένης μονάδας σε επίπεδο διεύθυνσης. Με τις παρ. 2 και 3 ρυθμίζεται επίσης η λειτουργία του Συνδέσμου των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Με την παρ. 1 του άρθρου 49 καθορίζονται οι όροι απόκτησης και λήξης της φοιτητικής ιδιότητας η οποία αποκτάται με την εγγραφή σε Α.Ε.Ι. και λήγει με τη λήψη του πτυχίου ή του μεταπτυχιακού ή διδακτορικού διπλώματος ή με τη μη επανεγγραφή του φοιτητή για δύο συνεχόμενα εξάμηνα ή με τη μη εκπλήρωση των όρων που θέτει ο Οργανισμός κάθε ιδρύματος για τη διατήρησή της.

Με την παρ. 2 ορίζεται ότι οι έχοντες τη φοιτητική ιδιότητα είναι ελεύθεροι να εκφράζονται ατομικά ή συλλογικά μέσα από τους φοιτητικούς συλλόγους των σχολών ή επιμέρους οργανώσεις και ομίλους. Εκλογές για τα ως άνω όργανα μπορεί να πραγματοποιούνται και ηλεκτρονικά και για την ηλεκτρονική διεξαγωγή τους, οι φοιτητικοί σύλλογοι συνεπικουρούνται από την κοσμητεία της σχολής. Η διαδικασία της ηλεκτρονικής διεξαγωγής των εκλογών εισάγεται για πρώτη φορά στο παρόν νομοσχέδιο και δίνει τη δυνατότητα σε ακόμα περισ-

σότερους φοιτητές να συμμετέχουν σε αυτή.

Ορίζεται επίσης ότι η εκλογή για τους εκπροσώπους των φοιτητών σε συλλογικά όργανα του ιδρύματος, όπου προβλέπεται, γίνεται από ενιαίο ψηφοδέλτιο με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία από το σύνολο των αντίστοιχων ενεργών φοιτητών. Υποψήφιοι μπορούν να είναι φοιτητές, οι οποίοι βρίσκονται εντός της ελάχιστης διάρκειας φοίτησής τους και μετά το πρώτο έτος φοίτησης. Η ψηφοφορία μπορεί να διεξάγεται και ηλεκτρονικά. Οι προσκλήσεις στους φοιτητές για συμμετοχή στα συλλογικά όργανα στα οποία συμμετέχουν μπορούν να γίνονται και μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Το άρθρο 50 διευρύνει το δικαίωμα των φοιτητών να επηρεάζουν τις αποφάσεις και τη λειτουργία των ιδρυμάτων στα οποία φοιτούν και, για το σκοπό αυτό, θεσμοθετεί σε κάθε ίδρυμα το συμβούλιο φοιτητικής μέριμνας. Το συμβούλιο φοιτητικής μέριμνας έχει ως σκοπό τη συζήτηση και τη διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπιση θεμάτων σχετικά με τη διαβίωση των φοιτητών και τη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών φοιτητικής μέριμνας του ιδρύματος, καθώς και τη σωστή εφαρμογή σχετικών αποφάσεων συλλογικών οργάνων. Το συμβούλιο φοιτητικής μέριμνας, αποτελείται κατά 60% από καθηγητές και κατά 40% από φοιτητές, συντάσσει εκθέσεις, ιδίως κατόπιν μελέτης σχετικών αναφορών και διατυπώνει προτάσεις βελτίωσης και φοιτητικής μέριμνας, τις οποίες υποβάλλει στον πρύτανη ή και στο Συμβούλιο του ιδρύματος.

Επιπλέον, με την παρ. 2 θεσμοθετούνται τα συμβούλια σπουδών ανά σχολή και τμήμα, αποτελούμενα κατά 60% από καθηγητές και κατά 40% από φοιτητές, με σκοπό τη συζήτηση και τη διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπιση προβλημάτων σχετικά με το ειδικότερο πρόγραμμα σπουδών, τις οποίες υποβάλλουν στην κοσμητεία. Ο ακριβής αριθμός των μελών τόσο των συμβουλίων φοιτητικής μέριμνας όσο και των συμβουλίων σπουδών, ο τρόπος ανάδειξής τους, οι συνεδριάσεις τους (τακτικές και έκτακτες) καθώς και οι ειδικότερες προϋποθέσεις και λεπτομέρειες λειτουργίας τους προβλέπονται στον Οργανισμό του ιδρύματος.

Με το άρθρο 51 προβλέπεται γραφείο υποστήριξης διδασκαλίας. Για πρώτη φορά σε κάθε ίδρυμα προβλέπεται με τον οργανισμό του η σύσταση και λειτουργία γραφείου υποστήριξης διδασκαλίας, ιδιαίτερα για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία. Με τον οργανισμό καθορίζονται οι αρμοδιότητές του και μπορεί να συνιστώνται ιδιαίτερα γραφεία σε κάθε σχολή. Με αυτόν τον τρόπο υποστηρίζονται οι διδάσκοντες του ιδρύματος και αναβαθμίζεται και το επίπεδο της παρεχόμενης διδασκαλίας.

Με το άρθρο 52 προβλέπονται οι λοιπές υπηρεσίες υποστήριξης. Με τον Οργανισμό του ιδρύματος προβλέπεται η σύσταση και λειτουργία υπηρεσιών υποστήριξης φοιτητών, με σκοπό την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς αυτούς για την ομαλή έναξή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενημέρωση για τη συνολική λειτουργία του ιδρύματος, την υποστήριξη φοιτητών με αναπηρία ή φοιτητών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες για την επιτυχή περάτωση των σπουδών τους και καθορίζονται οι αρμοδιότητές τους. Με τον Οργανισμό του ιδρύματος μπορεί να συνιστώνται ιδιαίτερα γραφεία ή ιδιαίτερες υπηρεσίες σε κάθε σχολή του. Για τη διευκόλυνση και των υποψηφίων φοιτητών η υπηρεσία υποστήριξης φοιτητών δύναται να λειτουργεί και καθ' όλη τη διάρκεια

του έτους για την παροχή πληροφοριών σε υποψήφιους φοιτητές.

Με το άρθρο 53 ρυθμίζονται η φοιτητική μέριμνα και η υγειονομική περίθαλψη. Οι προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί φοιτητές και οι υποψήφιοι διδάκτορες, που δεν έχουν άλλη ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη, εξακολουθούν να δικαιούνται πλήρη ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη στο Εθνικό Σύστημα Υγείας (Ε.Σ.Υ.).

Με υπουργική απόφαση που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως καθορίζονται τα σχετικά με τη δωρεάν σίτιση των φοιτητών, με βάση την ατομική και οικογενειακή οικονομική τους κατάσταση. Κριτήρια κατανομής της πίστωσης για τη σίτιση και του προσδιορισμού των δικαιούχων δωρεάν σίτισης είναι ιδίως ο αριθμός των σιτιζόμενων προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών, η έδρα του ιδρύματος και οι ειδικές συνθήκες που επικρατούν σε αυτό, η τυχόν λειτουργία φοιτητικής λέσχης στο ίδρυμα και κυρίως η οικονομική (ατομική και οικογενειακή) κατάσταση του φοιτητή και η εντοπιότητα του. Στους φοιτητές, προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς, παρέχονται διευκολύνσεις για τις μετακινήσεις τους σε όλη τη διάρκεια του έτους και τα αναγκαία μέσα για την πολιτιστική τους καλλιέργεια και ψυχαγωγία. Τα ιδρύματα χορηγούν σε φοιτητές τους βραβεία και υποτροφίες, με κριτήριο την ατομική ή την οικογενειακή τους κατάσταση και την επίδοσή τους στις σπουδές. Οι ειδικότεροι όροι καθορίζονται από τον Οργανισμό του ιδρύματος.

Με το άρθρο 54 προβλέπονται υποτροφίες και εκπαιδευτικά δάνεια. Για την επιβράβευση της προσπάθειας των φοιτητών που αρίστευσαν, καθώς και την υποστήριξη φοιτητών που έχουν ανάγκη, δίνεται η δυνατότητα στα ιδρύματα να χορηγούν σε φοιτητές τους βραβεία και υποτροφίες, με κριτήριο την ατομική ή την οικογενειακή τους κατάσταση και την επίδοσή τους στις σπουδές. Οι ειδικότεροι όροι καθορίζονται από τον Οργανισμό του ιδρύματος.

Σε φοιτητές πρώτου και δεύτερου κύκλου σπουδών μπορούν να παρέχονται από τα ίδια τα ιδρύματα στα οποία φοιτούν, ανταποδοτικές υποτροφίες με υποχρέωση, εκ μέρους των φοιτητών, να προσφέρουν εργασία με μερική απασχόληση, μέχρι σαράντα ώρες μηνιαίας, σε υπηρεσίες του ιδρύματος, ενισχύοντας έτσι τον ίδιο το φοιτητή αλλά και ικανοποιώντας ανάγκες του ιδρύματος.

Για πρώτη φορά δίνεται στους φοιτητές πρώτου κύκλου σπουδών το δικαίωμα να λάβουν άτοκο εκπαιδευτικό δάνειο από πιστωτικά ιδρύματα της χώρας με εγγύηση του Ελληνικού δημοσίου, προκειμένου να ενδυναμωθούν οικονομικά και να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους. Για το σκοπό αυτό το ελληνικό δημόσιο δύναται να συνάψει προγραμματικές συμβάσεις με τα πιστωτικά ιδρύματα, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις. Η αποπληρωμή του δανείου από τους φοιτητές πραγματοποιείται τμηματικά και σε κάθε περίπτωση μετά την έναρξη απασχόλησής τους ή την απόκτηση ατομικού εισοδήματος. Για τη χορήγηση φοιτητικών δανείων σε μεταπτυχιακούς και διδακτορικούς φοιτητές διατηρούνται οι ισχύουσες σήμερα διατάξεις.

Με το άρθρο 55 προβλέπεται ο συνήγορος του φοιτητή. Στο παρελθόν έχουν υπάρξει πολλές περιπτώσεις διαμαρτυρίας φοιτητών για μη ορθή αντιμετώπιση ή άδικη μεταχείριση από το διδακτικό και διοικητικό προσωπι-

κό των ιδρυμάτων. Για το λόγο αυτό σε κάθε ίδρυμα με τον Οργανισμό του συνιστάται αυτοτελές γραφείο με την επωνυμία «Συνήγορος του φοιτητή», με σκοπό τη διαμεσολάβηση μεταξύ φοιτητών και καθηγητών ή διοικητικών υπηρεσιών του ιδρύματος, για την τήρηση της νομιμότητας στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής ελευθερίας, την αντιμετώπιση φαινομένων κακοδιοίκησης και τη διαφύλαξη της εύρυθμης λειτουργίας του ιδρύματος.

Ο συνήγορος του φοιτητή, που προΐσταται του ομώνυμου αυτοτελούς γραφείου χωρίς αμοιβή, ορίζεται από το Συμβούλιο του ιδρύματος, ύστερα από γνώμη του συμβουλίου φοιτητικής μέριμνας, για θητεία ενός ακαδημαϊκού έτους, με δυνατότητα ανανέωσης, εφόσον ο ίδιος το επιθυμεί. Με την ίδια διαδικασία το Συμβούλιο δύναται οποτεδήποτε να τον παύσει από τα καθήκοντά του, για ανικανότητα ή πλημμελή εκτέλεση των καθηκόντων του. Ο συνήγορος του φοιτητή διερευνά υποθέσεις, αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από αναφορά φοιτητή, και διαμεσολαβεί στα αρμόδια όργανα για την επίλυσή τους. Μπορεί να ζητά από τις υπηρεσίες του ιδρύματος κάθε πληροφορία, έγγραφο ή άλλο αποδεικτικό στοιχείο για την υπόθεση, να εξετάζει πρόσωπα, να ενεργεί αυτοψία και να παραγγέλλει πραγματογνωμοσύνη. Ο συνήγορος του φοιτητή δύναται με πράξη του να θέτει στο αρχείο αναφορά που κρίνεται προφανώς αόριστη, αβάσιμη ή ασήμαντη, ενώ σε περίπτωση που κρίνει ότι υπάρχουν υποψίες για την τέλεση πειθαρχικού παραπτώματος διαβιβάζει την υπόθεση στο αρμόδιο πειθαρχικό όργανο. Οι αποφάσεις του συνηγόρου του φοιτητή καθώς και η έκθεση με τα ετήσια πεπραγμένα του δημοσιεύονται στο διαδίκτυο του ιδρύματος, με την επιφύλαξη των διατάξεων του νόμου περί προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Με το άρθρο 56 καθορίζονται οι πόροι των Α.Ε.Ι. Στο πλαίσιο της συνταγματικής υποχρέωσης του κράτους να ενισχύει οικονομικά τα Α.Ε.Ι. το κράτος καλύπτει με επιχορήγηση τις αποδοχές του διδακτικού, διοικητικού και λοιπού προσωπικού τους, τα αναγκαία λειτουργικά έξοδα και τους πόρους από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων που αφορούν στην ανάπτυξη της υλικοτεχνικής υποδομής των ιδρυμάτων. Παράλληλα, τα Α.Ε.Ι. μπορεί να έχουν πόρους από δωρεές και από κονδύλια που προέρχονται από ερευνητικά προγράμματα. Επίσης, για να αξιοποιηθούν καλύτερα τα κληροδοτήματα και να αντιμετωπισθεί το χρόνιο αυτό πρόβλημα των Α.Ε.Ι., δίνεται εξουσιοδότηση στους αρμόδιους Υπουργούς να προτείνουν την έκδοση π.δ. που θα εξορθολογίζει το νομικό καθεστώς των κληροδοτημάτων των Α.Ε.Ι., σύμφωνα με τους όρους των άρθρων 109 και 16 του Συντάγματος.

Το άρθρο 57 αναγνωρίζει ρητά στα όργανα των Α.Ε.Ι. ευρύτατη διακριτική ευχέρεια επιλογής και διαμόρφωσης των κατά την κρίση τους πρόσφορων μέσων για την εξυπηρέτηση των σκοπών τους. Η αρχή αυτή απορρέει ευθέως από την κατοχυρωμένη στο άρθρο 16 του Συντάγματος πλήρη αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι. και η κατηγορηματική της αναφορά στο νόμο αποσκοπεί στη σαφέστερη οριοθέτηση του ελέγχου της νομιμότητας των αποφάσεων των οργάνων των Α.Ε.Ι. υπέρ της αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι., έτσι ώστε ο έλεγχος νομιμότητας όσον αφορά στη διαχείριση των πόρων των Α.Ε.Ι. να μην οδηγεί κατ' αποτέλεσμα σε συρρίκνωση της διακριτικής τους ευχέρειας (όπου αυτή υπάρχει) και υποκατάσταση των ουσιαστικών εκτιμήσεων των οργάνων των Α.Ε.Ι. Κάτι τέτοιο, θα οδηγούσε σε ανασφάλεια δικαίου, θα εμπόδι-

ζε την πρωτοβουλία και την ευελιξία των αποφασιστικών οργάνων των Α.Ε.Ι. κατά την άσκηση του έργου τους και θα καλλιεργούσε ευθυνοφοβία, γραφειοκρατικές αγκυλώσεις και αδράνεια, σε αντίθεση με το πνεύμα του πλήρους αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. που θεσπίζει το άρθρο 16 του Συντάγματος. Στην ίδια κατεύθυνση της νομοθετικής εναρμόνισης των άρθρων 16 και 98 του Συντάγματος κινείται και η πρόβλεψη ότι η θεώρηση των χρηματικών ενταλμάτων από τον αρμόδιο Πάρεδρο ή Επίτροπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου για την εκκαθάριση των δαπανών των Α.Ε.Ι. περιορίζεται αυστηρά σε έλεγχο νομιμότητας των δαπανών και δεν περιλαμβάνει σε καμία περίπτωση και έλεγχο σκοπιμότητάς τους.

Με την παρ. 2 ορίζεται ότι διατάκτης των δαπανών του Α.Ε.Ι είναι ο πρύτανης, ενώ με την παρ. 3 επαναλαμβάνεται η δυνατότητα των ιδρυμάτων να μεταφέρουν πόρους τους μεταξύ διαφορετικών κωδικών του προϋπολογισμού τους, διευρύνοντας τα περιθώρια και την αποτελεσματικότητα των επιλογών της διαχείρισης τους.

Με το άρθρο 58 προβλέπεται η δυνατότητα ίδρυσης νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου για τη διαχείριση της περιουσίας και των κονδυλίων έρευνας των Α.Ε.Ι. Για την αξιοποίηση και διαχείριση των πόρων των Α.Ε.Ι., πλην εκείνων που προέρχονται από τον τακτικό προϋπολογισμό και το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων, προβλέπεται η δυνατότητα ίδρυσης με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου του ιδρύματος, νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας, με μία μόνο μη μεταβιβάσιμη μετοχή που ανήκει στο οικείο Α.Ε.Ι. Το Ν.Π.Ι.Δ. λειτουργεί υπό την ευθύνη και τον έλεγχο του οικείου Α.Ε.Ι.

Η ύπαρξη και λειτουργία ενός Ν.Π.Ι.Δ., και μάλιστα με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας, δεν είναι καινοφανής για τα ελληνικά Α.Ε.Ι. Ήδη, στα περισσότερα ιδρύματα λειτουργούσαν ανώνυμες εταιρείες για την αξιοποίηση της περιουσίας τους. Με το παρόν άρθρο μεταφέρονται στις ανώνυμες εταιρείες οι Ειδικόι Λογαριασμοί Κονδυλίων Έρευνας. Οι τελευταίοι συστήθηκαν στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με το π.δ. 432/1981 και διέπονται από την κ.υ.α. 679/1996, η οποία κυρώθηκε με το νόμο 3794/2009 και εξορθολογίστηκε με το νόμο 3848/2010. Αν και οι διατάξεις των ως άνω νομοθετημάτων παρέιχαν στους εν λόγω Ειδικούς Λογαριασμούς ευρεία διοικητική, διαχειριστική και δημοσιονομική αυτοτέλεια (βλ. το άρθρο 3 του π.δ. 432/1981), εντούτοις, η απουσία νομικής προσωπικότητας και η νομοθετική ασάφεια της σχετικής νομοθεσίας (βλ. μεταξύ άλλων την εισηγητική έκθεση του άρθρου 36 του ν. 3848/2010), κατέστησαν αναγκαία τη μεταφορά τους στο ήδη «δοκιμασμένο» μοντέλο των εταιρειών αξιοποίησης της περιουσίας των Α.Ε.Ι. Με την αλλαγή αυτή, επιδιώκεται η ενίσχυση της ευελιξίας των ιδρυμάτων καθώς και η δυνατότητά τους για δημιουργία νέων πόρων και αποτελεσματικότερη διαχείρισή τους. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται, σε τελική ανάλυση, η αυτοδιοίκησή τους. Και τούτο, δίχως να θίγεται ο πυρήνας του άρθρου 16, που είναι η παροχή εκπαίδευσης και έρευνας από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

Με την παρ. 2 ορίζεται η περιουσία του Ν.Π.Ι.Δ., με την παρ. 3 καθορίζονται οι σκοποί του, με τις παρ. 4 και 5 οι δραστηριότητές του, με τις παρ. 6 και 7 οι όροι της λειτουργίας του. Με το προεδρικό διάταγμα ίδρύσεως του Ν.Π.Ι.Δ. μπορεί να ρυθμισθούν σημαντικά ζητήματα που

εμπίπτουν στην αποστολή των Α.Ε.Ι. και ιδίως στη διασύνδεσή τους με την κοινωνία, όπως είναι η χορήγηση από το Ν.Π.Ι.Δ. υποτροφιών και βραβείων, καθώς και αποδοχής δωρεών και κληροδοτημάτων η δυνατότητα προσφοράς από το Ν.Π.Ι.Δ. εκπαιδευτικών, κοινωνικών και ερευνητικών υπηρεσιών και διοργάνωσης προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και διά βίου μάθησης οι προϋποθέσεις και η διαδικασία με τις οποίες μπορούν να χορηγούνται πρόσθετες παροχές στους καθηγητές για την πραγμάτωση των εκπαιδευτικών, ερευνητικών και διοικητικών τους καθηκόντων. Με το εν λόγω π.δ. καθορίζονται περαιτέρω οι δραστηριότητες που εμπίπτουν στο σκοπό του, ιδίως ζητήματα που αφορούν τις φοιτητικές λέσχες και τη φοιτητική μέριμνα. Σημειώνεται ότι, προκειμένου να διασφαλισθεί η πλήρης αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι., καθώς και για τη στενότερη δυνατή σχέση μεταξύ Α.Ε.Ι. και Ν.Π.Ι.Δ., αρμόδιο όργανο για την έγκριση των ερευνητικών προγραμμάτων που θα διαχειρίζεται το Ν.Π.Ι.Δ. είναι η Σύγκλητος του Α.Ε.Ι.

Προς την αυτή κατεύθυνση της αναβάθμισης των Α.Ε.Ι. και του εκσυγχρονισμού τους, ώστε να ανταποκρίνονται στις συνθήκες που επικρατούν στον τομέα ιδίως της έρευνας και της τεχνολογίας, παρέχεται η εξουσιοδότηση ρύθμισης με το Π.Δ. σημαντικών θεμάτων όπως η εκπόνηση μελετών και η εκτέλεση ή η διαχείριση ερευνητικών και τεχνολογικών ή αναπτυξιακών προγραμμάτων και έργων η συνεργασία με φορείς της ημεδαπής ή αλλοδαπής για την προώθηση της οικονομικής αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας και της διασύνδεσής της με την παραγωγική διαδικασία η συνεργασία με τους διεθνείς οργανισμούς, την Ευρωπαϊκή Ένωση, το δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ., τους οργανισμούς τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης, τους συνεταιρισμούς, και άλλους δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς η μέριμνα για την προώθηση της διασύνδεσης της έρευνας με την παραγωγική διαδικασία σε συνεργασία με τα Α.Ε.Ι. της χώρας καθώς και με άλλα ερευνητικά και τεχνολογικά ιδρύματα και φορείς του εσωτερικού ή του εξωτερικού η παροχή ειδικής επιμόρφωσης, θερινών μαθημάτων και προγραμμάτων διά βίου μάθησης για λογαριασμό και με χρηματοδότηση των ενδιαφερόμενων ατόμων και φορέων του ιδιωτικού ή/και του δημόσιου τομέα η παραγωγή και διάθεση προϊόντων και η παροχή υπηρεσιών έναντι τιμήματος σχετικά με τους ερευνητικούς στόχους του ιδρύματος, αυτοτελώς ή μετά από σύσταση θυγατρικών εταιρειών ή σε συνεργασία με άλλους φορείς ή με τη συμμετοχή του σε οποιοδήποτε παραγωγικό φορέα ή επιχείρηση, στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό κ.λπ.

Με την παρ. 8 καθορίζεται ο τρόπος διοίκησης του Ν.Π.Ι.Δ. από επταμελές διοικητικό συμβούλιο. Πρόεδρος του Δ.Σ. ορίζεται με απόφαση του Συμβουλίου του ιδρύματος, ύστερα από εισήγηση του πρύτανη, ένας εκ των αναπληρωτών του πρύτανη. Ο διευθύνων σύμβουλος είναι πτυχιούχος Α.Ε.Ι. με εξειδίκευση και εμπειρία στην οικονομική διαχείριση φορέων του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα. Τα μέλη του Δ.Σ. του Ν.Π.Ι.Δ., τρία εκ των οποίων είναι υποχρεωτικά καθηγητές πρώτης βαθμίδας του ιδρύματος πλήρους και αποκλειστικής ή πλήρους απασχόλησης, εκλέγονται από το Συμβούλιο του ιδρύματος, ύστερα από ανοικτή πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος, που δημοσιοποιεί το Συμβούλιο του ιδρύματος και εισήγηση επιτροπής αξιολόγησης. Η θητεία των μελών του Δ.Σ. είναι τριετής και παρατείνεται μετά από τη λήξη της αυτοδικαίως, μέχρι τη συγκρότηση νέου

Δ.Σ., όχι όμως πέρα από εξάμηνο. Το Συμβούλιο του ιδρύματος μπορεί να παύσει μέλος του Δ.Σ. για σοβαρό λόγο. Σε περίπτωση παύσης, παραίτησης ή για οποιοδήποτε λόγο έλλειψης μέλους ή απώλειας της ιδιότητας βάσει της οποίας ορίστηκε, κατά τη διάρκεια της θητείας του, αντικαθίσταται από νέο μέλος που ορίζεται για το υπόλοιπο της θητείας του προκατόχου του. Με απόφαση του Συμβουλίου του ιδρύματος, η θητεία των μελών του Δ.Σ. μπορεί να ανανεώνεται μια φορά.

Με το άρθρο 59 ορίζονται οι πόροι του Ν.Π.Ι.Δ.: έτσι, πέραν των δωρεών, κληρονομιών, κληροδοσιών, χρηματοδοτήσεων από ερευνητικά προγράμματα κ.λπ. ορίζεται, επίσης, ότι, μεταξύ άλλων, θα είναι ποσοστό επί των εισπράξεων από την εν γένει αξιοποίηση και διαχείριση της περιουσίας του Α.Ε.Ι., έσοδα από παροχές υπηρεσιών προς τρίτους, έσοδα από κρατήσεις που επιβάλλονται σε εκτελούμενα έργα, αλλά και ποσοστό 8% επί της ετήσιας ακαθίστησης αμοιβής των καθηγητών που πηγάζει από την άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος ή κάθε είδους έργου.

Με το άρθρο 60 προβλέπεται γραφείο καινοτομίας και διασύνδεσης. Η δημιουργία Γραφείου Καινοτομίας και Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας στα Α.Ε.Ι. αποβλέπει στην καλύτερη οργάνωση των Α.Ε.Ι. για την προαγωγή των ανωτέρω σκοπών τους.

Με το άρθρο 61 προβλέπεται πρόγραμμα εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση. Σημαντική παράμετρο της ανάπτυξης των Α.Ε.Ι. στη χώρα μας αποτελεί το πρόγραμμα εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση. Αυτό καταρτίζεται ανά τετραετία από τον Υπουργό Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων ύστερα από δημόσια διαβούλευση και περιλαμβάνει ιδίως μεσοπρόθεσμους στόχους, κατευθύνσεις, επενδύσεις, προγράμματα ή επιμέρους δράσεις της εθνικής πολιτικής για την ανώτατη εκπαίδευση, δύναται δε να εξειδικεύεται σε ετήσια βάση και αναφέρεται σε όλες τις δράσεις εφαρμογής της εθνικής πολιτικής για την ανώτατη εκπαίδευση. Για την κατάρτισή του λαμβάνονται υπόψη οι δράσεις που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της εθνικής και ευρωπαϊκής πολιτικής για την ανώτατη εκπαίδευση και την έρευνα. Το πρόγραμμα εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση υλοποιείται μέσω των Α.Ε.Ι., τα οποία εφαρμόζουν τις σχετικές δράσεις, στο πλαίσιο των συμφωνιών προγραμματικού σχεδιασμού.

Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται ο επιτελικός ρόλος του κράτους, που αποτελεί προϋπόθεση για τη διαμόρφωση ολοκληρωμένης, συνεκτικής και τεκμηριωμένης πολιτικής για την ανάπτυξη της ανώτατης εκπαίδευσης και την ικανότητα προσαρμογής της στις ραγδαία μεταβαλλόμενες συνθήκες.

Με το άρθρο 62 προβλέπονται συμφωνίες προγραμματικού σχεδιασμού. Οι συμφωνίες προγραμματικού σχεδιασμού προβλέφθηκαν –σε παραπλήσια εκδοχή– για πρώτη φορά με το ν. 3549/2007. Με τον παρόντα νόμο ενισχύονται και μετατρέπονται σε θεσμικό εργαλείο ανάπτυξης της πολυτυπίας και ιδιαίτερης ταυτότητας κάθε Α.Ε.Ι. Τα ιδρύματα αποφασίζουν και προγραμματίζουν τη στρατηγική ανάπτυξής τους και χρηματοδοτούνται από την πολιτεία στη βάση αμοιβαία δεσμευτικών προγραμματικών συμφωνιών. Έτσι, οι συμφωνίες αυτές αναβαθμίζονται και καθίστανται βασικός μοχλός του νέου πλαισίου λειτουργίας των Α.Ε.Ι., προκειμένου να επιτευχθεί η οργανωμένη ανάπτυξη των Α.Ε.Ι. στο πλαίσιο του προγράμματος εθνικής στρατηγικής για την εκπαίδευση και,

παράλληλα, να δοθεί η δυνατότητα στα Α.Ε.Ι. να διαμορφώσουν το καθένα την ιδιαίτερη ακαδημαϊκή του ταυτότητα, προς την κατεύθυνση της διάκρισης και της αριστείας σε όλα τα πεδία της ακαδημαϊκής αποστολής.

Συγκεκριμένα, κάθε Α.Ε.Ι. συντάσσει τετραετές ακαδημαϊκό-αναπτυξιακό πρόγραμμα που αυτό καθορίζει τους στόχους του, την ιδιαίτερη εκπαιδευτική και ερευνητική του φυσιογνωμία, στρατηγική, δομή και λειτουργία στο πλαίσιο της αποστολής των ιδρυμάτων και κινείται εντός των προβλεπόμενων ορίων του Κρατικού Προϋπολογισμού και του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων για την ανώτατη εκπαίδευση. Οι κατευθύνσεις του προγράμματος επί των οποίων βασίζονται οι συμφωνίες προγραμματικού σχεδιασμού καθορίζονται από το Συμβούλιο του ιδρύματος, ύστερα από γνώμη των κοσμητών. Εν συνεχεία, οι συμφωνίες προγραμματικού σχεδιασμού καταρτίζονται από τον πρύτανη και εγκρίνονται από το Συμβούλιο του ιδρύματος, σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στον Οργανισμό του.

Ο πρύτανης εισηγείται τη συμφωνία προγραμματικού σχεδιασμού στην Α.Δ.Π. και ύστερα από τη διαπραγματευσή της, η Α.Δ.Π. εισηγείται το τελικό σχέδιο συμφωνίας στον Υπουργό Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

Ο νόμος ορίζει το ελάχιστο περιεχόμενο που έχουν οι συμφωνίες προγραμματικού σχεδιασμού κάθε ιδρύματος (ιεράρχηση και καθορισμό προτεραιοτήτων, προσδιορισμός, προγραμματισμός και μέτρα για την ανάπτυξη και υποστήριξη των εκπαιδευτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων □ ανάπτυξη της υποδομής και του εξοπλισμού □ καθορισμός των κατ' έτος εισακτέων σε κάθε σχολή του ιδρύματος). Ειδικότερα, ως προς το οικονομικό σκέλος, οι συμφωνίες προγραμματικού σχεδιασμού κάθε ιδρύματος εξειδικεύονται στις λειτουργικές δαπάνες, στις επενδύσεις και σε όλο το προσωπικό κάθε κατηγορίας.

Ο προγραμματισμός για τα ανωτέρω θέματα εκτελείται κάθε φορά σε ετήσια βάση, ύστερα από έγκριση του απολογισμού του προηγούμενου έτους. Ο απολογισμός κάθε έτους καταρτίζεται και εγκρίνεται σύμφωνα με τον Οργανισμό του οικείου ιδρύματος, δημοσιεύεται στο διαδικτυακό τόπο του ιδρύματος και υποβάλλεται στο Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων το αργότερο μέχρι το τέλος Ιανουαρίου του επόμενου έτους.

Με το άρθρο 63 προβλέπεται η κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης στα Α.Ε.Ι. Οι κανόνες χρηματοδότησης και ο έλεγχος επίτευξης των συμφωνημένων στόχων και αποτελεσμάτων καθίσταται καθοριστικό στοιχείο για την αποτελεσματική επίτευξη των στόχων της εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση και έρευνα, την ποιότητα και αριστεία των Α.Ε.Ι.

Η κατανομή των πιστώσεων και η χρηματοδότηση των Α.Ε.Ι. από τον Κρατικό Προϋπολογισμό παύει να συναρτάται με αδιαφανείς διαδικασίες και αυθαίρετες αποφάσεις που ευνοούν την ανάπτυξη σχέσεων εξάρτησης και πελατειακού χαρακτήρα. Αντίθετα, εντάσσεται πλέον στο πλαίσιο επίτευξης των στόχων του προγράμματος εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση και των συμφωνιών προγραμματικού σχεδιασμού πολιτείας και ιδρυμάτων και γίνεται βάσει αντικειμενικών, διαφανών και εκ των προτέρων γνωστών κριτηρίων και δεικτών.

Στους δείκτες αυτούς περιλαμβάνονται ιδίως ο τομέας της ανώτατης εκπαίδευσης στον οποίο ανήκει το ίδρυμα, το κόστος σπουδών ανά φοιτητή, η διάρκεια των προ-

γραμμάτων σπουδών, ο αριθμός των φοιτητών που εγγράφονται ετησίως στο ίδρυμα, το γνωστικό αντικείμενο των σπουδών, το μέγεθος, η γεωγραφική διασπορά του ιδρύματος.

Στο νέο πλαίσιο αυτοδιοικούμενης λειτουργίας των ιδρυμάτων, ένα μέρος της δημόσιας χρηματοδότησης τους κατανέμεται σε αυτά, με βάση δείκτες ποιότητας και επιτευγμάτων. Οι δείκτες αυτοί μεταβάλλονται περιοδικά, ώστε να επιτυγχάνονται οι επίσης μεταβαλλόμενοι στόχοι και προτεραιότητες της εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση. Με τον τρόπο αυτό, οι Διοικήσεις των ιδρυμάτων αποκτούν συγκεκριμένα κίνητρα και επιβραβεύονται για τα επιτεύγματά τους με συγκεκριμένο τρόπο. Προκειμένου να διασφαλιστεί η αυτοδιοίκηση των ιδρυμάτων, η ακαδημαϊκή τους ελευθερία, η πρωτοκαθεδρία τους στη διαχείριση της γνώσης και η δυνατότητά τους να διαμορφώνουν την ιδιαίτερη ταυτότητά τους, τα ιδρύματα δύνανται να επιλέγουν τους δείκτες ή τις ομάδες δεικτών με τους οποίους αξιολογούνται. Συνεπώς, δίχως να θίγεται η υποχρέωση του κράτους να παρέχει βασική και ίση χρηματοδότηση για όλα τα ιδρύματα, κατοχυρώνεται παράλληλα η αποτελεσματικότητα των ιδρυμάτων και η δυνατότητά τους να διαφοροποιούνται στον ελληνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης.

Με τα άρθρα 64-66 ρυθμίζεται η αποστολή και οι αρμοδιότητες της Αρχής Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Τα Α.Ε.Ι. της χώρας για να είναι διεθνώς ανταγωνιστικά είναι απαραίτητο να έχουν εμπέδωσει ένα πολιτισμό ποιότητας στην καθημερινή τους λειτουργία. Για το λόγο αυτό, άλλωστε θεσμοθετήθηκαν με το ν. 3374/2005 οι διαδικασίες εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης των ιδρυμάτων και ιδρύθηκε η Ανεξάρτητη Αρχή για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (Α.Δ.Ι.Π.).

Η ανάπτυξη των απαραίτητων διαδικασιών, κριτηρίων και δεικτών από την Α.Δ.Ι.Π. και η μέχρι τώρα εφαρμογή τους αποτελούν πολύτιμη εμπειρία και γνώση που επιτρέπει την αναθεώρησή τους με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους. Συγκεκριμένα, οι διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας έχουν μέχρι σήμερα αναπτυχθεί και εφαρμοστεί στα περισσότερα από τα τμήματα των Α.Ε.Ι. της χώρας. Οι επιτροπές εξωτερικής αξιολόγησης διατυπώνουν κριτικές παρατηρήσεις για το σύνολο του έργου κάθε ακαδημαϊκής μονάδας που περιλαμβάνει το εκπαιδευτικό, διδακτικό, ερευνητικό, αναπτυξιακό έργο της, καθώς και το έργο των διοικητικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών της μονάδας. Οι αξιολογήσεις αυτές έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα.

Με τον παρόντα νόμο οι διαδικασίες αξιολόγησης της ποιότητας γίνονται πιο ουσιαστικές, καλύτερα στοχευμένες και πιο αποτελεσματικές. Από συμβουλευτικές για τα ιδρύματα και της διοικήσεις τους, οι διαδικασίες αξιολόγησης, καταρχάς μετατρέπονται σε διαδικασίες πιστοποίησης. Η πιστοποίηση είναι διαδικασία εξωτερικής αξιολόγησης, με βάση προκαθορισμένα -διεθνώς αποδεκτά και εκ των προτέρων δημοσιοποιημένα- ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια και δείκτες ποιότητας.

Με το άρθρο 64 η Ανεξάρτητη Αρχή Διασφάλισης της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση μετονομάζεται σε Ανεξάρτητη αρχή για τη διασφάλιση και πιστοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης.

Με το άρθρο 65 διευρύνεται η αποστολή της Αρχής.

Με το άρθρο 66 της ανατίθενται οι αρμοδιότητες πι-

στοποίησης της ποιότητας των ιδρυμάτων. Επιπλέον, οι διαδικασίες αξιολόγησης εξειδικεύονται και στοχεύουν στην αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών όλων των μορφών και επιπέδων και δεύτερον των εσωτερικών συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας των Α.Ε.Ι., όπως προβλέπονται στο άρθρο 14 του παρόντος (ΜΟ.ΔΙ.Π).

Με τα άρθρα 67 και 68 περιγράφονται οι διαδικασίες συγκρότησης των επιτροπών εξωτερικής αξιολόγησης και πιστοποίησης και τις διαδικασίες που ολοκληρώνονται με την έκθεση πιστοποίησης που συντάσσουν. Οι εκθέσεις πιστοποίησης αποτελούν τη βάση για τις αποφάσεις πιστοποίησης που λαμβάνονται από το Συμβούλιο της ανεξάρτητης Αρχής. Οι αποφάσεις πιστοποίησης μπορούν να είναι, σύμφωνα με όσα ειδικότερα προβλέπονται, θετικές, θετικές υπό όρους ή αρνητικές.

Το άρθρο 69 ορίζει τα γενικά κριτήρια για την πιστοποίηση των προγραμμάτων σπουδών, καθώς και τα κριτήρια για την πιστοποίηση των εσωτερικών συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας των Α.Ε.Ι.

Με το άρθρο 70 προβλέπεται ο ρόλος της Α.Δ.Ι.Π. στη διαμόρφωση της εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση και της χρηματοδότησης των Α.Ε.Ι. Στο πλαίσιο της αποστολής της για τη διασφάλιση υψηλής ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση, η Α.Δ.Ι.Π. αναλαμβάνει ειδικό ρόλο στη διαμόρφωση και υλοποίηση της εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση και της χρηματοδότησης των Α.Ε.Ι. Συγκεκριμένα, η Α.Δ.Ι.Π. γνωμοδοτεί για τη διαμόρφωση του προγράμματος εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση και υποστηρίζει την υλοποίησή του, αναλαμβάνοντας τη διαπραγμάτευση των συμφωνιών προγραμματισμού με τα επιμέρους ιδρύματα και καταρτίζει σχετική εισήγηση στον Υπουργό Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Με την αρμοδιότητά της αυτή, η Α.Δ.Ι.Π. εγγυάται τη διαφάνεια των κριτηρίων και διαδικασιών χρηματοδότησης των Α.Ε.Ι., χωρίς τη μεσολάβηση πολιτικών παρεμβάσεων και πελατειακού τύπου πρακτικών. Αποσκοπεί στην οικοδόμηση μιας νέας σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ της πολιτείας και των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της χώρας.

Με το άρθρο 71 προβλέπεται το Συμβούλιο της Αρχής. Προκειμένου να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις νέες και διευρυμένες αρμοδιότητές της, ανασυγκροτείται το Συμβούλιο της Α.Δ.Ι.Π. και τροποποιούνται οι διαδικασίες για την ανάδειξή του, έτσι ώστε να απολαμβάνει της εμπιστοσύνης και της πολιτείας και των ιδρυμάτων.

Με το άρθρο 72 ρυθμίζονται οι αρμοδιότητες του Προέδρου και του Συμβουλίου της Αρχής.

Με το άρθρο 73 προβλέπεται η επιστημονική και διοικητική υπηρεσία της Αρχής. Για την εκπλήρωση της σύνθετης πλέον αποστολής της, η Α.Δ.Ι.Π. υποστηρίζεται από επιστημονική και διοικητική υπηρεσία. Το άρθρο 74 αναφέρεται στα όργανα της Α.Δ.Ι.Π. και την εσωτερική της διάρθρωση σε υπηρεσιακές μονάδες.

Με το άρθρο 74 ρυθμίζεται η αξιολόγηση και χρηματοδότηση της Αρχής. Η Α.Δ.Ι.Π. και οι διαδικασίες διασφάλισης που αναπτύσσει πρέπει να είναι αναγνωρισμένες στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης. Για το λόγο αυτό, η Α.Δ.Ι.Π. ως εθνική αρχή αξιολόγησης και πιστοποίησης, δύναται να αξιολογείται και να πιστοποιείται από διεθνείς φορείς πιστοποίησης.

Για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας της εγγράφονται στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου

Μάθησης και Θρησκευμάτων οι πιστώσεις για τη λειτουργία της Αρχής, η οποία παράλληλα συνάπτει συμφωνίες προγραμματικού σχεδιασμού με το εν λόγω Υπουργείο.

Το άρθρο 75 θεσμοθετεί τη δυνατότητα ανάδειξης και επιβράβευσης καλών πρακτικών, καινοτομίας και ποιότητας με σκοπό τη διάχυσή τους στα Α.Ε.Ι. και ορίζει τις οικείες διαδικασίες, οι οποίες, σε συνδυασμό με τη συμμετοχή της Α.Δι.Π. σε αυτές, αποσκοπούν στο να διασφαλίσουν την αντικειμενικότητα και την εμπιστοσύνη όλων σε αυτές.

Τα άρθρα 76-80 ρυθμίζουν τα ζητήματα της μετάβασης από το ισχύον στο νέο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των Α.Ε.Ι.

Το άρθρο 76 ρυθμίζει τη μετάβαση στα νέα όργανα διοίκησης των ιδρυμάτων και την κατάργηση των υφιστάμενων οργάνων όταν συγκροτηθούν όσα προβλέπονται με τον παρόντα νόμο. Ειδικότερα ρυθμίζει τη διαδικασία ανάδειξης των εσωτερικών και των εξωτερικών μελών του Συμβουλίου, τη διαδικασία της αναδιάρθρωσης των σχολών κάθε ιδρύματος, καθώς και την εκλογή του πρώτου κατά την πρώτη εφαρμογή του νόμου.

Το άρθρο 77 ρυθμίζει τα ζητήματα μετάβασης του προσωπικού των ιδρυμάτων του πανεπιστημιακού τομέα και ιδίως τα ζητήματα εκλογών και αξιολογήσεων. Και τούτο, με γνώμονα αφ' ενός μεν την αρχή της αξιοκρατίας, αφ' ετέρου δε την αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης και την ανάγκη ομαλής μετάβασης στις πάγιες προβλέψεις του παρόντος νομοσχεδίου. Η παρ. 2 ορίζει ότι οι διαδικασίες εξέλιξης και επιλογής σε θέσεις Δ.Ε.Π. για τις οποίες έχει εκδοθεί προκήρυξη ή έχει υποβληθεί αίτηση, ως τη δημοσίευση του παρόντος νόμου, συνεχίζονται και ολοκληρώνονται με τις ισχύουσες διατάξεις. Μετά τη συγκρότηση των οργάνων του παρόντος νόμου ο κοσμήτορας αναλαμβάνει τις αρμοδιότητες του τομέα ή του τμήματος του ισχύοντος νόμου. Η παρ. 3 ορίζει ότι για τις διαδικασίες εξέλιξης ή επιλογής για τις οποίες εκδίδεται προκήρυξη ή υποβάλλεται αίτηση μετά την έκδοση του παρόντος νόμου, μέχρι την έκδοση του Οργανισμού σε κάθε ίδρυμα, ισχύουν οι διατάξεις του παρόντος νόμου με εξαίρεση τις διατάξεις που αφορούν στα προσόντα για κάθε θέση για τα οποία εφαρμόζονται οι ισχύουσες διατάξεις. Επειδή μέχρι την έκδοση του Οργανισμού σε κάθε ίδρυμα δεν θα υπάρχουν τα μητρώα των εξωτερικών κριτών σε κάθε σχολή και ίδρυμα, τα εξωτερικά μέλη των επιτροπών επιλογής ή εξέλιξης επιλέγονται από το Μητρώο Ανεξάρτητων Εμπειρογνομητών που τηρεί η Α.Δι.Π. Η παρ. 4 ορίζει τις διαδικασίες μετάβασης στο νέο πλαίσιο λειτουργίας για τους μόνιμους επικούρους και τους επίκουρους με θητεία καθηγητές. Η παρ. 5 ρυθμίζει τη μετάβαση στο νέο πλαίσιο των Λεκτόρων, μόνιμων και με θητεία ή υπό διορισμό.

Το άρθρο 78 ρυθμίζει τα ζητήματα της μετάβασης στο νέο πλαίσιο των μελών Ε.Π. των Τ.Ε.Ι. με ανάλογο τρόπο με εκείνο των μελών Δ.Ε.Π. των πανεπιστημίων. Η παρ. 5 ρυθμίζει τα ζητήματα της μετάβασης στο νέο πλαίσιο της κατηγορίας των Καθηγητών Εφαρμογών η οποία καταργείται.

Το άρθρο 79 ρυθμίζει τη μετάβαση στο νέο πλαίσιο των λοιπών κατηγοριών του προσωπικού.

Το άρθρο 80 ρυθμίζει ζητήματα που ανακύπτουν κατά τη μετάβαση από το ισχύον στο νέο πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας των Α.Ε.Ι. Η παρ. 1 ρυθμίζει τον τρόπο εφαρμογής της παρ. 6 του άρθρου 7 μέχρι την ανάδειξη

των νέων οργάνων των Α.Ε.Ι. Η παρ. 2 ορίζει τη διαδικασία της πρώτης συγκρότησης των Συμβουλίων των Α.Ε.Ι. ώστε να διασφαλίσει τη συνέχεια στη μετέπειτα λειτουργία και ανανέωση της σύνθεσης τους. Οι παρ. 3 και 4 εξαιρούν από τις διατάξεις του παρόντος νόμου τα Α.Ε.Ι που διοικούνται από προσωρινές Διοικούσες Επιτροπές, καθώς και το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και το Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος. Η παρ. 5 ρυθμίζει τα ζητήματα των πειθαρχικών συμβουλίων την περίοδο της μετάβασης στο νέο πλαίσιο λειτουργίας. Η παρ. 6 παρατείνει το καθεστώς του άρθρου 5 του π.δ. 407/1980 μέχρι την έκδοση των Οργανισμών των Α.Ε.Ι. Η παρ. 7 ορίζει ως χρόνο εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 19 και 22 το επόμενο ακαδημαϊκό έτος για να διασφαλίσει την εύρυθμη λειτουργία των ιδρυμάτων. Για ίδιους λόγους η παρ. 8 ρυθμίζει την έναρξη ισχύος των διατάξεων του παρόντος νόμου για τις επιστημονικές άδειες των καθηγητών. Η παρ. 9 ρυθμίζει τα ζητήματα της ανώτατης διάρκειας φοίτησης των ήδη εγγεγραμμένων φοιτητών. Παρέχεται επίσης στους φοιτητές το δικαίωμα διακοπής των σπουδών τους, ύστερα από σχετική αίτησή τους. Η παρ. 10 ρυθμίζει τα ζητήματα που ανακύπτουν κατά τη διαδικασία μετάβασης στις νέες διατάξεις για τα συγγράμματα. Η παρ. 11 ρυθμίζει τη συνέχεια των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών και εκπόνησης διδακτορικών διατριβών, μέχρι την έκδοση των Οργανισμών σε κάθε Α.Ε.Ι. Η παρ. 12 ρυθμίζει τη μετάβαση στο νέο πλαίσιο λειτουργίας της Α.Δι.Π., την ανάδειξη του νέου Προέδρου και των μελών του Συμβουλίου της, και τη συνέχιση των διαδικασιών αξιολόγησης μετά τη σημαντική διεύρυνση των αρμοδιοτήτων και του ρόλου Αρχής, καθώς και την εισαγωγή διαδικασιών πιστοποίησης της ποιότητας των Α.Ε.Ι. Η παρ. 13 ορίζει ότι τα χρονικά διαστήματα θητείας σε όργανα διοίκησης των Α.Ε.Ι ή της Α.Δι.Π. κατά τη δημοσίευση του παρόντος νόμου δεν λαμβάνονται υπόψη για την ανάληψη καθηκόντων στα όργανα των Α.Ε.Ι. ή της Α.Δι.Π. που προβλέπονται στον παρόντα νόμο. Η παρ. 14 ρυθμίζει την απορρόφηση των Ερευνητικών Πανεπιστημιακών Ινστιτούτων και των Κέντρων Τεχνολογικής Έρευνας από το Ν.Π.Ι.Δ. κάθε Α.Ε.Ι. Η παρ. 15 ρυθμίζει την απορρόφηση από το Ν.Π.Ι.Δ. κάθε Α.Ε.Ι. των ειδικών νομικών προσώπων για την αξιοποίηση και διαχείριση της περιουσίας τους. Η παρ. 17 ρυθμίζει την απορρόφηση από το Ν.Π.Ι.Δ. κάθε Α.Ε.Ι. των Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας. Τέλος η παρ. 18 ορίζει την κατάργηση των Ινστιτούτων Διά Βίου Μάθησης των Α.Ε.Ι μετά την ίδρυση σε αυτά της σχολής διά βίου μάθησης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Το άρθρο 81 απαριθμεί τις διατάξεις που καταργούνται με τον παρόντα νόμο.

Το άρθρο 82 ορίζει ως χρόνο έναρξης ισχύος του παρόντος νόμου το χρόνο έκδοσής του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός εάν ορίζεται διαφορετικά σε επιμέρους διατάξεις του.

Αθήνα, 21 Ιουλίου 2011

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Ευάγ. Βενιζέλος

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ
ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ
ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Δ. Ρέππας

ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Στ. Λαμπρινίδης

ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ,
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ

Μ. Χρυσοχοϊδης

ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Α. Διαμαντοπούλου

ΥΠΟΔΟΜΩΝ,
ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ

Ι. Ραγκούσης

ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Γ. Κουτρουμάνης

ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

Α. Λοβέρδος

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ,
ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Μ. Παπαϊωάννου

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΗ

Χ. Παπουτσής

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Π. Γερουλάνος

A review of the theoretical and ideological framework of the reformation in higher education: The case of Law-framework (4009/2011)

Panagiota Alexandri

ABSTRACT

The aim of the dissertation is to discuss and analyze the theoretical and ideological principles underlying the recent educational reform in higher education. Furthermore, specific reference is going to be made to the recent Law – framework for higher education and the changes it is expected to bring. More specifically, in the first case we will try to examine the ideological grounds for the gradual privatization of higher education and the ways in which this trend is reflected in the law.

In this effort, we are going to use conceptual tools which came from the fields of theory, ideology, political theory and discourse analysis. In other words, we have to analyze the theoretical and ideological background of the recent law (Law 4009/2011) and the significant changes that will be made in higher education within a wider framework of changes which relate to the management of higher education in the current state of the hegemony of neoliberalism in Greece and in other countries.

Keywords:

discourse, ideology, higher education, Law 4009/2011, educational policy, A.E.I., T.E.I., neoliberalism.